

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЕГІ, гуманітарний факультет

(повне найменування інституту, факультету)

кафедра теорії та практики перекладу

(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка до
дипломної роботи
магістра

**ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ PRIVACY В
АНГЛОМОВНОМУ МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ**

Виконала: студент (-ка) групи ГФ-319м

Спеціальність: 035 «Філологія»

Освітня програма (спеціалізація):
035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Ладанова Марія Валеріївна

Керівник к.ф.н., доц. Н. В Лазебна

Рецензент к.ф.н., доц. Г. М. Костенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька Політехніка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет _____ ЕГІ, гуманітарний факультет _____
Кафедра _____ теорії та практики перекладу _____
Ступінь вищої освіти (освітній ступінь) _____ магістр _____
Спеціальність _____ 035 «Філологія» _____
(код і назва)
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 «Філологія (германські мови та літератури
(переклад включно)), перша – англійська _____
(код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«___» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

Ладанової Марії Валеріївни _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) _____ Лінгвальна репрезентація концепту PRIVACY в
англомовному мультимодальному дискурсі _____

керівник проекту (роботи) _____ Лазебна Наталія Валеріївна, к. філол. н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «06» листопада 2020 року № 316

2. Строк подання студентом проекту (роботи) _____ 22 грудня 2020 _____

3. Вихідні дані до проекту (роботи) теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених: теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених: Н. Д. Арутюнової, Т. А. ван Дейка, В. І. Карасика, О. С. Кубрякової, М. О. Кузнецової, А. М. Приходька, А. Уестіна, М. Бетанкурта, пости у соціальних мережах Facebook, відгуки з онлайн-магазину Amazon, відео з онлайн-платформи YouTube.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

підходи до дослідження концептів у лінгвістиці; концепт PRIVACY як об'єкт лінгвістичного дослідження сучасного англомовного текстопростору; особливості мовного відображення концепту PRIVACY у рамках англомовного дискурсу, семантичні та граматичні складники концепту.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Лазебна Н. В., к. філол. н., доцент		
II	Лазебна Н. В., к. філол. н., доцент		
III	Журавель С. М., ст. викладач		
Нормокон троль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання _____ «7» вересня 2020 року _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи	вересень 2020	
2.	Розробка завдання на дипломну роботу	вересень 2020	
3.	Складання календарного плану роботи	вересень 2020	
4.	Збирання матеріалу для написання 1 та 2 розділів	вересень – жовтень 2020	
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2020	
6.	Підготовка розділу 2	листопад 2020	
7.	Написання розділу 3	листопад 2020	
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад - грудень 2020	
9.	Оформлення дипломної роботи	грудень 2020	
10.	Нормоконтроль		
11.	Рецензування дипломної роботи		
12.	Захист дипломної роботи	22 грудня 2020	

Студент(ка)

_____ Ладанова М. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

_____ Лазебна Н. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ДР: 124 с., 3 рис., 1 табл., 3 додатки, 120 джерел.

Об'єкт дослідження – концепт PRIVACY в аспекті сучасного англомовного мультимодального дискурсу.

Мета роботи – дослідити і проаналізувати лінгвопрагматичні особливості представлення елементів концепту приватності у сучасному англомовному мультимодальному дискурсі на матеріалі роману Дейва Еггерса «Сфера».

Методи дослідження – лінгвістичний аналіз; квантитативний аналіз; структурно-функціональний аналіз; синтез; порівняння; компаративістські методи.

В першому розділі досліджуються теоретичні засади вивчення концепту PRIVACY в англомовному мультимодальному дискурсі, порівнюються підходи до дослідження концептів у лінгвістиці, аналізується концепт PRIVACY як об'єкт лінгвістичного дослідження, характеризується поняття дискурсу, порівнюються мультимедійний та мультимодальний дискурси. В другому розділі аналізується лінгвальна репрезентація досліджуваного концепту в англомовному романі *The Circle* Дейва Еггерса, подано фреймову репрезентацію концепту, проаналізовано семантичні та структурні складники, досліджується концепт в англомовному мультимодальному дискурсі, аналізується проблема приватності в романі, характеризуються особливості вербалізації концепту та досліджуються загальні особливості відео-репрезентації концепту у соціальних мережах, веб-сторінках та відео-блогів. Третій розділ присвячено охороні праці та безпеці у надзвичайних ситуаціях.

КОНЦЕПТ, ТЕКСТ, ДИСКУРС, ПРИВАТНІСТЬ,
МУЛЬТИМОДАЛЬНІСТЬ, ФРЕЙМ.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ

РЕФЕРАТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ PRIVACY В АНГЛОМОВНОМУ МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ.....	11
1.1. Підходи до дослідження поняття «концепт» у лінгвістиці	11
1.2. Концепт PRIVACY як об'єкт лінгвістичного дослідження.....	23
1.3. Поняття дискурсу та його характеристика.....	29
1.4. Мультимедійний vs мультимодальний дискурси	36
1.5. Методологія дослідження	42
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ PRIVACY В АНГЛОМОВНОМУ РОМАНІ THE CIRCLE Д. ЕГГЕРСА.....	48
2.1. Фреймова репрезентація концепту PRIVACY	48
2.2. Семантичні складники концепту.....	51
2.3. Граматичні особливості репрезентації концепту.....	59
2.4. Проблема приватності в романі The Circle.....	60
2.5. Особливості вербалізації концепту	65
2.6. Відео-репрезентація концепту	70
РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	74
3.1. Аналіз потенційних небезпек.....	74
3.2. Заходи по забезпеченню безпеки	76
3.3. Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці	79
3.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях	86
3.4.1. Заходи з пожежної безпеки	86
3.4.2. Суб'єкти забезпечення цивільного захисту та основні принципи його здійснення	87
ВИСНОВКИ.....	90

SUMMARY	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	97
ДОДАТКИ.....	109
Додаток А. Стаття в міжвузівському збірнику «Актуальні питання гуманітарних наук»	109
Додаток Б. Тези доповіді на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки – 2020».....	117
Додаток В. Тези доповіді на щорічній науково-практичній конференції «Різдвяні студентські наукові читання: Vita in lingua»	121

ВСТУП

Упродовж останніх десятиліть не втрачає своєї актуальності проблема концепту. У численних роботах, опублікованих як в Україні, так і за кордоном, концепт розглядається в різноманітних аспектах: як культурологічний феномен, філософське поняття і поняття психолінгвістики, об'єкт аналізу когнітивної лінгвістики і лінгвокультурології, літературознавчий термін, тісно пов'язаний з індивідуальним стилем конкретного автора тощо. У центрі уваги сучасної лінгвістики знаходяться проблеми, пов'язані з відображенням культури та історії у мовах. Дослідженню концептів, переважно як культурних констант, присвячені праці як українських (І. О. Голубовська, В. В. Літяга, А. М. Приходько, Т. В. Радзієвська), так і зарубіжних учених (А. П. Бабушкін, А. Вестін, С. Г. Воркачов, В. І. Карасик, Д. С. Лихачов, Ю. С. Степанов). У руслі когнітивної лінгвістики та семантики (Н. Д. Арутюнова, М. Джонсон, Дж. Лакофф, О. О. Селіванова, Ч. Філлмор) значення слів досліджується із когнітивними сутностями. Насьогодні, використання Інтернету, смартфонів, соціальних мереж, біометричної ідентифікації та інших інструментів, що демонструють «прозорість» життя людини, стирає межі приватності. Отже, універсальним концептом, який втілює транспарентне життя сучасника у глобальному світі можна вважати концепт PRIVACY, який в англomовному мультимодальному дискурсі залишається недостатньо вивченим, що й обумовило **актуальність роботи**.

Поняття приватності пов'язано з питаннями гуманізму, цінності особистості, гідності людини. Недоторканність приватного життя і житла у всіх розвинених країнах входить в базові права людини, будучи важливою ознакою правової демократичної держави. Однак, недоторканність приватного життя знаходиться під загрозою сьогодні. Завдяки новітнім технологіям, сьогодні персональну інформацію записують та зберігають,

таким чином фіксують все більше аспектів нашого життя (наприклад, камери спостереження, оплата кредитними картками, покупка авіаквитків).

Мовленнєве вираження вищезгаданих явищ являє собою новітній соціолінгвальний шар англомовних лексичних інновацій та асоціацій, пов'язаних із поняттям приватності. У роботі приділено увагу дефініціям концепту, підходам до дослідження цього поняття у лінгвістичному просторі, структурним та семантичним складникам цього поняття. Розкриття цих питань базується на матеріалі англомовного роману Дейва Еггерса *The Circle*, де зображений антиутопічний метаморфозний сучасний світ, у якому прозорість життя людини є домінантою.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61118 «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання». Тема роботи затверджена наказом ректора № 316 від 06.11.2020.

Об'єктом дослідження роботи є концепт PRIVACY в аспекті сучасного англомовного мультимодального дискурсу, а саме репрезентація концепту в романі Дейва Еггерса *The Circle*, онлайн-виданнях, блогах, відеооглядах та іншому онлайн-, аудіо-, відео-контенті, присвяченому проблемі приватності.

Предметом дослідження є лінгвокогнітивні механізми конструювання та репрезентації концепту PRIVACY.

Мета роботи є дослідження особливостей представлення елементів концепту приватності у сучасному англомовному мультимодальному дискурсі на матеріалі роману Дейва Еггерса *The Circle*.

Досягнення цієї мети передбачає виконання таких **завдань**:

- проаналізувати різні підходи до дослідження поняття концепту у лінгвістиці;
- схарактеризувати концепт PRIVACY як об'єкт лінгвістичного дослідження;

- дослідити структурні і семантичні складники концепту в романі The Circle;
- простежити лінгвокогнітивні механізми вербалізації концепту у мультимодальному англомовному дискурсі.

Матеріалом дослідження є англомовний роман Дейва Еггерса The Circle [96], текстові та відео-відгуки, англомовні статті та різноманітний англомовний онлайн контент.

Методи дослідження. При написанні дослідження застосувалися такі методи: *загальнонауковий метод аналізу й синтезу інформації* – для уточнення принципів типологізації Інтернет-комунікації, для теоретичного узагальнення та формулювання висновків; *структурно-функціональний аналіз* – для визначення структури мовленнєвих актів та їхніх функцій; *метод синтезу* – для узагальнення окремих результатів дослідження. При дослідженні різних підходів до вивчення одного мовленнєвого явища використовувалися *компаративістські методи*.

Наукова новизна дослідження. Вперше досліджуються структурні, семантичні, граматичні і функційні особливості концепту PRIVACY на матеріалі роману Дейва Еггерса The Circle. Досліджується проблема приватності в творі, особливості текстової та відео-репрезентації.

Теоретичне значення роботи зумовлено внеском у вирішення актуальних проблем лінгвістики, пов'язаних з визначенням англомовного мультимодального дискурсу, концепту PRIVACY, а також у розвиток таких галузей лінгвістики, як психолінгвістика, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика, лінгвопрагматика. Вперше в англомовному просторі досліджуються структурні, семантичні, граматичні і функційні особливості концепту PRIVACY на матеріалі роману та у мультимодальному просторі. Висновки наукової розвідки мають цінність для глибшого розуміння й теоретичного аналізу концептів, зокрема в контексті вивчення роману The Circle.

Практичне значення. Результати дослідження можуть використовуватися при дослідженні англомовного концепту приватності, а також у курсі підготовки бакалаврів при вивченні дисципліни «Когнітивна лінгвістика», «Лексикологія», «Соціолінгвістика». Значення даного дослідження полягає у можливості застосування результатів при подальшому вивченні творчості Дейва Еггерса, аналізі роману *The Circle*, аналізі поняття концепту та дослідженні приватності у англомовному мультимедійному дискурсі.

Апробація роботи. Результати роботи роботи доповідалися на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки – 2020» (НУ «ЗП») у 2020 році (опубліковано у тезах доповідей [38]). Було здійснено виступ з доповіддю на XI Міжвишівській студентській науково-практичній конференції «Різдвяні читання» [37]. Крім того, основні положення праці було викладено в одній фаховій статті автора [40].

Структуру роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (120 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи – 124 с.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ PRIVACY В АНГЛОМОВНОМУ МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Підходи до дослідження поняття «концепт» у лінгвістиці

Історія лінгвістичних учень ще не знала такого періоду інтенсивного розвитку, яким стало все XX століття і початок XXI. Саме на цей період припадає кардинальне переосмислення мови та її явищ у руслі визначення спільної для мови, культури, свідомості онтологічної платформи, що зумовило зміни в науково-лінгвістичній парадигмі, становлення неофункціоналізму з його когнітивним і комунікативним напрямками, формулювання настанови на розгляд мови як відображення структур людської свідомості, мислення, пізнання [14, с. 24]. Дослідження глибинного зв'язку когнітивних структур пізнання й мовних форм, способів концептуалізації культурних схем посилили увагу лінгвістів до поняття «концепт».

Термін «концепт» латинського походження: *conceptus* – поняття від *conceprio* – збирати, вбирати у себе; представляти; уявляти, формулювати; утворювати, зачати тощо [54]. Знання людей про об'єктивну дійсність організовано у вигляді концептів, абстрактних ментальних структур, що відображають різні сфери діяльності людини. О. Селіванова обстоює думку про концепт як «інформаційну когнітивну структуру свідомості, певним чином організовану та вбудовану до колективної чи індивідуальної концептосистеми» [54].

Концепт – сучасний термін багатьох гуманітарних наук: мовознавства, літературознавства, філософії, лінгвістики, психології, культурології. У науковій літературі є досить багато дефініцій цього поняття, оскільки воно є одним із ключових у дослідженні мовної картини світу. Зародження вчення про концепт пов'язують із працями П. Абеляра, який розумів його як згусток

смыслу, гранично суб'єктивну форму відображення [44, с. 11]. Переломним етапом у історії концептуальних досліджень став 1928 рік: С. Акольдов-Алексеев у статті «Концепт і слово» окреслив концепт як специфічне утворення – результат узагальнення невизначеної множини предметів того самого роду [43, с. 49].

До середини минулого століття в науковій літературі «концепт» не сприймався як термін, тоді як 80-ті рр. ознаменувалися повноправним його функціонуванням у зв'язку з бурхливим розвитком когнітивного напрямку в лінгвістиці, який довів імовірність аналізу ментальних структур. Актуальність цих досліджень підтверджують праці українських і зарубіжних учених – А. Бабушкіна, А. Вежбицької, А. Приходька, І. Голубовської, С. Жаботинської, В. Жайворонка, В. Карасика, В. Кононенка, О. Кубрякової, Д. Лихачова, В. Маслової, П. Мацьківа, М. Піменової, З. Попової, О. Селіванової, М. Скаб, Ю. Степанова, Й. Стерніна та ін.

В останні десятиліття основною одиницею у наукових працях, присвячених дослідженню та експлікації «мовної картини світу», став термін «концепт». На думку дослідників, це обумовлено цілим рядом факторів: «Необхідність створення нового терміна, який синтезує лексикографічну та енциклопедичну інформацію, в семантиці якого зливалися б денотація і конотація, «ближче» і «дальше» значення слова, знання про світ і суб'єкт, який його пізнає, пояснюється в тому числі потребами когнітології, зокрема, когнітивної лінгвістики, яка зосереджує увагу на співвіднесенні лінгвістичних даних із психологічними, для якої оперування категорією поняття в класичному, «без-образному» уявленні виявилось явно недостатнім» [5, с. 12].

Концепти виявилися одним із найбільш актуальних аспектів досліджень, упевнено увійшовши в активний науковий ресурс, ставши об'єктом осмислення і оперування не тільки лінгвістів, але й психологів, культурологів, філософів. На сьогодні термін «концепт» застосовується в різних галузях знань, за влучним визначенням О. Кубрякової, він є

«парасольковим»: покриває предметні галузі декількох наукових напрямів, які займаються проблемами мислення і пізнання, збереження і опрацювання інформації [35, с. 58].

У сучасному мовознавстві можна виділити три основні підходи до розуміння поняття «концепт»:

1) лінгвістичний (С. О. Аскольдов, Д. С. Лихачов, В. В. Колесов, В. М. Телія): оскільки концепт існує для кожного словникового значення, то його слід розглядати як алгебраїчний вираз значення. Загалом, прихильники цього напряму розуміють концепт як увесь потенціал значення слова разом з його конотативним елементом;

2) когнітивний (З. Д. Попов, Й. А. Стернін, О. С. Кубрякова): концепт – явище ментального характеру. Представники когнітивного підходу зараховують концепт до розумових явищ та тлумачать його як оперативну змістовну одиницю пам'яті, ментального лексикону;

3) культурологічний (Ю. С. Степанов, Г. Г. Слишкін): вся культура розуміється як сукупність концептів та відносин між ними. Концепт – головний осередок культури в ментальному світі людини. Науковці, які дотримуються цього підходу, переконані, що при вивченні концепту, увагу слід приділяти культурній інформації яку він передає. Концепт тут визначається як базова одиниця культури і є її концентратом.

Наразі всі мовознавчі підходи до розуміння поняття «концепт» зводяться зазвичай до лінгвокогнітивного та лінгво-культурологічного тлумачення цього явища. Так, наприклад, під концептом, як під поняттям лінгвокогнітивного явища, слід розуміти «одиницю ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи мови і всієї картини світу, відображеної в людській психіці» [5, с. 90]. А з точки зору лінгвокультурологічного підходу концепт, наприклад, культурний, визначається базовою одиницею культури, є її концентратом [27, с. 116].

Слід зазначити, що обидва підходи не є взаємовиключними. Концепт як ментальне утворення в свідомості індивіда – вихід на концептосферу соціуму, тобто культури, а концепт як одиниця культури – це фіксація колективного досвіду, який стає набутком індивіда. На думку В. І. Карасика, ці підходи відрізняються векторами стосовно індивіда: лінгвокогнітивний концепт – це напрямок від індивідуальної свідомості до культури, а лінгвокультурний концепт – напрямок від культури до індивідуальної свідомості. Поділ руху зовні і руху всередину є лише дослідницьким прийомом насправді цей рух є цілісним багатовимірним процесом [27, с. 17]. Концепт як об'ємне ментальне утворення вбирає в себе не тільки інваріант значень слова, представляє його, а й абсорбує інваріант значень словотвірного гнізда того ж семантичного поля [83, с. 52]. Дослідники відзначають складну структуру концепту. З одного боку, його стосується все, що належить структурі поняття, з іншого – в структуру концепту входить те, що робить його фактом культури – вихідна форма (етимологія), символіка, особливості сприйняття, оцінки та ін. Існує безліч трактувань поняття «концепт», іноді вони дуже відрізняються один від одного, одні з них вкрай звужені (Ю. С. Степанов, Д. С. Лихачов, В. І. Карасик), інші ж максимально широкі (С. Г. Воркачев, С. О. Аскольдов).

Аналіз визначень, який був проведений Л. А. Касьян [29, с. 50], показує, що розуміння терміну «концепт» у сучасному мовознавстві є варіативним. Існує як вузьке його розуміння (В. В. Червоних), так і широке (В. І. Карасик, Ю. С. Степанов, О. С. Кубрякова). Безперечним для всіх підходів є те, що концепт належить до свідомості і включає, на відміну від поняття, не лише описово-класифікаційні, а й чуттєво-вольові та образно-емпіричні характеристики. Концептами можна не лише мислити, але й їх можна переживати. В. І. Карасик, В. В. Красних, Л. О. Чернейко та інші лінгвісти вважають концепт, як мінімум, тривимірним утворенням і виділяють його предметно-образну, понятійну і цілісну складові.

Образна сторона концепту включає в себе зорові, слухові, тактильні, смакові та нюхові характеристики предметів, явищ, подій, які відображені у нашій пам'яті. Понятійна сторона концепту – це те, як концепт зафіксовано в мові, його значення, опис, структура, дефініція, порівняльні характеристики даного концепту по відношенню до інших концептів. Ціннісна (інтерпретаційна) сторона концепту характеризує важливість цього психічного утворення як для індивіда, так і для всього мовного колективу [27, с. 129].

Загалом у науці склалося два підходи до осмислення цього поняття – лінгвокогнітивний і лінгвокультурологічний. Лінгвокогнітивний підхід до розгляду концепту домінує у працях українських дослідників І. Голубовської та В. Жайворонка. Концепт, за І. Голубовською, – це комплекс культурно детермінованих уявлень про предмет, певне культурно зумовлене ментальне утворення [16, с. 108]. В. Жайворонко прив'язує концепт до мовної проєкції: «мовна одиниця функціонує часто не просто як слово-номінація з одним чи кількома лінгвістичними значеннями, а як слово-концепт – вмістилище узагальненого культурного смислу (сенсу), що дає підстави uważати мовну одиницю культурним концептом» [80, с. 10].

Сучасний дослідник, доктор філологічних наук А. М. Приходько, розглядаючи поняття «концепт», дотримується наступної точки зору. Концепт є таким складноструктурованим феноменом, понятійний початок якого, проходячи через сито етнопсихологічної оцінки, органічно поєднується з лінгвокультурним. Це цілком узгоджується з близькою нам за духом точкою зору С. Г. Воркачева, В. І. Карасика і М. О. Красавського, з їх розумінням концепту як багатовимірного ментального утворення, в якому виділяються образно-перцептивний, понятійний і ціннісний прошарки [62].

В інтерпретації О. Кубрякової, концепт – це «термін, що слугує для пояснення одиниць ментальних та психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, що виражає знання і досвід людини; оперативна

змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної у людській психіці» [34, с. 90].

Виразити концепт повністю неможливо, як і неможливо зафіксувати усі мовні засоби його втілення [27, с. 108]. Іноді необхідно застосовувати словосполучення, розгорнуті дескрипції та навіть цілі тексти, щоб передати смисл у найповнішому об'ємі [48, с. 37]. Характерною особливістю реалізації концептуальних систем у мові є те, що той самий зміст можна передати альтернативними засобами, хоча мова й накладає об'єктивні обмеження, а певні засоби мови мають свої діапазони вираження значень [34, с. 313]. Тож тезу про те, що концепт не обов'язково позначається однослівно, вважають аксіоматичною [5, с. 98], тобто концепт опредмечується як універбально, так і полівербально. Мовні засоби вираження концепту можуть бути різними: лексеми та фразеологічні одиниці; вільні словосполучення; речення; тексти і сукупності текстів – для експлікування складних, абстрактних чи індивідуально-авторських концептів [48, с. 38]. Ключові критерії виділення мовних засобів, що найчастіше маніфестують концепт (ключових або базових слів-репрезентантів), – це частотність, достатня абстрактність і загальновідомість.

Найбільш всеохоплюючим, повним визначенням, на наш погляд, є формулювання С. Г. Воркачева: «Концепт – це термін, який поєднує лексикографічну і енциклопедичну інформацію, «найближче» і «найвіддаленіше» значення слова, знання про світ і про суб'єкт, який його пізнає» [13, с. 10]. С. Г. Воркачев розглядає концепт з різних точок зору: концепт – це і те, за допомогою чого людина пізнає світ; він заснований як на досвіді, так і на енциклопедичній інформації, якась середня, вироблена в процесі пізнання, єдино вірна квінтесенція значення слова.

Якщо говорити про природу виникнення концепту, то на думку В. І. Карасика, концепт виникає в результаті взаємодії досвіду, відбору на основі критерію цінності та механізму запам'ятовування [29]. За Ю. С. Степановим, концепт виникає при зіткненні світу культури та індивіда,

що свідчить про те, що це визначення є найвужчим з усіх перерахованих, так як автор дає лінгво-культурологічне тлумачення концепту [75, с. 45].

Д. С. Лихачов у своєму визначенні концепту як «заміщення значення слова в індивідуальній свідомості і в певному контексті» [18, с. 281] підкреслює його суто індивідуальну спрямованість як засобу розуміння навколишнього світу, не приділяючи увагу соціальній стороні даного поняття. Таким чином, на сучасному етапі у мовознавстві неможливо відслідкувати єдину думку у трактуванні поняття «концепт» і його можливість характеризувати оточуючий світ. Незалежно від типів концептів, всі вони є структурними ланками, будівельним матеріалом концептосфери певної мови, в якій можна виділити менші утворення. Дослідники відзначають, що концепт, як категорія, яка є однією з найважливіших для цілої низки гуманітарних наук, характеризується своєю неоднорідністю. Виділяються конкретні й абстрактні, індивідуальні та групові концепти, їх поділ можна продовжити до транс-культуральних універсалій.

Більш детально типологію концептів можна розглянути за наступними ознаками:

- 1) мисленнєві картинки (конкретні зорові образи – собака «німецька вівчарка»);
- 2) схеми (менш детальні образи – дім як помешкання);
- 3) гіпероніми (дуже узагальнені образи – дерево);
- 4) фрейми (сукупність асоціацій, які ми зберігаємо у пам'яті – Новий рік);
- 5) інсайти (знання про функціональне призначення предмету – виделка);
- 6) сценарії (знання про сюжетний розвиток подій пологи);
- 7) калейдоскопічні концепти (сукупність сценаріїв та фреймів, які пов'язані з почуттями – щастя) [5, с. 60].

У сучасній лінгвістиці для аналізу змістових одиниць мови, їх структури, систематизації знань щодо останніх застосовується семантичний (компонентний) підхід [1; 59] та концептуальний підхід [28; 35].

Оскільки об'єктом нашого вивчення є зміст концепту PRIVACY, звернемося до теорії концепту в лінгвістиці. У світлі когнітивно-дискурсивного підходу до вивчення концептуальної структури можлива реконструкція змісту концепту через його безпосереднє лінгвістичне вираження. У системі мови можна виділити елементи – концепти, які представляють собою двосторонні одиниці лінгвоментального рівня, які мають план вираження і план змісту. Концепт – багатовимірне дискретне культурно-значиме соціопсихічне утворення в колективній свідомості, опредмечене в тій чи іншій мовній формі [3, с. 26]. Представлення концепту в мові частіш за все приписується слову. Концепт є одиницею більш абстрактною та об'ємною, ніж слово. Будучи умовною одиницею, що зв'язує мислення й мовлення, концепт нематеріальний, його матеріалізація, мовне вираження здійснюється за допомогою слова.

Концепт має визначену структуру, хоча він і не може бути представленим як чітка структура, як наприклад, значення слова. Це пов'язано з його активною динамічною роллю у процесі мислення, концепт увесь час функціонує, актуалізується в різних своїх складових частинах та аспектах, поєднується з іншими концептами.

У наборі семантичних характеристик концепту можна виділити об'єктивно існуючі ознаки, що складають ядро концепту, та суб'єктивні, факультативні семи, які проявляються при вербалізації концепту в мовленні. Ядро концепту з узагальненим набором сем відображене у словникових дефініціях імені концепту. Однак словники не відображають усіх характеристик концепту, які існують для носіїв мови, лише актуальні основні семи. Ядерні семи – постійні й безвідносні, вони утворюють закритий ряд безвідносних ознак, які забезпечують пізнавання та класифікацію предметів [78, с. 45]. Дослідження словникових дефініцій представляє концепт на рівні

мови, незалежно від мовленнєвої комунікації. Найбільш актуальні асоціації становлять для носіїв мови ядро концепту, менш актуальні – периферію. Чітких границь концепт не має, а по мірі віддалення від ядра відбувається поступове загасання асоціацій. Мовна одиниця, у якій актуалізується центральна точка концепту, виступає ім'ям концепту [78, с. 50].

Маючи досить непросту структуру, яка репрезентується неоднорідними за своєю природою ознаками, концепт відображає категоріальні та ціннісні знання про різноманітні традиції і погляди, присутні в англomовній ментальності. Аналіз конкретних фрагментів картини світу проходить на основі виділення мовних одиниць, які репрезентують досліджувану концептуальну сферу, і полягає в інтерпретації значень конструкцій, які об'єктивують ті чи інші особливості PRIVACY.

У нашому дослідженні ми дотримуємося лінгвокультурологічного підходу до розуміння концепту, який полягає в тому, що концепт визнається базовою одиницею культури. Науковці погоджуються, що в структурі кожного концепту можливо виділити інформаційний, образний та інтепретаційний складники.

Інформаційний (або поняттєвий) складник утворюється комплексом когнітивних ознак, які з погляду комунікантів відповідають суттєвим характеристикам об'єкта пізнання (предмета чи явища). Образний компонент формується за допомогою перцептивних та когнітивних образів та об'єднує перцептивні (зорові, слухові, тактильні, смакові, нюхові) когнітивні ознаки, утворені внаслідок чуттєвого сприйняття та когнітивні ознаки, які формуються внаслідок метафоричного осмислення концептуалізованого поняття. Інтерпретаційний (ціннісний) складник об'єднує когнітивні ознаки, які відповідають загальним, емоційним, естетичним тощо оцінкам мовців [61].

Найбільш релевантним для вивчення концепту PRIVACY, на нашу думку, буде фреймовий аналіз. Для цього необхідно розглянути поняття фрейму. Вивчення фреймів дозволяє зрозуміти механізми концептуалізації

об'єктивованих у мові понять та явищ дійсності, саме тому фреймовий аналіз стає актуальним не лише серед учених-лінгвістів, але й серед літературознавців та представників інших галузей знань.

Уведення терміна фрейм на початку 70-х рр. XX ст. до концептуального апарату досліджень зі штучного інтелекту належить М. Мінському. Фрейм (у перекладі з англійської «рамка») дослідник визначає як сформовані у певний спосіб інформаційні дані, які відтворюють набуті досвідним шляхом знання про певну стереотипну ситуацію (поняття «ситуація» має узагальнений зміст, оскільки може позначати дію, образ, розповідь тощо). На думку вченого, графічно фрейм можна представити багаторівневою мережею, яка складається з вузлів і зв'язків між ними. Верхні, суперординаційні вузли мережі чітко визначені, оскільки сформовані поняттями, зміст яких завжди відповідає ситуації, яку цей фрейм представляє. Нижче цих вузлів, на субординаційних рівнях, розташовані термінальні вузли – облігаторні компоненти, вербалізація яких залежить від мовленнєвої ситуації [50].

Аналіз праць різних дослідників, присвячених вивченню природи фрейму як самостійної когнітивної структури, дозволяє виділити такі його специфічні риси:

- фрейм – структура репрезентації досвідного знання людини, яка пов'язує ментальну сферу з мовною. На відміну від інших типів когнітивних одиниць (наприклад, образу), фрейм є змістовим каркасом майбутнього висловлювання (Ч. Філлмор, Дж. Андор та ін.). За допомогою фрейму відбувається перехід об'ємної ментальної одиниці в лінійну вербальну структуру. «Зворотній процес спостерігаємо в ході декодування інформації, коли мовна структура проходить крізь утворений реципієнтом фрейм, розгортається і викликає в його свідомості відповідні образи і поняття» [52, с. 20];

- фрейм – структура репрезентації знань у формі схеми референтної ситуації, яка становить набір зумовлених нею ознак. Саме набір специфічних

ознак відповідає за ідентифікацію кожної конкретної ситуації або денотата в свідомості людини, закріплює досвід відбиття відрізка дійсності через співвіднесення його з одиницею мовного тезаурусу;

- фрейм – репрезентація знань про типову ситуацію, яку формально можна представити через фіксований набір зумовлених нею змістових компонентів (вузлів, або слотів) та відношень між ними, причому верхні рівні фрейму завжди відповідають зафіксованій у свідомості ситуації, а нижні містять термінали, що можуть заповнюватися через поглиблення інформації про ситуацію, образного уявлення про неї. Один і той самий вузол може бути компонентом різних фреймів, які, поєднуючись, утворюють розгалужену міжфреймову мережу.

Центральні вузли фрейму поєднані пропозитивно, причому пропозиція – не лише прообраз певної ситуації (диктум), а й її суб'єктивна модальність, стратегії суб'єкта, прагматика, емоційність тощо [32, с. 187]. Отже, пропозиція розглядається як конститутивний елемент фрейму [24; 31; 56; 68, с. 73]. Стереотипний набір вузлів фрейму не визначає стереотипність концептуальної структури, яка його наповнює. Фрейм лежить в основі когнітивних структур іншого типу – репрезентованого в мові образу, уявлення тощо. Когнітивна структура, що криється за фреймом, має індивідуальний характер, який залежить від типу мислення та психологічних характеристик носія мови [10, с. 163; 27; 67, с. 75]. Водночас фреймова структура є необхідною умовою їхньої вербальної матеріалізації, оскільки через неї відбувається сполучення ментального з вербальним.

Важливим моментом для розуміння поняття «концепт» є думка про те, що «жоден концепт не виражається у мові повністю» [49, с. 29]. Так, З. Д. Попова та Й. А. Стернин наводять наступні аргументи:

1) концепт – це результат індивідуального пізнання, а індивідуальне вимагає комплексних засобів вираження;

2) концепт не має чіткої структури, він об'ємний, і тому не може бути виражений повністю;

3) неможливо зафіксувати усі форми вираження концепту [49, с. 30].

На думку В. А. Маслової, «концептосфера – це сукупність концептів, з яких, як з музичного полотна, складається світогляд носія мови» [43, с. 34]. Концептосферу можна описати як польову структуру, у якій є «ядро (когнітивно-пропозиційна структура важливого концепту), приядерна зона (лексичні репрезентації) та периферія (асоціативно-образні репрезентації)» [43, с. 35]. Якщо виходити з того положення, що концепти бувають національними та індивідуальними, то периферія відображатиме індивідуальні концепти, а приядерна зона і ядро – загальнонаціональні і навіть універсальні.

Деякі мовознавці тяжіють до думки, що лінгво-культурологічний та когнітивний підходи є одними з провідних для виявлення головних властивостей концептів, а саме, неізолюваність та зв'язність з іншими концептами. Саме такий семантичний зв'язок між концептами дає можливість мовознавцям об'єднувати їх у концептосфери. Д. С. Лихачов пропонує вважати «концепт свого роду «алгебраїчним» виразом значення (алгебраїчним виразом або «алгебраїчним позначенням» яким ми оперуємо у своєму письмовому та усному мовленні» [41, с. 4]. «У сукупності потенції, що відкриваються у словниковому запасі окремої людини, як і всієї мови в цілому, ми можемо називати концептосферами». Концептосфера мови співвідноситься з поняттям концептосфери культури.

На думку Д. С. Лихачова, концептосфера національної мови складається з окремих варіантів, які групуються між собою. Так, існує концептосфера української мови, а в ній концептосфера «сім'ї», «політики», «молоді», індивідуальна концептосфера та ін. Отже, можна говорити про концептосферу англійської мови та виділити в ній концептосферу PRIVACY.

Підсумовуючи, аналіз теоретичних джерел показує, що утверджені в мовознавстві підходи до тлумачення понять «концепт» та «концептосфера» дозволяють з нових позицій розглядати закономірності та особливості кореляції мови, свідомості та культури, а, отже, відкривають і нові аспекти

взаємодії когнітивного мовознавства, лінгвокультурології, психології, культурології, філософії. Також з'являється можливість розширити рамки змістовного аналізу мовних явищ, що додає значно більшу глибину і ефективність семантичним дослідженням. Таким чином, дефініцій поняття «концепт» в науковій літературі вже досить багато. При всій різноманітності варіантів тлумачення «концепт» одностайно визнається одиницею ментального простору. Він структурує знання про світ і відображає національну специфіку членування світу. Тому, перспективним на нашу думку, є подальше дослідження понять «концепт» та «концептосфера» у різних наукових площинах.

1.2. Концепт PRIVACY як об'єкт лінгвістичного дослідження

Серед безлічі виконуваних мовою функцій важливою є «картиноутворююча» функція національної мови, що полягає у формуванні в колективній мовній свідомості цілісного уявлення конкретного народу про світ, у формуванні його унікальної «точки зору» на світ. Картина світу – це створювана людиною спрощена заміна реального світу придуманою схемою. Національна специфіка в семантиці мови обумовлена, насамперед, екстралінгвістичними причинами – особливостями розвитку культури та історії народу, його способу життя, нормами поведінки в тому або іншому суспільстві, ідеологією тощо. На формування картини світу впливають мова, традиції, природа та ландшафт, виховання та навчання, і інші соціальні фактори. Різні народи володіють тими самими цінностями, але в різній мірі.

Категорія приватності, яка лежить в основі даного дослідження, може бути віднесена до розряду загальнолюдських цінностей. Дійсно, нормальна життєдіяльність людини в суспільстві складається зі станів, що змінюють один одного, коли людина спілкується з іншими людьми і залишається наодинці з собою, відчуває захист і підтримку оточуючих і в той же час

володіє відносною свободою і незалежністю від інших людей і суспільства в цілому. Приватність в її ціннісному розумінні виступає як ідеальний баланс між індивідуальним і соціальним аспектами життя людини. Це та кінцева мета, до якої кожне цивілізоване суспільство повинно прагнути, але втілення, реалізація цього ідеалу в конкретних культурно-історичних умовах залежить від багатьох причин, і так як кожне суспільство розвивається за своїми власними законами, значимість цього явища неоднакова в різних культурах.

Той факт, що приватність виступає як складна, багатоаспектна категорія, пов'язана з її сприйняттям людиною головним чином на підсвідомому рівні, визначає і методи її вивчення. Поняття приватності багатоаспектне і тому ми вважаємо за доцільне і необхідне звернення до ряду наук, в системі яких розглядається дана категорія. Приватність співвідноситься з поняттями «простір», «дистанція», «територія», а, отже, тісно пов'язана з понятійним апаратом проксемики. Приватність передбачає усвідомлення людиною самого себе, регулює міжособистісні відносини, тому обов'язково порушується в психологічних дослідженнях. Виникнення приватності історично обумовлене соціальними факторами і характеризує відносини між особистістю і суспільством, що визначає зв'язок даного поняття з соціологічною наукою. І, нарешті, приватність багато в чому залежить від етнічних стереотипів поведінки, а, отже, може розглядатися також в рамках культурної антропології. Звернемося докладніше до всіх перерахованих вище наук.

Проксемика є порівняно новою наукою, яка з'явилась в 60-і роки нашого століття і вивчає так звану проксемену поведінку, пов'язану з побудовою і сприйняттям простору людиною, починаючи від його використання в повсякденних людських інтерференціях і закінчуючи архітектурним проектуванням будівель і міст [87, с. 7].

Оскільки ми розглядаємо приватність з точки зору проксемики, то можна припустити, що моделі проксемної поведінки, що склалися як в

людському суспільстві в цілому, так і в конкретних культурах, спрямовані на забезпечення приватності індивідів і здійснення міжособистісної комунікації. Порушення приватності в міжособистісному спілкуванні є, як правило, результатом завоювання особистого простору.

Розглядаючи приватність з точки зору психології, важливо зазначити функції приватності у житті людини. Отже, функції, які виконує приватність в житті індивіда, це індивідуальна автономність, емоційна розрядка, самооцінка, обмеження і захист комунікації [87, с. 32]. Перша функція – індивідуальна автономність (*personal autonomy*) – передбачає відносну незалежність від інших людей, від домінування і маніпулювання з їх боку.

Друга функція – забезпечення емоційної розрядки (*emotional release*), що важливо для фізичного і психічного здоров'я людини. Люди постійно грають ті чи інші соціальні ролі, які з психологічної точки зору можуть різко відрізнятися – начальник, батько, чоловік. Роль має важливий психологічний аспект, так як дозволяє індивідам скласти певне враження про те, як слід поводитися і створює деякі очікування в зв'язку з роллю партнера по спілкуванню. Роль передбачає деяку ситуацію, модель поведінки, хоча кожен індивід привносить в неї ряд особистісних рис. Однак жодна з виконуваних людиною ролей не відповідає його особистості, і це дозволяє людині зберігати ту частку «скритності», яка становить важливий аспект приватності. Разом з тим, як зазначає Е. Гоффман, люди в змозі грати свої ролі лише якийсь час, тому необхідні моменти, коли людина може бути самим собою і не повинен грати якусь роль: наприклад, в стані самотності або інтимності [100, с. 35].

Таким чином, приватність в різних її проявах дозволяє людині регулювати періоди активності і емоційної напруги з моментами тимчасового розслаблення в процесі суспільного життя, що створює рівномірний ритм життя, найбільш доречний для даної людини. Крім того, можна говорити про «відновлюючу» функції приватності – саме усамітнення часто дає людині

можливість взяти себе в руки, пережити важке емоційне потрясіння, відновити душевну рівновагу.

Наступна функція приватності – це її роль у формуванні самооцінки (self-evaluation) людини. Кожен прагне реалізувати себе в житті і від того, наскільки успішно це вдається, залежить самооцінка індивіда. Щоб прийняти те чи інше рішення, людина повинна оцінити ситуацію і переробити інформацію, яку він отримує щохвилино і для цього йому необхідні моменти приватності. Важливий і моральний аспект такого стану. У моменти приватності людина, як правило, звертається до своєї совісті, аналізує свою поведінку з точки зору загальноприйнятих норм, таким чином, приватність виконує деяку оціночну і організуючу функції.

І, нарешті, четверта функція приватності, пов'язана з визначенням Алана Вестіна, це обмеження і захист комунікації (limited and protected communication) [119, с. 35]. Ми всі захищаємо свою приватність, керуючись деякими поведінковими моделями, засвоєними найчастіше несвідомо. Саме цим обумовлена різне побудова комунікації людиною в залежності від ситуації спілкування, виконуваних ролей, міжособистісних відносин і т.д. Подібні обмеження є засобом психологічного захисту людини: відомо, що саме інформація (як правило, особиста, приватна) може зробити людину об'єктом маніпуляції.

Оперуючи поняттям приватності, варто звернути увагу на дефініцію цього терміна та приділити увагу багатоаспектності даного поняття. Життя, бажання, мрії та діяльність людини завжди пов'язані зі словосполученням «недоторканність особистого життя», еквівалент у застосуванні якого використовують у законодавстві США, англomовних країнах, публічних виданнях Європи та визначають терміном PRIVACY. Цей термін є запозиченням з латинської мови слова «privaus» – «приватний», «особистий» та трактується як: особистість, інтимність, таємність, самотність, власність, між особисті відносини [62].

Одне із тлумачень PRIVACY, що часто використовується сьогодні, таке: приватність – це «право бути наданим самому собі» («right to be left alone»). Кожна людина має право на свій «куточок» у просторі, захищений від довільних зазіхань із боку [69, с. 9]. Про «право бути наданим самому собі» вперше заговорили з 15 грудня 1890 року, коли американські юристи Луїс Брэндейс і Семюель Уоррен опублікували в юридичному журналі Гарварда «Harvard Law Review» статтю «Право на приватність». Брандес переконував, що приватність – найцінніша із демократичних свобод і виступав за те, щоб це було відображено в Конституції.

Алан Вестін, автор праці 1967 року «Приватність та свобода», визначив приватність як прагнення людей вільно вибирати, за яких обставин та до яких меж вони будуть виставляти на показ перед іншими себе, свої переконання та свої дії [119, с. 7]. На думку Едварда Блоуштейна, приватність – інтерес людини. Вона захищає незалежність та гідність особи [87, с. 971]. Рут Гавісон зазначав три складових елементи приватності: таємність, анонімність, усамітнення. Це стан, який може бути втрачено або за вибором самої особи, або через дії іншої особи [99, с. 428]. Британський Calcutt Committee визначив, що «нами ніде не було знайдено абсолютно прийняттого правового визначення приватності». Але комітет задовольнився можливістю знайти правове визначення і дав його у своєму першому звіті з питань приватності: «Право особи бути захищеною від втручання в її особисте життя та стосунки чи її родини безпосередньо фізичним шляхом або через публікацію інформації» [90, с. 7].

Можна виділити кілька аспектів даного поняття:

- інформаційна приватність, що включає в себе встановлення правил збору та обігу персональних даних, таких як інформація кредитних установ та медичні записи;
- тілесна приватність, що стосується захисту від втручання стосовно фізичного стану людей, наприклад, тестування щодо вживання наркотиків та обстеження порожнин;

- комунікаційна приватність, тобто безпека та приватність поштових відправлень, телефонних розмов, електронних повідомлень та інших видів комунікацій;

- територіальна приватність, що стосується встановлення обмежень на втручання в домашнє та інше навколишнє середовище, наприклад, робоче місце чи громадське оточення.

Відсутність єдиного визначення не повинно створювати враження, що це питання є неважливим. З огляду на тематику дослідження, особливий інтерес представляє саме інформаційна приватність. Інформаційна приватність завжди займала особливе місце у стосунках між людьми. Її основою є забезпечення захисту відомостей про людину щодо нецільового та несанкціонованого отримання та використання її персональних даних.

Виділяють наступні елементи права на інформаційну приватність:

- право на самотність;
- право на інтимність;
- право на анонімність;
- право контролювати інформацію про себе [71], а також право «бути забутим» [72, с. 40].

Таким чином, відзначимо ще раз, приватність по своїй суті пов'язана з особистим вибором кожної людини – правом розпоряджатися інформацією про себе. Функція приватності, пов'язана з обмеженням інформації, безпосередньо співвідноситься з встановленням певної психологічної дистанції в різних ситуаціях спілкування: з незнайомими, знайомими, близькими людьми. Навіть в умовах дружньої і інтимної взаємодії люди повинні поважати право один одного на приватність. У більш формальних випадках роль обмежуючого чинника грає етикет, який з цієї точки зору може бути названий «етикетом приватності».

1.3. Поняття дискурсу та його характеристика

Поняття дискурсу є одним із базових понять сучасної прагматичної лінгвістики та лінгвістики тексту. Сучасні уявлення про дискурс зображують увесь хід лінгвістичної науки та є його результатом. Чіткого і загальноприйнятого визначення «дискурсу», який би охоплював всі випадки його вживання, не існує, і не виключено, що саме це сприяло широкій популярності цього терміну в останні десятиріччя: пов'язані нетривіальними відношеннями різні розуміння вдало задовольняють різні поняттєві потреби, модифікуючи більш традиційні уявлення про мовлення, текст, діалог, стиль і навіть мову.

Хоча поняття «дискурс» існує вже понад дві тисячі років у значенні «діалог», «міркування», як лінгвістичний термін воно почало широко використовуватись лише в 50-і рр. XX ст. після публікації статті американського лінгвіста З. Харріса «Аналіз дискурсу», який назвав так метод аналізу зв'язного мовлення, що призначений для виведення дескриптивної лінгвістики за межі одного речення в даний момент часу і для співвіднесення мови та культури [44, с. 84]. Теорія дискурсу як прагматизованої форми тексту бере свій початок у концепції Е. Бенвеніста, який розмежовував план дискурсу (discours) – мовлення, яке привласнюється [8, с. 276].

Вважаємо за необхідне визнати, що дискурс є складним комунікативним явищем, який володіє диференційними особливостями, які одні вчені пов'язують з продуктом мовленнєвої дії з властивою йому смисловою однорідністю, актуальністю (доречністю), пов'язаністю з певним контекстом, жанровою та ідеологічною приналежністю (Т. А. ван Дейк, В. Кінч, В. З. Дем'янков, А. Е. Кибрик, І. М. Кобозєва та інші.), а інші (О. В. Александрова, О. С. Кубрякова, В. В. Червоних та інші) ототожнюють з вербалізованою діяльністю з властивою їй співвіднесеністю з цілим шаром культури, соціальної спільноти і навіть з конкретним

історичним періодом. У руслі лінгвістичної традиції така широка парадигма вивчення дискурсу зумовлена, по-перше, мультидисциплінарним підходом (дослідження дискурсу ведеться відповідно до основних тенденцій розвитку і розробками суміжних дисциплін: літературознавства, лінгвістики, соціальної семіотики, теорії штучного інтелекту, психології, логіки, етнографії, політології тощо), а по-друге, синтезом двох провідних напрямків сучасності: когнітивного і комунікативного. Необхідно підкреслити, що дискурсивні дослідження в рамках різних областей лінгвістики (стилістики, лінгвістики тексту, досліджень розмовної мови), а також в області когнітивістики охоплюють безпосередньо мовний бік дискурсу, тим самим відмежовуючи його від інших явищ мови. На відміну від тексту або мови, дискурс включає поняття свідомості.

У зв'язку з таким великим спектром дискурсивних підходів Т. ван Дейк [9] пропонує розрізняти два визначення дискурсу. У широкому сенсі дискурс – це комплексна комунікативна подія, що відбувається між оповідачем та слухачем (спостерігачем), в певному часовому, просторовому та інших контекстах. Комунікативна дія може бути мовленнєвою, письмовою, а також мати вербальні і невербальні складові (наприклад, розмова з другом, діалог між пасажирями транспорту, читання газети).

У вузькому сенсі дискурс є усним або письмовим текстом з урахуванням присутності тільки однієї вербальної складової. З цих позицій термін «дискурс» позначає завершений або триваючий «продукт» комунікативної дії, його письмовий чи усний результат, який інтерпретується реципієнтами [9]. Згідно з концепцією Т. А. ван Дейка, розгляд принципів функціонування мови в суспільстві ведеться не тільки з точки зору прагматичних підходів до дискурсу, але також з урахуванням певних соціальних факторів (думки і установки оповідачів, їх соціальний і етнічний статус тощо); певним чином акцентуються особистісні характеристики носіїв мови з їх намірами, почуттями та емоціями [78, с. 17].

Останнім часом поняття дискурс досить часто використовується у вітчизняному не тільки науковому, а і побутовому мовленнєвому спілкуванні. На основі досліджень які були присвячені проблемі дискурсу, встановлено, що загального устаткованого визначення цієї дефініції не представлено, так як дискурс розглядається з різних концептуальних позицій в різних галузях знань. Вперше проблема дискурсу була поставлена у філософсько-педагогічній літературі ще в античні часи. Сократичні бесіди, академічні діалоги Платона, Арістотеля можна повною мірою вважати зародком дискурсного спілкування. Пізніше до цієї проблеми зверталися німецькі просвітники Х. Вольф, М. Мендельсон, Ф. Якобі, І. Гаман. Розгорнуте філософське розуміння «дискурсу» формували І. Кант, Г. Гегель, А. Бергсон, М. Лосський, Л. Шестов та інші. Технологічні підходи до дискурсу розробляли В. Карасик, А. Михальська, М. Бахтін, Л. Семушин. Семантична неоднозначність поняття дискурсу простежується з моменту його використання з метою мовознавчого аналізу [6, с. 30].

Так, у французькій мові слово «discours» означає динамічну мову. Словник німецької мови Ф. Якоба і В. Грімма «Deutsches Worterbuch» [93] дає таке тлумачення даного поняття: 1) діалог, бесіда; 2) мова, лекція [50, с. 47]. В англо-російському словнику В. Мюллера [2] представлено наступний переклад слова «discourse»: 1) міркування (письмове або усне); лекція, доповідь, мова (промова); 2) ораторствувати; розмірковувати; викладати у формі мови (мовлення), лекції, проповіді.

Сучасний педагогічний словник-довідник пропонує визначення цього поняття з позицій мовленнєвознавства: дискурс (лат. *discursum*) – найважливіший складник мовленнєвої події, мовленнєвий і невербальний обмін, що протікає в мовленнєвій ситуації. Цей процес багаторівневий, він містить:

- вербальну поведінку
- акустичну поведінку (гучність, висота, темп, паузи, ритм, тембр);
- кінесичну поведінку (жести, міміка, поза);

- просторову поведінку (знакове використання простору) [57, с. 51].

На думку Ф. Бацевича, дискурс – це живий процес спілкування і найзагальніша категорія міжособистісної інтеграції. Науковець зазначає, що використання терміна «дискурс» у різних значеннях дає змогу вченим стверджувати про «розмитість» його поняттєвих меж, однак поняття «дискурс» асоціюється з певними виявами комунікації в суспільстві, використовуючись у різних значеннях, підлягає типологізації:

- за виявом комунікації в суспільстві дискурс може визначатися як: комунікативний, мовний; вербальний, невербальний, сучасні дискурсивні практики, дискурс мовчання;
- за каналами спілкування: візуальний, слуховий; тактильний;
- за різновидами мовлення (формами мовленнєвої діяльності): усний, письмовий;
- за типами й формами мовлення, принципами побудови повідомлення: монологічний; діалогічний; наративний, риторичний, іронічний;
- за тотожністю з предметом дослідження різних наук: соціологічний, політологічний, філологічний;
- за індивідуальними характеристиками мовлення: особистісний, неповторний, колективістський, авторитарний;
- за реалізацією в різних сферах спілкування: юридичний, політичний, газетний, кіно дискурс, театральний, рекламний, святковий;
- за етнокультурними особливостями спілкування: міжкультурний, різномовний;
- за функціональним стилем: науковий, діловий, художньо-белетристичний;
- за виявом правил спілкування, способів викладу та втілення прагматичної мети мовців : етикетний, лайливий, дидактичний [7, с. 138].

Згідно з підходом К. Михальської дискурс – це мовленнєва поведінка в тому класі мовленнєвих ситуацій, для котрих природа комунікативної події визначається як навчання та виховання [70, с. 170].

Слід відзначити, що в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених багатозначність сучасних дефініцій дискурсу вкладаються в такі кластери:

- текстоцентрична інтерпретація дискурсу, де текст розглядається: як комунікативна система, форма комунікативної ситуації (Т. Дридзе, І. Колегаєва); як семіосфера (С. Данилов, В. Красних, Ю. Лотман, М. Фуко, Ю. Хабермас); як надтекст (Г. Бітенська, Н. Купіна, А. Лошаков);
- дискурс як мовлення, як процес намірів мовця та інтерпретації слухачами (І. Агамалієва, В. Богданов, М. Макаров, Ю. Носар);
- дискурс як інституційно заданий тип спілкування на основі соціокультурного контексту (Ф. Бацевич, Г. Почепцов, Дж. Фішман);
- дискурс як замкнута цілісна комунікативна ситуація – подія, у яку занурюється текст і комуніканти на основі соціальних, культурних та етичних чинників (О. Селіванова).

Так, В. Звєгінцев [24, с. 15] наголошує на тому, що дискурс – це елементарна одиниця тексту, що вирізняється на рівні мови і, як правило реалізується у вигляді речень, пов'язаних між собою смисловими зв'язками. Отже, речення розглядаються як члени дискурсу. Наявність змістовної надбудови, спроможної з'єднати окремі речення в єдине ціле і призводить до утворення зв'язного тексту або дискурсу.

В. Красних зробила спробу поглянути на дискурс з точки зору когнітивних структур, які лежать в основі мовної компетенції. На протилежність В. Звєгінцеву, текст є «елементарною (тобто базовою, мінімальною та основною) одиницею дискурсу» [32, с. 190] – явищем не тільки лінгвістичним, а й екстралінгвістичним. Текст володіє формально-змістовою структурою, яка допомагає вичленити його в дискурсі. Текст є продуктом як мовлення, так і мислення, продуктом, який вперше з'являється в момент породження його автором і може переживати наступні переродження при сприйнятті його реципієнтом.

Дискурс також трактується як комунікативне явище, що включає в себе соціальний контекст, інформацію про учасників комунікації, знання процесу

продукування та сприйняття текстів. Дискурс за Т. Дайком – це комунікативна подія, «суттєва складова соціокультурної взаємодії, характерні риси якої – інтереси, цілі та стилі» [73, с. 84]. Н. Арутюнова визначає дискурс як зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними, психологічними факторами; це – текст, узятий в аспекті подій; мовлення, що розглядається як цілеспрямоване соціальне явище, дія, як компонент, що приймає участь у взаємодії між людьми і механізмах їх свідомості [4]. Ю. Степанов розглядає дискурс під різними лінгвістичними точками зору. З позицій прагмалінгвістики дискурс являє собою інтерактивну діяльність учасників спілкування, встановлення і підтримання контакту, емоційний та інформаційний обмін, надання впливу один на одного, визначення комунікативних ходів в єдності їх експліцитного і імпліцитного змісту.

Лінгвокультурне вивчення дискурсу має на меті встановити специфіку спілкування в рамках певного етносу, визначити формульні моделі етикету та повної поведінки в цілому, охарактеризувати культурні доміанти відповідної спільноти у вигляді концептів як одиниць ментальної сфери, виявити способи звернення до прецедентних текстів для даної лінгвокультури [74, с. 88].

Огляд наукових джерел дозволяє узагальнити основні підходи дослідження поняття дискурсу: дискурс визначається через текст або текст через дискурс. Дискурс розуміють як когнітивний процес, пов'язаний із творенням мовленнєвої поведінки. Дискурс розглядається як послідовність взаємозв'язаних висловлювань, об'єднаних спільністю цільового завдання. Дискурс розуміється як складна комунікативна подія. Дискурс тлумачиться як соціолінгвістична структура, яка твориться адресатом у конкретних комунікативних, соціальних та прагматичних ситуаціях. Дискурс – це комунікативна інтеракція адресанта та адресата, яка відбувається в конкретній ситуації і спрямована на здійснення когнітивного, емоційного, фізичного та прагматичного впливу на адресата. Дискурс визначається як

зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, соціальними, прагматичними, психічними та іншими факторами. Дискурс розуміється як текст – взятий в аспекті подій, як соціально направлена дія.

Специфіка кожної з наведених особливостей дискурсу детермінує характерний тип сприйняття тексту: через макрознак – розпізнавання, ідентифікація тексту, у ході якої наші мовні очікування пристосовуються до особливостей того типу тексту, який сприймається саме в цей момент; через комунікант – розуміння, інтеграція тексту; через дискурс – його декодування, розшифровування [15, с. 54].

Найпоширенішими типами дискурсів є: тематичні, конфесійні, професійні, мета дискурси, дискурс влади. Зазначимо, що сьогодні не існує єдиної класифікації дискурсів, тому в реальній практиці науки використовуються різні класифікації щодо:

- сфер діяльності (економічний, когнітивний, комунікативний, філософський, культурологічний і т.п.);
- типу дій (інтелектуальний, професійний, конфесійний, мовний, ідеологічний, політичний, естетичний, моральний, духовний);
- функціональної ролі (соціокультурної функції);
- особливостей суб'єкта дискурсу (індивідуальний, груповий, колективний, загальнолюдський);
- проблем і тем, що стоять у центрі дискурсу (дискурс про майбутню долю метафізики, про науку, про мову) [63].

В результаті наукового пошуку можемо зробити висновок, що поняття «дискурс», все ще є недостатньо вивченим – мається на увазі з наукової точки зору. Спектр для вивчення даного поняття досить широкий. Однак, чітких його дефініцій у сучасній літературі досить мало. На сучасному етапі існує велика кількість підходів як до аналізу дискурсу, так і до виділення різних його типів. Однак між усіма різноманітними точками зору є дещо спільне – усі вони розглядають людську поведінку як мовленнєву діяльність, як основний показник дискурсу між агентами комунікації. У сучасній науці

найбільш досліджуваним дискурс вважається з точки зору соціолінгвістичного, культурно-мовленнєвого, комунікативного та компетентнісного підходу.

Отже, дискурс – це лише один із рівнів складної ієрархічної системи тексту, його невід’ємна підсистема, що, взаємодіючи з двома іншими підсистемами (макрознак і комунікант), надає тексту цілісності [46]. На сучасному етапі дискурс як соціокультурний феномен став полівекторним за своїми виявами, складнішим за змістом і структурою побудови, тому, відповідно, й має семіотичний, логіко-семантичний, риторичний, психологічний, філософський та лінгвістичний аспекти вивчення. Вважаємо, що дискурс у певному соціокультурному середовищі постає як певна взаємодія мислення та мови, що реалізується в мовленнєвому акті суб’єктів комунікації, які експлікують свої інтелектуальні можливості.

1.4. Мультимедійний vs мультимодальний дискурси

Усе більше в наше середовище входить мультимедійний простір. Коли ми вмикаємо комп’ютер, переглядаємо новини чи погоду в Інтернеті, чи коли шукаємо потрібну енциклопедичну інформацію, чи навіть під час дозвілля – у різноманітних комп’ютерних іграх. Усе активніше мультимедійні презентації застосовують під час шкільних уроків та наукових доповідей, для медичних та військових тренувань, для макро- та мікродосліджень.

Перші згадки про «мультимедіа» знаходимо у журналістки New York Magazine Дороті Калінс Уайс, де у статті «Висока ціна Хемптона» наприкінці 1960-х вона пише про вигадку музиканта і підприємця Боба Гольдштейна, котрий говорить про мультимедіа для представлення свого проекту LightWorks at L'Oursin. Журналістка описала це як досвід, який поєднує ресторан, дискотеку та світлове шоу в одну органічну розвагу [102]. Інші джерела стверджують, що «мультимедіа» вигадав американський художник

Енді Уорхол у 1965 році під час спільного виступу з гуртом The Velvet Underground та їхнього медіашоу «Вибухова пластикова неминучість». Тобто в кожному разі вперше слово «мультимедіа» було використано для визначення нової форми художнього зображення, для опису об'єкту мистецтва [39].

Згодом це поняття поширилось у інші сфери та галузі, отримало значно ширше розуміння. Паралельно у 1963 році британський художник Дік Гігінс опублікував есе, в якому описав новий підхід до творення мистецтва і назвав його «інтермедіа». Він досліджував техніки, за яких звичні способи художнього вираження можуть об'єднуватись у нові форми, такі як художні перформанси та відеопоезія. Він відмічає: «Ми створюємо картини, і що вони в кінцевому результаті – дорогі предмети, призначені для оформлення стін у будинках заможних людей. Але вони не допускають жодного діалогу» [94]. Гігінс пропонував експериментувати з тими формами мистецтва, які вступають з глядачем у відкритий діалог.

У той час, коли мультимедіа як форма мистецького вираження набували широкого застосування у західній цивілізації, з одного боку був осмислений, мотивований мистецький рух, який прагнув покінчити з старими канонами, класичним мистецтвом і створити певний вид синтезу візуального, звуку та дії (перформенсу). З іншого боку існувала культура споживання, розваг, прагнення до помпезних шоу. Термін «інтермедіа» вдало охоплював ці явища, та невдовзі був витіснений іншим терміном – «мультимедіа», який більш точно описував характер мистецьких об'єктів такого характеру.

У сучасному блоці мовознавчих наук в перше десятиліття ХХІ ст. чітко простежується новий напрямок досліджень, що представляє собою суттєвий інтерес. За аналогією з тим, що свого часу називалося прагматичним поворотом (pragmatic turn), культурно-орієнтованим поворотом (cultural turn), все більш активно йдеться про так званий медіальний поворот (medial turn або medienkritische Wende). При цьому поняття «медіальне», що

використовується в даному випадку, вимагає низки уточнень. По-перше, поняття медіальності (або медійності) передбачає наявність технічного носія інформації, тобто воно пов'язана з технічно опосередкованими явищами в сучасній комунікації. По-друге, поняття «медіальне» служить для позначення форми, способу передачі інформації, комунікативного каналу. У цьому значенні використовується також поєднання «медіальний формат». В такому розумінні мова йде, перш за все, про традиційний для лінгвістичної науки поділ на усну і письмову форми висловлювання. І в цьому сенсі медіальний аспект висловлювання або тексту «належить до його найважливіших комунікативно-конвенціональних мовностилістичних характеристик. Будучи компонентом модусу формулювання тексту, медіальність по-різному проявляється в різних сферах комунікативно-пізнавальної діяльності людини, створює неоднакові умови для актуалізації інтенціональних установок автора тексту» [17, с. 29].

В кінці 80-х років ХХ століття почало зароджуватися нове міждисциплінарне дослідницьке поле, головним кредо якого стало прагнення вивчати комунікацію в її природному стані, тобто не обмежуючи її єдиним проявом, вербальним або будь-яким іншим: візуальним, аудіальним тощо. Такий сформований міждисциплінарний напрямок в результаті отримав назву мультимодального дослідження.

Поняття «мультимодальний» близько співвідноситься з поняттям «мультимедійність», воно описує формування значень за допомогою різних семіотичних засобів – модусів – і пов'язаних з ними соціокультурних конвенцій. Модусом може виступати будь-яка визнана в рамках даної культури система значень – мова, лист, колір, шрифт, жестикуляція, міміка, інтонація тощо. У свою чергу, мультимодальні дослідження сконцентрували свою увагу на вивченні ефектів, створюваних поєднанням двох або більше подібних модусів, ставши свого роду парасольковим терміном, які синтезують численні напрацювання соціальних наук в галузі досліджень продуктів культури і комунікації. Більшість західних дослідників в рамках

цього напрямку дотримуються дискурсивного підходу до аналізу мультимодальних феноменів, адаптуючи широке трактування дискурсу як соціально обумовленої когнітивної структури, що знаходить своє матеріальне втілення в текстах-репрезентаціях.

Найбільш активно дослідження в даному напрямку проводяться в англomовних і скандинавських країнах, а саме Нідерландах (Р. Айдема, Е. Вентола, К. Джевїтт, Г. Кресс, Т. ван Лейвен, М. О'Тул, П. Тібо, Р. Ходж), крім того один з найбільших центрів мультимодальних досліджень розташований в Сінгапурі (К. О'Халлоран). Мультимодальний дискурс-аналіз (Р. Айдема, Е. Вентола, К. Джевїтт, Г. Кресс, Т. ван Лейвен, М. О'Тул, П. Тібо, К. О'Халлоран, Р. Ходж, і ін.) розпадається на два великих напрямки: соціальну семіотику (Р. Айдема, К. Джевїтт, Г. Кресс, Т. ван Лейвен, Р. Ходж) і мультимодальний аналіз (Е. Вентола, М. О'Тул, П. Тібо, К. О'Халлоран).

Для обох напрямків характерний сильний вплив лінгвістики М. Халлідея, проте соціальна семіотика більшою мірою спирається на його соціосеміотичний підхід до мови, а мультимодальний аналіз в свою чергу спирається на системно-функційну лінгвістику Халлідея. Дослідницька робота в рамках мультимодального дискурсаналіза ведеться в двох основних напрямках: по-перше, вивчення способів і закономірностей створення значень за допомогою різних семіотичних засобів, по-друге – дослідження соціальних феноменів і процесів, що знаходять своє вираження у вигляді текстів різної семіотичної природи. Зростаюча популярність дискурс-аналізу як теоретико-методологічного підходу до аналізу культурних текстів привертає все більшу увагу до описаної вище проблематики і закладає основи для подальшої дослідницької роботи в даному напрямку.

Дослідницький інтерес до феномену мультимодальності вилився в зародження мультимодальних досліджень – міждисциплінарного дослідницького напрямку, що займається вивченням мультимодальних практик і їх продуктів, виражених у формі репрезентацій. В рамках даного

дослідження було зроблено спробу об'єднати соціологічний підхід до вивчення репрезентативної культури, як вона розуміється в роботах Ф. Тенбрука і Л. Г. Ионина, з дискурсивним підходом до аналізу мультимодальних текстів. Такий підхід заснований на тому, що всі елементи репрезентативної культури стають доступними для дослідження у вигляді матеріальних репрезентацій. Дані репрезентації формують мультимодальні тексти, в яких відображені дії соціально і культурно обумовлених дискурсивних механізмів.

Вивчення усного або письмового модусу формулювання тексту завжди входило в завдання лінгвістики і її приватних дисциплін, стилістики, риторики, прагматики. На сучасному етапі активно протиставлення так званих «старих» медіальних форматів або комунікативних каналів – писемність, друкована книга – і нових, електронних книг.

Друге і третє названі визначення медіального – і як комунікативного каналу, і як комунікативного коду – не суперечать, а швидше доповнюють один одного. У вживаються міркуваннях центральне значення належить розумінню медіального як особливого каналу передачі інформації. У свою чергу, взаємодія різних комунікативних каналів відбивається декількома термінами, що входять в активний науковий обіг. В англомовних публікаціях це – «мультимодальність» (multimodality), бімодальність, німецькомовні дослідники оперують також термінами «мультимедійність» (Multimedialität), і полімедіальність.

Сучасні вітчизняні дослідники також оперують поняттями «вторинний текст» і «вторинний дискурс». М. О. Кузнєцова надає визначення наступних понять: вторинний англомовний художній текст постає вербалізованим продуктом рефлексій реципієнта на первинний англомовний художній текст, складним когнітивно-комунікативним цілим, всередині якого діють механізми вторинної категоризації, заснованої на процесах узагальнення ознак або, навпаки, їх конкретизації, і механізми вторинної концептуалізації змісту первинного англомовного художнього тексту, пов'язані з

інтерпретацією і вербалізацією компонентів його складної структури змісту [35].

Так, дослідниця зазначає, що феномен «вторинного дискурсу сучасної англомовної маскульти» детерміновано як специфічну мисленнєвомовленнєву практику у сучасному англомовному кіберпросторі, яка передбачає обмін інформацією, ідеями, досвідом, почуттями та емоціями щодо реалій певного культового тексту, який сприймається в межах інтерпретативної спільноти, сформованої його реципієнтами, як прецедентний, та відображає вплив членів цієї спільноти один на одного. Поняттєвим аналогом «вторинного дискурсу» у дослідженні виступає «вторинний текстопростір», і він розпочинається там, де з'являються нові, додаткові смисли, відмінні від буквального розуміння культового тексту. Вторинний дискурс сучасної англомовної масової культури репрезентує себе за допомогою декількох модальностей, оскільки його конститутивні одиниці, вторинні тексти, побудовано, як правило, за допомогою різних семіотичних систем [35].

Таким чином, проаналізувавши всі вищезазначені дослідження, можна дійти до єдиного визначення мультимедіальності, що є об'єктом дослідження: «Мультимедіальність є результатом взаємодії функцій різних медіа, тобто тексту, зображення, графіки, анімації, сімуляції тощо». Однак, предметом вивчення є друкований твір Дейва Еггерса *The Circle*, що за своєю природою не є мультимедіальним, однак цікавим аспектом для вивчення є інтертекстуальне вираження мультимедіальності, а саме вторинне відтворення у медіальних засобах ідей твору, його обговорення, рецензії, огляди, критика, цитування та алюзії. Загалом, це можна також назвати «життям після життя» літературного твору («Afterlife»).

1.5. Методологія дослідження

В ході дослідження концепту PRIVACY в рамках англomовного роману *The Circle* Дейва Еггерса ми зіткнулися з тим, що відсутня можливість зупинитися на застосуванні єдиного всеохоплюючого методу. Методологія являє собою одну з найвизначніших проблем для сучасного мовознавства. Метод у найзагальнішому значенні – це певний спосіб дослідження якоїсь проблеми чи завдання, тобто метод являє собою систему правил, принципів і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей розвитку природи, суспільства і мислення або практичної перетворюючої діяльності людини. Близькою до методу за своїм значенням є категорія «методика». Методика – це сукупність, послідовність, порядок використання різних прийомів та методів у дослідженні. Це своєрідний тактичний план, що визначає спосіб і послідовність рішення конкретного наукового чи практичного завдання.

Певна система методів та форм, способів і видів пізнання становить наукову методологію. Під методологією розуміють вчення, науку про методи наукового пізнання і перетворення дійсності. Разом з тим це і сукупність загальних і, в першу чергу, світоглядних принципів, які використовуються для вирішення наукових та практичних завдань. Якщо методика являє собою своєрідний тактичний план вирішення конкретного завдання, то методологія розробляє стратегію пізнавальної і практичної діяльності.

В процесі дослідження було застосовано такі методи: загальнонауковий метод аналізу й синтезу інформації – для уточнення принципів типологізації Інтернет-комунікації, для теоретичного узагальнення та формулювання висновків; структурно-функціональний аналіз – для визначення структури мовленнєвих актів та їхніх функцій; метод синтезу – для узагальнення окремих результатів дослідження. При дослідженні різних підходів до вивчення одного мовленнєвого явища використовувалися компаративістські методи.

З метою аналізу інформації в корпусах текстів, було використано технічні засоби, а саме автоматичний пошук у документі та підрахунок. Також, використовувалися англійський корпус лексем iWeb: The Intelligent Web-based Corpus і корпус News on the Web (NOW), для пошуку досліджуваного концепту в контекстах та мультимедіапросторі. Розглянуті онлайн словники та лінгвістичні бази The free dictionary, Cambridge Dictionary та Macmillan Dictionary при роботі із ними дозволили здійснити аналіз асоціацій та семантичних складників концепту.

Завдяки присутнім у обраних словниках «related words» було здійснено лексичний аналіз концепту, визначено асоціативний ряд PRIVACY та фреймову репрезентацію данного концепту.

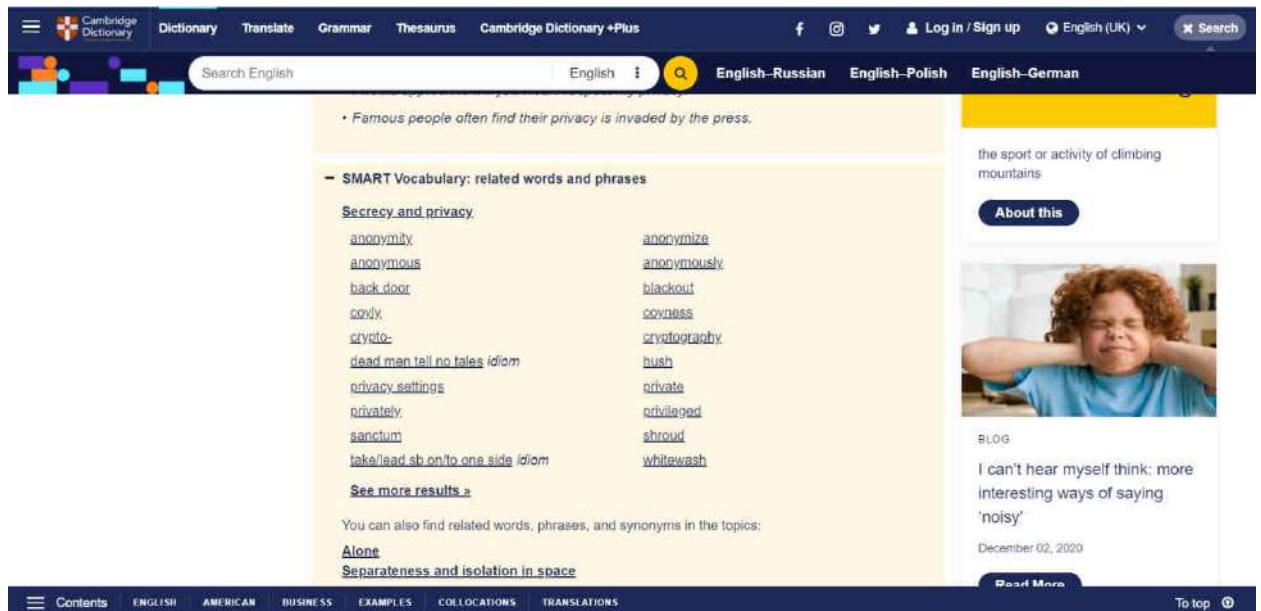

Рис. 1.1. Асоціативний ряд PRIVACY на прикладі Cambridge Dictionary

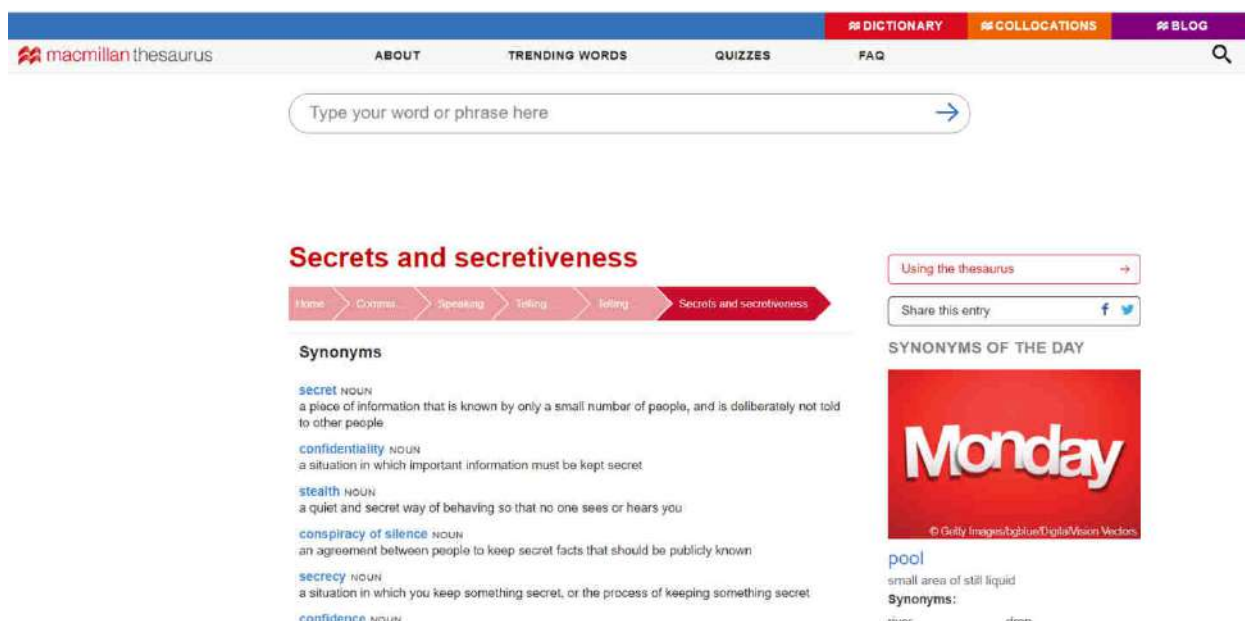

Рис. 1.2. Асоціативний ряд PRIVACY на прикладі Macmillan Dictionary

Автентичні матеріали слугували методологічним базисом дослідження. Завдяки асоціативним рядам, що представлені на Рис. 1.1. та Рис. 1.2., вдалося виокремити складними концепту PRIVACY саме в рамках досліджуваного англомовного твору, тобто було обрано лише ті лексичні одиниці, що вживаються в романі *The Circle*.

Як відомо, одним із пріоритетних напрямків сучасних прикладних лінгвістичних досліджень є корпусна лінгвістика. Корпусні студії зосереджуються на аналізі природної мови в умовах реального функціонування з використанням комп'ютерних технологій на основі великих за обсягом, ретельно відібраних та впорядкованих текстових корпусів [19]. Базуючись головним чином на емпіричному підході до аналізу мовного матеріалу, корпусні дослідження дозволяють абстрагуватися від суб'єктивності дослідника й наблизитися до об'єктивного вивчення мови.

Лінгвістичні корпуси слугували матеріалом для цієї наукової розвідки як інструмент вивчення частотності вживання та екстралінгвістичних характеристик лексичних одиниць мови, встановлення значення слів, багатозначність, синонімія та інші відносини між значеннями слів, а також

зміни в словниковому складі мови, відображення в мові соціальних характеристик.

Вивчення семантики на базі лінгвістичних корпусів є можливим завдяки існуванню різних типів семантичної розмітки: PropBank, WordNet, FrameNet. Значення лексем визначається на основі контексту їх вживання, шляхом вивчення типових словосполучень та коллокацій, тобто конкордансів [87, с. 223]. Лексикографічний аналіз на базі лінгвістичних корпусів допоміг проаналізувати контекстне вживання тих чи інших слів, частотність використання та, зокрема, популярність назви роману в англomовному просторі.

Наразі, одним із важливих напрямків корпусної лінгвістики є створення автоматизованих лексикографічних систем для укладання ефективних двомовних перекладних словників. Слід зазначити, що лексикографічні студії потребують особливо великих репрезентативних корпусів. Багато слів та словосполучень, представлених у словниках, не є високочастотними, тому, аби уможливити вивчення їхнього вживання, слід мати багатомільйонний корпус, укладений на основі багатьох текстів, представлених різними типами [88, с. 249]; лінгводидактика, добір навчального матеріалу та створення ефективних посібників для осіб, що вивчають ту чи іншу мову як іноземну. Із цією метою створюються спеціальні корпуси, які дають змогу проаналізувати типові помилки носіїв різних мов при вивченні певної іноземної мови, зокрема, англійської.

З позицій прагматики лінгвістичний корпус розглядається як зібрання зразкових текстів, орієнтованих на засвоєння і використання їх як прототипу для подальших мовних дій в певних умовах комунікації. Таким чином, корпус текстів, орієнтований на певну прагматичну мету, або прагматично орієнтований корпус текстів може розглядатися як спосіб вирішення проблеми оптимізації мовних відносин в сучасному суспільстві [48, с. 89]. Прагматична ціль, що лежить в основі побудови корпусу, полягає не лише в навчанні правильній комунікації, але і має широкий спектр наукових

досліджень та застосувань, зокрема визначення типових вербальних засобів, характерних для певних видів дискурсів. Наявність лінгвістичних корпусів з великими підбірками текстів різних жанрів, авторів та медіа відкриває нові можливості в галузі досліджень стилістики. В останні роки, корпусна стилістика стала визнаною частиною корпусної лінгвістики [88, с. 223].

Тексти різних видів порівнюють один з одним, щоб виявити їх типові характеристики та жанрові особливості. Загалом корпус може слугувати мета системою для порівняння інших текстів. Однією з областей, де корпусна стилістика має широке використання є вивчення ідеостилію автора на основі корпусів авторських текстів. Статистичні методи застосовуються для дослідження змін стилю автора, встановлення специфіки використання виражальних засобів та стилістичних прийомів у художніх текстах. Корпусна стилістика дозволяє здійснювати аналіз літературних текстів, використовуючи лінгвістичні корпуси. Вона поєднує в собі аналітичні методи корпусної лінгвістики та завдання стилістики, аналізуючи значення літературних текстів за допомогою обчислювальних засобів та проводячи стилістичний аналіз текстів.

Усі корпуси поділяються на дві великі групи: першу формують такі, які містять «чисті» тексти; другу – такі, які містять тексти анотовані, тобто спеціально структуровані та підготовлені таким чином, аби забезпечити досліднику можливість опрацьовувати потрібний саме йому матеріал [51, с. 20]. Іншими словами, анотовані корпуси містять позатекстову лінгвістичну інформацію, представлену спеціальними тегами (маркерами на позначення релевантної інформації про частиномовні, граматичні, стилістичні, прагматичні та інші особливості тієї чи іншої лексичної одиниці) [65, с. 130].

Крім того, за типом та призначенням виділяють: статичні та динамічні корпуси (залежно від можливості їх поповнення новими даними); одно-, дво- та багатомовні; навчальні корпуси (створені спеціально для потреб іноземців, які вивчають мову); паралельні (на матеріалі різних мов); порівняльні (тексти

певної тематики та проблематики різними мовами); узгоджені (aligned) – корпуси з підрядковим перекладом, що укладаються на основі порівняльних.

З дослідницькою метою найзручнішим є використання анотованих корпусів, оскільки вони є потужним інструментом для аналізу лексичних одиниць та різноманітних синтаксичних конструкцій у їх реальному функціонуванні в мовній практиці. Зокрема, така організація корпусу дозволяє відстежувати варіативні граматичні моделі та одержувати швидкий доступ до ілюстративних прикладів, одержаних із реальних текстів. Також, така модель допомогла при відборі матеріалу та лексики, що було проаналізовано, сприявши та підвищивши якість дослідження.

Виходячи з різноманіття представлених текстових категорій, можемо зробити висновок, що корпусні дані на відміну від традиційних лексикографічних джерел дають можливість проаналізувати безпосереднє функціонування лексичної одиниці в різних стилях, комунікативних ситуаціях тощо. Відбір матеріалу проводився за допомогою інструментів корпусної лінгвістики, а саме з використанням корпусів текстів.

РОЗДІЛ 2

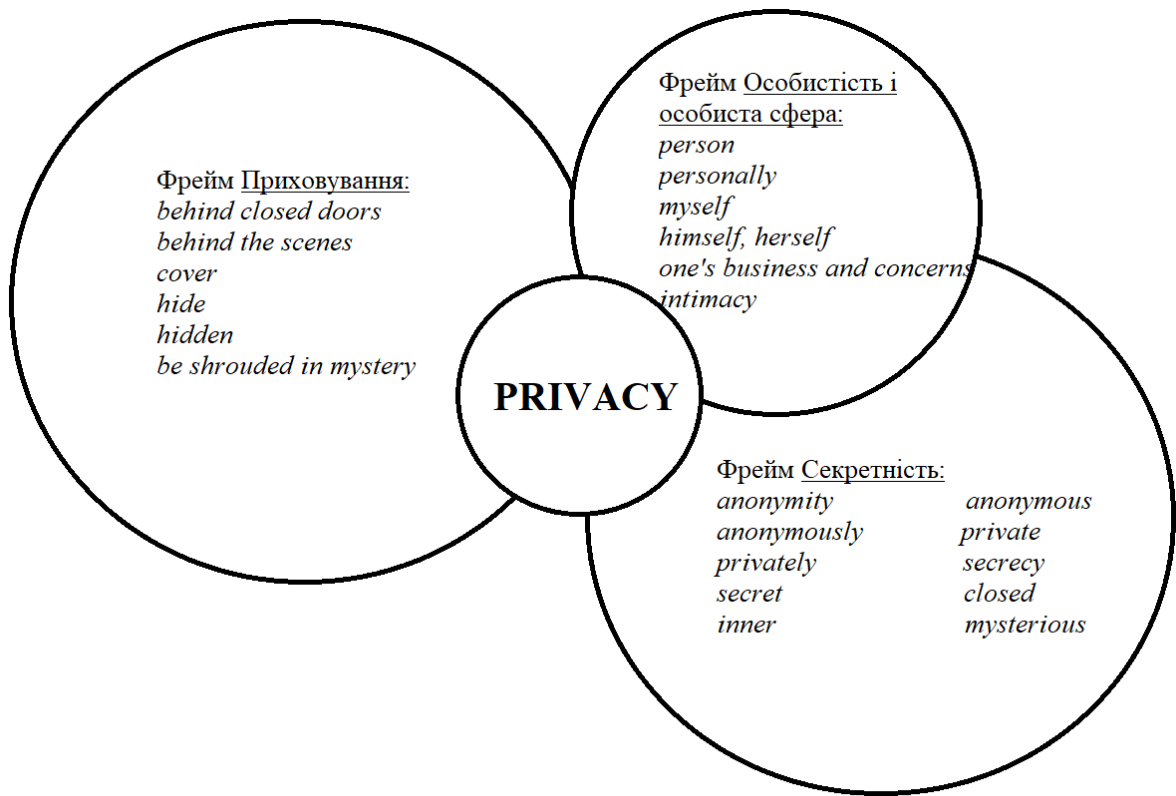
ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ PRIVACY В АНГЛОМОВНОМУ РОМАНІ *The Circle* Д. ЕГГЕРСА

2.1. Фреймова репрезентація концепту PRIVACY

В цьому дослідженні фрейм розглядаємо як типову ситуацію, що «пов'язана з реальними психологічними процесами сприйняття, належить до глибинного пласту соціальної свідомості й характеризується такими ознаками: схематичність, спрощеність і вкоріненість у свідомості членів соціуму» [65, с. 101]. У рамках фреймового аналізу існує можливість моделювання принципів структуризації та відображення людського досвіду та знань у семантиці мовних одиниць, а також способів активації знань, що забезпечують розуміння у процесі вербальної комунікації. За допомогою фреймової моделі можна відтворити практично будь-яку конкретну ситуацію, звівши її до стандарту, у якому втілений попередній досвід людини [49, с. 8]. У цьому дослідженні концепт PRIVACY аналізується як ситуації, визначені за даними тлумачних словників, у яких наведені такі дефініції PRIVACY:

- «someone's right to keep their personal matters and relationships secret»;
- «the state of being alone» [91];
- «the freedom to do things without other people watching you or knowing what you are doing» [103].

В обраних словниках також присутні так звані «related words» (укр. пов'язані слова), що і є основою фреймової репрезентації (див. Рис. 2.1).

Понятійний шар концепту PRIVACY

Рис. 2.1. Фреймова репрезентація концепту PRIVACY

Щодо етимології досліджуваних лексем, то найдавнішими використаннями лексеми PRIVACY є 1590 зі значенням «a private or personal matter, a secret», в 1600 використовувалось в значенні «seclusion, state of being in retirement from company or the knowledge and observation of others». З 1814 року слово набуло значення «state of freedom from intrusion or interference». Вищезазначена лексема походить з давньофранцузької мови, слова «privauté».

Лексема, що позначає фрейм Приховування, а саме «hiding» в значенні «concealment» використовується з початку 13 сторіччя, і слово походить від дієслова «to hide». В давньоанглійській мові існувало слово «hydels». Наступний фрейм Секретність, «secrecy» позначається 1570 роком і походить від «secretee», а саме «quality of being secret». Лексема також отримала своє походження від давньофранцузької «secré», що є варіантом слова «secret». Останнім фреймом є Особистість та особиста сфера, що в

англійській мові представлено словом «personality» з кінця 14 сторіччя, «quality or fact of being a person» і походить з латинської мови часів середньовіччя «personalitatem». Значення «a distinctive essential character of a self-conscious being» позначається 1795 роком [114].

Змістове наповнення концептів ПРИХОВУВАННЯ/ HIDING, СЕКРЕТНІСТЬ/ SECRECY та ОСОБИСТІСТЬ ТА ОСОБИСТА СФЕРА/ PERSONALITY встановлюється через семантичний аналіз ключових номінацій концептів (імен) і систематизації когнітивних ознак, які віддзеркалюють параметри концептуалізації феноменів таємниці, тиші та секрету й усвідомлюються носіями культури.

З метою встановлення ключових імен та інших номінацій концептів ПРИХОВУВАННЯ/ HIDING, СЕКРЕТНІСТЬ/ SECRECY та ОСОБИСТІСТЬ ТА ОСОБИСТА СФЕРА/ PERSONALITY методом суцільної вибірки аналізуються дані різних лексикографічних джерел: тезаурусних та тлумачних словників.

Закріплення за одиницею статусу імені концепту здійснюється відповідно до таких критеріїв: приналежність до лексико-граматичного класу іменників, абстрактність значення, функціональна нейтральність, тривалість існування в системі мови й високий ступінь адаптованості, про що свідчать словотворча продуктивність і фразеологізація одиниць [61, с. 62].

Імена концептів ПРИХОВУВАННЯ/ HIDING, СЕКРЕТНІСТЬ/ SECRECY та ОСОБИСТІСТЬ ТА ОСОБИСТА СФЕРА/ PERSONALITY представлені іменниками *hiding*, *secrecy* та *personality*. Лексеми є похідними від дієслова *to hide*, іменника *secret* та прикметника *personal*. Саме ці слова становлять вершини синонімічних рядів (*hide* – *bury*, *camouflage*, *conceal*, *cover*, *mask*, *shadow*, *shroud*, *veil*, *go underground*, *hold back*, *keep from*, *keep secret*, *lock up* тощо; *personal* – *intimate*, *particular*, *special*, *exclusive*, *privy*, *own*, *peculiar*, *secluded* тощо, *secret* – *code*, *enigma*, *puzzle*, *mystery*, *secrecy*, *confidential information*, *key*, *mystery*, *unknown*, *privileged information*, *skeleton*

in cupboard тощо [114]), а в функціональному плані ці одиниці характеризуються нейтральністю..

Одиниці *to hide*, *secret*, *personal* є стійкими та функціонують у системі англійської мови упродовж тривалого часу: *to hide* від англ. *hȳdan* «to conceal», *personal* від англ. *persōnālis* «private, of a personal matter», *secret* від англ. *sērētus* «to set aside» [114].

Про той факт, що процес концептуалізації поняття та формування імені концепту завершено, свідчить і словотворча продуктивність одиниць. Розвиток словотворчих та семантичних дериватів, а також залучення лексем до складу фразеологізмів відбувається в результаті поглиблення поняття: *person* > *impersonal*, *intra-personal*, *personal*, *personality*, *personalize*, *personally* тощо, *(it's) nothing personal*, *up close and personal* тощо; *hide* > *hidden*, *hiddenness*, *hide-and-seek*, *hideaway*, *hiding*, *hiding place*; *be on a hiding to nothing*, *hide one's head in the sand*, *have a hide like a rhinoceros*, *hide (one's) face (in shame)* тощо; *secret* > *secrecy*, *secretly*, *secretive*; *best-kept secret*, *dark secret*, *keep it secret* тощо [114].

Таким чином, можна зробити висновок, що саме побудова фреймової моделі концепту *PRIVACY* дозволила виявити структуру аналізованого концепту, показати різноманітність і тематичний спектр його областей.

2.2. Семантичні складники концепту

Концепт «приватність» відноситься до розряду концептів, які, за визначенням Ю. С. Степанова, «парять над словами» [76, с. 384], тобто виражаються в словах не експліцитно, а імпліцитно-асоціативно, що диктує і обрані нами напрями дослідження. Нами було визначено асоціативний ряд, що виникає при визначенні поняття приватності. В результаті були виявлено, що приватність безпосередньо пов'язується з наступними аспектами, кожен з яких доповнюємо прикладами лексем та речень з твору, що аналізується:

- особистість і особиста сфера (*person, personally, myself, himself, herself, one's business and concerns*);
- інші люди, суспільство (*people, other people, others, society, community, neighborhood*);
- взаємини між людьми (*confidence, trust, friendship, believe*);
- стан самотності (*alone, isolated, loneliness, separation*);
- свобода (*freedom, free*);
- інформація (*information, public knowledge*);
- секретність (*private, privacy, security, secrecy, safety*);
- територія, особиста територія (*area, space, personal space*);
- власність, особисті речі (*mine, my, own*);
- право (*citizen, government, law, validation, right, decent, correct*);
- порушення (*illegal, intruder, transparency, transparent, to be tracked, to be watched, violation*).

Табл. 2.1

Частотність використання лексем

№	Назва лексико-семантичної групи	Кількість лексем
1.	Особистість і особиста сфера	271
2.	Інші люди, суспільство	298
3.	Взаємини між людьми	122
4.	Стан самотності	59
5.	Свобода	36
6.	Інформація	80
7.	Секретність	118
8.	Територія, особиста територія	35
9.	Власність, особисті речі	289
10.	Право	250
11.	Порушення	142
Загальна кількість проаналізованих лексем:		1700

Результати розвідки приведено в таблиці 2.1 «Частотність використання лексем». Для кращого та більш детального розуміння, доповнюємо кожен групу лексем прикладами речень з тексту оригіналу:

1) We see this workplace as a community, and every *person* who works here is a part of that community.; Mae knew she would *personally* sign up for such a plan, and assumed that, by extension, so would millions more.; The most popular [sign] was The Circle helps me find *myself*.; Of course he's going to get depressed, and work *himself* into a state of madness and paranoia.; She had done a similar calculation *herself* [97, c. 100; 228; 172; 252; 253].

2) *People* hide things there.; Wouldn't you like to meet *other people* who kayak?; Much of his experience of the world come through the experience of *others*.; Under the guise of having every voice heard, you create mob rule, a filterless *society* where secrets are crimes.; There's enough revenue to support the passions of the *community*.; Your address becomes public, you have to walk the *neighborhood*, introduce yourself, all that, because people have a right to know who lives in their midst [97, c. 25; 105; 166; 263; 15; 229].

3) Mae's new feeling of competence and *confidence* carried her through the week, and given how close she was to the top 2,000, she stayed at her desk late through the weekend and early the next week, determined to crack through, sleeping in the same dorm room every night.; «I'm really *trusting* you,» she [Mae] said.; I feel like I'm invading your lunch and your *friendship*.; I'm trying to help you because I *believe* in what you do [97, c. 108; 122; 140; 144].

4) It becomes like we're never *alone*.; Mae, this was clearly a deeply depressed and *isolated* young man who was not able to survive in a world like this, a world moving toward communion and unity... It was not knowing that was the seed of madness, *loneliness*, suspicion, fear.; But this has been an artificial *separation*, of course. They belong together [97, c. 75; 253; 256].

5) That until everyone has equal access, and that access is *free*, no one is *free*. ... What it means for personal liberties, for the *freedom* to move, do whatever one wants to do, to be *free* [97, c. 220].

6) That the volume of *information*, of *data*, of judgments, of measurements, was too much, and there were too many people, and too many desires of too many people, and too many opinions of too many people, and too much pain from too many people, and having all of it constantly collated, collected, added and aggregated, and presented to her as if that all made it tidier and more manageable – it was too much [97, c. 224].

7) Public-*private* leads to *private-private*, and soon you have the Circle running most or even all government services, with incredible *private-sector* efficiency and an insatiable appetite. Everyone becomes a citizen of the Circle.; *Privacy* is theft.; There was a *security* camera there, because I guess they store stuff in the warehouses there on the water.; In the interest of education and *safety*, everything they've done will be recorded, tracked, logged, analyzed – it's permanent. ... Everyone will be tracked, cradle to grave, with no possibility of escape [97, c. 263; 168; 239; 262].

8) Meanwhile, – Stenton said, there's another *area* of public life where we want and expect transparency, and that's democracy.; Each had decorated his or her *space* elaborately but tastefully – one office full of sailing paraphernalia, most of it seeming airborne, hanging from the exposed beams, another arrayed with bonsai trees.; He was close to her, far too close if he was a normal person with everyday ideas of *personal space*, but it was abundantly clear he was not this kind of person, a normal kind of person [97, c. 115; 9; 54].

9) You might say it's the mission of the company – it's an obsession of *mine*, anyway. Communication. Understanding. Clarity.; Here's the view from *my* back yard, – he said, revealing a live feed of a tidy and modest back yard. – Here's *my* front yard. *My* garage. Here's one on a hill overlooking Highway 101 where it gets bad during rush hour. Here's one near *my* parking space to make sure no one parks there.; Mae laughed, and then, remembering his *own* horrible childhood, she caught herself [97, c. 30; 39; 51]

10) When I was a kid, to combat back-room political deals, for example, *citizens* insisted upon Sunshine Laws. These *laws* give *citizens* access to meetings,

to transcripts.; Instead of visiting a hundred different sites for a hundred different *government* services, it could be all done through the Circle.; Mae didn't have time to read them all, but she scrolled quickly through, and the *validation* felt good.; Protesters on the streets of Egypt no longer have to hold up a camera, hoping to catch a human *rights violation* or a murder and then somehow get the footage out of the streets and online.; For years there was this happy time when those controlling the major internet conduits were actually *decent* enough people [97, c. 116; 213; 34; 39; 145].

11) Well, first of all, I knew I was doing something *illegal*; There's a real *intruder*.; She gave all to them, gave them unmitigated truth, complete *transparency*, and they gave her their trust, their tidal love.; Ten million people were now *transparent* worldwide, the movement irreversible.; The second a kid's not where he's supposed to be, a massive alert goes off, and the kid can *be tracked* down immediately.; So in general, would you say you behave differently when you know you're *being watched*?; Absolutely. The fact that I thought I was alone, *unwatched*, enabled me to commit a crime. And I risked my life [97, c. 165; 231; 243; 267; 52; 164].

В ході проведеного дослідження частотності використання кожної з поданих лексико-семантичних груп було виявлено, що найчастотнішою групою є група під номером 2, що позначає людей та суспільство загалом. На нашу думку, така частотність обумовлена специфікою твору, тому що в центрі уваги *The Circle* є людина та суспільство загалом. Численність лексем даної групи складає 298 з 1700 проаналізованих нами одиниць.

До найменших груп належать лексеми з семантикою самотності, свободи та особистої території, а саме групи 4, 5, 8, що налічують 59, 36 та 35 слів відповідно. Варто зазначити, що самотність та свобода заперечуються як такі та майже знаходяться під заборonoю в аналізованому творі, а особиста територія – відсутня, що й обумовило низьку частотність використання слів цих лексико-семантичних груп.

Далі на основі аналізу словників англійської мови нами були виявлені наступні аспекти значення слів *privacy*, *private*. Словники англійської мови налічують до 9 значень прикметника «*private*» [102], які зводяться до наявності таких ознак: 1) той, що стосується даної людини; 2) знаходиться у власності; 3) окремий, ізольований; 4) відноситься до певної групи; 5) неофіційний, недержавний; 6) потайний; 7) секретний, таємний, конфіденційний. Таким чином ми можемо скласти первинний список понять, що асоціюються з приватними даними: особистість і взаємини між людьми, свобода, інтимність, самотність, секретність, власність.

Якщо звернутися до даних комбінаторних словників, то виявляється, що слово *privacy* виступає в типових комбінаціях *to violate somebody's privacy*, *an invasion of one's privacy* [31], що підтверджується і типовими контекстами вживання слова *privacy*, наприклад: *unacceptable invasion of people's privacy*, *better privacy protections online*, *the release of photographs violates a privacy provision in the state constitution*, *the government's intruding too much on our privacy* і т.д.. Дійсно, сенс приватності часто усвідомлюється, лише коли порушується. Уявімо собі типову ситуацію порушення приватності. Вона швидше за все характеризується наявністю наступних компонентів: учасники ситуації, дія з боку одного з учасників (вербальна або невербальна), реакція іншого учасника («жертви») на цю дію, реакція першого учасника на реакцію «жертви». Можна скласти наступний список ситуацій можливого порушення приватності:

1) порушення, пов'язані з поширенням особистої інформації або прагненням отримати її:

а) I need three signatures from you. Don't ask me why. And don't ask me why this is on paper. Government rules;

б) I'm being tracked on the Internet;

2) порушується право людини на самотність:

a) With the technology available, communication should never be in doubt. You might say it's the mission of the company – it's an obsession of mine, anyway;

б) Do you behave better or worse when you're being watched? – Better. Without a doubt. – When you're alone, unwatched, unaccountable, what happens? – ...I do things I don't want to do. I lie;

3) вторгнення в чужі справи:

a) All that happens must be known;

б) ...everyone should have a right to know everything, and should have the tools to know anything;

в) Secrets are lies. Sharing is caring. Privacy is theft;

4) вторгнення на чужу територію

a) This is a video camera, and this is the precise model that's getting this incredible image quality. Image quality, ... high-def-quality resolution in a camera the size of a thumb, ... no wires. It's transmitting this image via satellite, ... it runs on a lithium battery that lasts two years, it's waterproof, sandproof, windproof, animal-proof, insect-proof, everything-proof;

б) I asked her [his mom] to have some security cameras installed, ... but she refused. Last weekend, while she was napping ... I snuck in, and I installed cameras in every room. They're so small she'll never notice;

5) порушення, пов'язані з особистими речами або речами, які мають відношення до людини:

a) It takes into account zings, exterior followers of your intra-company zings, comments on your zings, your comments on others' zings, your comments on other Circlers' profiles, your photos posted, attendance at Circle events, comments and photos posted about those events – basically it collects and celebrates *all* you do here;

б) Did you take pictures?... And they were on your laptop?... they were on your laptop, now they're in the cloud, and the cloud gets scanned for information like that;

в) Mae, you know technically neither one of us owns that video anymore... You don't own history. It's part of the collective record now;

б) порушення, пов'язані з інтимними моментами, моментами приватності, відстеженням місця знаходження:

а) An elaborate, three-dimensional map of the campus appeared;

б) This is pretty simple, and just allows you to find anyone on campus in case you need a face-to-face;

в) You're either transparent or you're not;

7) порушення, пов'язані з особистими взаєминами:

а) This one is for intra-office messaging. All Circlers send messages out through your main feed, but they appear on the second screen. This is to make clear the importance of the messages, and to help you delineate which is which;

б) We actually see your profile, and the activity on it, as integral to your participation here. This is how your coworkers, even those on the other side of campus, know who you are. Communication is certainly not extracurricular, right?;

в) But just know, from now on, that being social, and being a presence on your profile and all related accounts – this is part of why you're here. We consider your online presence to be integral to your work here. It's all connected;

г) Mae, we have to change how we interact. Every time I see or hear from you, it's through this filter... It's always this third-party assault. Even when I'm talking to you face-to-face you're telling me what some stranger thinks of me. It becomes like we're never alone [97].

Важливість вивчення приватності через її порушення підтверджується також і тим, що її визначають через заперечення таких порушень: «privacy is when no one watches me 24/7», «it is freedom from unauthorized intrusion».

2.3. Граматичні особливості репрезентації концепту

Окремим важливим аспектом приватності та її порушення в контексті роману *The Circle* є використання маніпуляцій та непомітної примусовості. *The Circle* та всі компоненти компанії поступово впроваджуються в життя головної героїні, Мей, та руйнують її уклад життя. З лексичної точки зору, ця проблема знаходить відображення у використанні модальних дієслів присумового характеру, наприклад *should*, *must*, *have to*:

- All that happens *must* be known.
- ... Everyone *should* have a right to know everything, and *should* have the tools to know anything.
- With TruYou, to set up a profile, you *have to* be a real person, with a real address.

Розберемо детальніше приклади, безпосередньо пов'язані з порушенням приватності, психологічними маніпуляціями та підміною понять. Do you behave better or worse when you're *being watched*? – Better. Without a doubt. – When you're *alone, unwatched, unaccountable*, what happens? – ...I do things I don't want to do. I lie [97, с. 164]. В цих прикладах використовується пасивний стан дієслова, Present Continuous Passive Tense: *being watched* – знаходишся під наглядом, за тобою наглядають; прикметники *alone, unwatched, unaccountable* – одна, за тобою не спостерігають, не підзвітна. Ці форми передбачають існування третьої сторони (third party), яка буде спостерігати за людиною, таким чином, порушуючи її право на приватне життя. Цю частину діалогу можна загалом схарактеризувати як безпосередній приклад психологічного тиску на людину і маніпуляції.

Як вже було зазначено вище, гаслами корпорації *The Circle* є три речення: «*Secrets are lies. Sharing is caring. Privacy is theft*» [97, с. 168]. Завдяки використанню дієслова *to be* – бути – у формах *are* та *is* ці постулати сприймаються як щось беззаперечне, щось, що не піддається сумніву або спростуванню. Таким чином, досягається психологічний тиск на людину та

підміна звичних понять тими, що вигідні корпорації. Використання дієслова *to be* набуває характерності використання в цьому творі, за допомогою цієї конструкції вводяться багато ідей, що не повинні бути спростовані, що необхідно сприймати як факт. Так, фразою «*You're either transparent or you're not.*» людину ставлять у жорсткі рамки, примушують робити так, а не інакше.

Отже, мовне позначення приватності може бути представлено у вигляді фрейму, який формується за рахунок понять, що асоціюються з приватними даними. До таких понять належать ті, що частково є синонімами власно приватних даних (свобода, секретність, інтимність, самотність, власність), а також ті, які включають в себе приватність як важливу характеристику: наприклад, особистість і міжособистісні відносини. Найчастотнішим є використання групи понять, що позначає людей та суспільство, що зумовлено специфікою роману, що аналізується.

2.4. Проблема приватності в романі *The Circle*

Чи можливо зберегти приватність в сучасному світі? Зараз, з поширенням смартфонів і соціальних мереж, тема приватності набула особливої актуальності.

Можна перефразувати відомий вислів Сервантеса і сказати, що в наш час ніщо не цінується так дешево і не обходиться так дорого, як приватність. Людям дуже неприємно усвідомлювати, що хтось впроваджується в їхнє життя, навіть під самими доброзичливими приводами – зробити життя простіше і приємніше, підказуючи людині, які ресторани можуть йому сподобатися поруч з тим місцем, де він знаходиться або на підставі його вподобань. Все, що відбувається з приватністю в сучасному світі – це нова форма позбавлення людей свободи. Ці ідеї знайшли своє втілення у романі Дейва Еггерса *The Circle* 2013 року. Говорячи про ідею приватності в цьому

творі, неможливо оминати основну сюжетну лінію, яка і є базисом концепту приватності в макроконтексті роману.

The Circle – це науково-фантастичний роман з елементами антиутопії американського письменника. Книжка стала жорсткою сатирою на сучасний світ інформаційних технологій, соціальних мереж і споживчих відносин. Роман порівнюють з антиутопіями «1984» Джорджа Орвелла і «Який чудесний світ новий!» Олдоса Гакслі.

В центрі уваги книги знаходиться універсальний образ гігантської IT-корпорації. The Circle знаходиться не в Силіконовій долині – вона і є Силіконова долина. У книзі Еггерса The Circle названа «єдиною компанією, від якої справді щось залежить» («the only company that really mattered at all»). Образ компанії занадто універсальний, щоб бути кривим дзеркалом для Google або Facebook. Вона символізує щось глобальніше. The Circle – це метафора інтернету загалом.

Головна героїня роману, Мей Холланд, влаштувалася на роботу в компанію The Circle за допомогою своєї подруги з коледжу Енні. Корпорація, створена трьома «Мудримими людьми», поєднує в собі всі взаємодії в Інтернеті (соціальні медіа та інші ділові та особисті комунікації, медична інформація) в єдину інтернет-ідентичність під назвою TruYou, і вона містить практично всю інформацію, яка існує в світі. Компанія використовує технологічні інновації для створення більш ефективного та підзвітного суспільства, особливо за рахунок підвищення прозорості в уряді, бізнесі та навіть особистому житті.

Оповідання ведеться від третьої особи, і оповідач настільки пов'язаний з Мей Холланд, що часто важко, а то й неможливо розрізнити їх двох. У романі оповідач також сприяє естетиці прозорості при роботі з текстом. Авторський погляд встановлюється з самого початку:

«They entered an elevator of glass, tinted faintly orange. Lights flickered on and Mae saw her name appear on the walls, along with her high school yearbook photo. WELCOME MAE HOLLAND. A sound, something like a gasp, left Mae's

throat. She hadn't seen that photo in years, and had been happy for its absence. This must have been Annie's doing, assaulting her with it again. [...] Since the photo — she was eighteen then, angry and unsure — Mae had gained much needed weight, her face had softened and curves appeared, curves that brought the attention of men of myriad ages and motives» [97, с. 5–6].

Цитований уривок про захоплення Мей ідеологією компанії також показує, що значна частина розповіді відфільтрована через сприйняття головного героя, тобто зосереджена на Мей. Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що ми не контролюємо особисту інформацію про Мей навіть з самого початку роботи Мей у компанії The Circle. Доступ до персональної інформації Мей необмежений.

The Circle – це поєднання видів спілкування, які щоденно уможливають інструменти спілкування соціальних мереж, таких як електронна пошта, обмін текстовими повідомленнями, обмін миттєвими повідомленнями, коментарі та інші веб-форуми. З цієї причини стиль написання Дейва Еггерса протягом усього роману надзвичайно сучасний та розмовний, охоплюючи ту повсякденну мову, яку американці тисячоліттями – і користувачі цифрових медіа у всьому світі – використовують у своєму повсякденному житті.

Існує кілька причин для вибору цього роману та зацікавленості в його аналізі. По-перше, цей роман має унікальну назву The Circle, що може викликати у читачів бажання його прочитати, оскільки назва інтригуюча та заманююча. Цей роман дуже цікавий, оскільки розповідає про соціальні мережі та технології, пов'язані із сучасним життям. По-друге, роман докладно розповідає про попереднє життя головної героїні до роботи в компанії The Circle, про її сім'ю, друзів та коханих. По-третє, цей роман розповідає про боротьбу Мей Холланд, яка хоче допомогти своєму батькові, який бореться із хворобами, ризикуючи своїм приватним життям і навіть своєю сім'єю.

Камери є скрізь, біологічні функції контролюються бездротово, і The Circle залучає все більше і більше людей до своєї мережі. Мей починає роботу в галузі роботи з клієнтами і спочатку турбується про свою конфіденційність, приватність, але вона швидко піднімається вгору, отримуючи доступ до більшої кількості інформаційних екранів. Після того, як Мей вночі нелегально катається на човні, компанія публічно її ганьбить, і вона повністю приймає правила компанії на втручання в її життя. Світ стає проінформованим не тільки про кожний її крок, а й про кожне нерівне дихання або прискорене серцебиття. Героїня стає всесвітньо відомою, втрачає свою ідентичність і по суті стає кіборгом. Тим часом, державні чиновники, а потім все більше і більше людей чинять тиск для того, щоб абсолютно всі люди відмовилися від конфіденційності.

Ключовими постулатами компанії є: «Таємниця – це брехня», «Приватність – це крадіжка», «Ділитися означає любити» («Secrets are lies», «Privacy is theft», «Sharing is caring» [97, с. 168]). На цих «трьох китах» спочиває ідея прозорості суспільства. Ідеолог корпорації так впевнений в цьому, що харизматично заражає «вірусом прозорості». Якщо людина не робить нічого протизаконного, їй нема чого приховувати. Коли приватне збігається з громадським, тоді люди будуть досконалішими, а саме досконале суспільство і є метою The Circle.

Неохідно зазначити, що у романі подається думка, що, всупереч екстравагантним твердженням ідеолога компанії, двоє людей можуть вступати у зрілі, стабільні стосунки лише тоді, коли вони мають приватність один від одного. І навпаки, коли двоє людей мають повну інформацію один про одного, їм дуже важко мати зрілі стосунки будь-якого роду. Наприклад, Енні Аллертон добровільно бере участь у програмі, яка оприлюднює її повну сімейну історію, де розкриваються неприємні відомості про її батьків (те, що вони були свідками того, як чоловік тонув і йому не допомогли). Згодом Енні не може відноситися до своїх батьків як раніше: отримавши забагато інформації, вона починає віддалятися, і, через деякий час, вона зовсім не

думає про них. Досвід Енні говорить про те, що неможливо побачити красу та гідність інших людей, коли інформації про неї занадто багато.

Однак, чи є прозорість, відкритість, тобто відсутність будь-якої приватності безумовним злом? У *The Circle* особистий простір стає публічним: «Таємниця – це брехня», – говорить Мей і урочисто оголошує себе повністю «прозорою». Для деяких інших персонажів роману навпаки, відмова від права на приватне життя є неможливою, і ця перспектива лякає їх. Але навіть в світі *The Circle* питання про правомірність втручання в чуже життя не вирішене однозначно.

Тим не менш, є приклади того, як технології *The Circle* роблять світ кращим. Якби не камери SeeChange, головна героїня Мей загинула б в ту ніч, коли плавала на човні. Якби не SoulSearch, так і не вдалося б знайти жінку, яка вбила трьох дітей. Персонаж на ім'я Френсіс в дитинстві втратив двох маленьких сестер – їх викрали, зґвалтували й убили. У *The Circle* він входить до складу команди, що займається розробкою технології імплантації GPS-трекерів в кісткову тканину. Він і пояснює Мей, що ця технологія врятує тисячі дитячих життів.

Але ті ж самі технології можуть людське життя зламати. За допомогою камер SeeChange багатомільйонна аудиторія застала батьків Мей в спальні, і літня пара вже ніколи не оговтається від сорому. SoulSearch дозволив Мей знайти її колишнього хлопця Мерсера за лічені хвилини, тільки заради того, щоб молода людина загинула, захищаючи свій особистий простір.

Вище вже було зазначено, що *The Circle* є метафорою інтернету. Так звана «прозорість», що на перший погляд є віроломним порушенням прав людини, може врятувати людське життя або допомогти правосуддю. Але послужать технології на боці добра чи зла – залежить лише від людей.

Таким чином, необхідно зазначити, що проблема приватності у творі Дейва Еггерса *The Circle* безпосередньо займає провідне місце. Головна ідея роману полягає в порушенні приватності особистого життя на всіх рівнях усіх героїв, тобто питання конфіденційності торкнулося тим чи іншим чином

життя кожного з персонажів. Втручання в особисте життя індивідуума впливає на всіх по-різному, однак, у більшості випадків вплив є негативним.

2.5. Особливості вербалізації концепту

З моменту видання роману Дейва Еггерса *The Circle* минуло 7 років. За цей час, книга піддалась критиці, детальному аналізу, порівнянню з іншими творами та була екранізована у 2017 році в однойменному фільмі *The Circle*. Важливість обговорення та критичної оцінки роману у засобах медіа створює певний фон для подальшого дослідження концепту *PRIVACY*. Розглянемо теми, аспекти та проблеми літературного, що стали найбільш важливими, популярними та стали об'єктом обговорення широкого загалу.

Відбір матеріалу проводився за допомогою інструментів корпусної лінгвістики, а саме, залучаючи корпуси текстів. Нині в науковому словнику лінгвістів з'являються дуже близькі поняття: «електронні бібліотеки», «масив текстів», «колекція текстів», «електронний архів», «повнотекстова база даних». Серед них можна виділити лінгвістичні корпуси, або мовні корпуси. Корпус текстів – це вид корпусу даних, одиницями якого є тексти або їх достатньо значні фрагменти, що включають, наприклад, якісь повні фрагменти макроструктури текстів даної проблемної області.

Корпус текстів характеризується чотирма основними параметрами: по-перше, він повинен бути достатньо великого обсягу; по-друге, корпус повинен бути структурованим або розміченим; по-третє, тексти, складові певного корпусу, повинні бути в електронному варіанті; по-четверте, в поняття «Електронний корпус» входить, як правило, спеціальне програмне забезпечення для роботи з цим корпусом [19].

Виконавши пошук у двох найбільших онлайн-корпусах англійської мови [98], а саме в корпусі *iWeb: The Intelligent Web-based Corpus*, що налічує 14 мільярдів слів та включає діалекти 6 країн, і корпусі *News on the Web*

(NOW), який налічує більше ніж 11,3 мільярдів слів, діалекти 20 країн та працює з 2010 року. Пошук за прізвищем автора виявив, що в першому корпусі налічується 2942 згадування прізвища Еггерс (англ. Eggers), а в другому корпусі – 3138 згадування відповідно. Шукаючи назву самого твору, роману *The Circle*, отримали наступні результати: корпус iWeb: The Intelligent Web-based Corpus налічує 87592 згадування, у той час як корпус News on the Web (NOW) має 28161 згадування.

Аналізуючи власне твір, необхідно також брати до уваги його екранізацію, що є «життям після життя» даного твору, таким чином, необхідно розглянути відгуки на фільм-екранізацію твору *The Circle*. Так, веб-сайт оглядів фільмів, Rotten Tomatoes, дав адаптації оцінку 16/100. Сайт Rotten Tomatoes також пропонує наступну цитату як основну ідею критиків: «*The Circle assembles an impressive cast, but this digitally driven thriller spins aimlessly in its half-hearted exploration of timely themes*» [106].

Твір також був аналізований багатьма користувачами веб-сайту Amazon.com (Американський онлайн-майданчик міжнародної роздрібної торгівлі) [86]. Середній рейтинг книги серед покупців на даному сайті – 3.6/5. Оцінку поставили 4966 користувачів, кількість текстових оглядів твору – 3869.

Автор найпопулярнішого позитивного відгука на книгу зазначає наступне: «Part of what I loved about the book is how much it made me question *the stance on privacy and anonymity*. [...] I had a really hard time rating the book because ... I kept expecting something crazy to happen [...] Ultimately, I landed at 4.5 stars, and rounded up to 5 stars [...] All in all, I really enjoyed the book, and *it made me think a lot about the world we live in today*. Many of *The Circle's* innovations felt like things I could actually see happening in real life, which made the book all the *more creepy* [84]».

Як бачимо, автор відгуку зазначає, що питання приватності та анонімності були найбільш цікавими для нього. Він переосмислив своє життя та світ, у якому він живе. Однак, він каже і про те, що роман є «creepy».

Схожою тезою роман також описаний на вебсайті «Strategy+business»: «The Circle, Dave Eggers's **creepily engrossing novel** – about a Google-like company with a user base and product portfolio so broad that it begins to transform the world into a techno-dystopia – got a lot of attention when it was published in October. It was widely compared to George Orwell's 1984 – a comparison that Eggers purposefully elicits by utilizing, for example, Orwellian slogans, such as «SECRETS ARE LIES» and «PRIVACY IS THEFT» [103]. Роман знову порівнюється з компанією Google та книгою Джорджа Оруела «1984» і його називають техно-дистопією.

Найпопулярніший негативний відгук висуває наступні тези: «Long, slow style. [...] The author also spent a lot of time describing the mechanics of Mae's work as a customer service representative, and I'm not sure it makes sense to list all of these features. I think a talented editor could shorten this manuscript to 300 pages instead of 500, leaving the highlights. [...] Mae is a kind of a «flat character» with a little emotional depth» [85]. Зокрема, з цим відгуком погодились 158 користувачів.

Антиутопія Еггерса не залишила без уваги не тільки інтернет-магазини та сайти з літературною критикою, а й газетні видання та журнали. Так, статті, присвячені обговоренню даного твору, були опубліковані відомими виданнями, такими як The Atlantic, The Verge, The Guardian та Deutsche Welle. Розглянемо їх сферу діяльності детальніше та проаналізуємо статті, що стосуються обговорюваного твору.

Так, літературний журнал The Atlantic (раніше The Atlantic Monthly) – це один з найстаріших і найбільш респектабельних літературних журналів США. Він був заснований в 1857 році в Бостоні. З самого початку The Atlantic Monthly був орієнтований на «думаючу аудиторію», іншими словами – на новоанглійську інтелігенцію [109]. В даному літературному журналі було опубліковано рецензію на екранізацію книги, фільм 2017 року The Circle режисера Джеймса Понсольдта. Стаття критикує сюжет фільму, і автор зазначає, що «*The Circle Is a Laughable Tech Thriller*». У статті автор

зазначає: «The Circle has absolutely no grasp on its own tone. It veers from *insidious social commentary* to *wildly absurd comedy* sometimes within the same conversation, warning of a world where we may use Facebook to vote, but also have *microchips implanted in our children's bones*. [...] The Circle ... does nothing to get the audience on board» [110].

Схожий відгук знаходимо у Таші Робінсон в журналі THE VERGE: «a toothless, bland satire of a Google fantasy dystopia» [117]. Кріс Нашаваті з Entertainment Weekly писав: «Ponsoldt and Eggers are making a satire, but they don't seem to understand that good satire requires a light touch rather than a heavy hand» [117].

Американський щотижневий журнал The New Yorker публікує репортажі, коментарі, критику, есе, художні твори, гумор, комікси та поезію. Виходить приблизно раз на тиждень (47 номерів на рік). Видається з 1925 року. Хоча основний наголос робиться на культурному житті Нью-Йорка, журнал є досить популярним і за межами міста [20]. Стаття, що була опублікована на веб-сторінці даного журналу, не є критикою, а є пошуков алюзій, якими надихася Еггерс, коли писав роман. Автор статті зазначає, що сюжет книги нагадав йому ідеї Марка Цукерберга, засновника соціальної мережі Фейсбук [59]. В самій соціальній мережі автор зазначав наступне: «For the past decade, we've focused on making the world **more open and connected**» [88]. Так, мільярдер казав, що хоче зробити світ більш відкритим і прозорим, і саме такі ж ідеї підтримують засновники компорації The Circle [116].

Однією з найкращих газет Великої Британії вважають газету The Guardian, яка виходить у Лондоні і Манчестері. Вона виходить у кольоровому форматі, але в деяких інших країнах ще зберігся чорно-білий варіант. Газета отримала декілька впливових нагород, зокрема Нагороду Британської преси в 1999 та 2006 роках. На думку багатьох, вона має найкращу електронну версію в інтернеті і сьогодні «The Guardian» є одним з

найповажніших медіаканалів світу [20]. На інтернет-сторінці даного видання було опубліковано рецензію та детальний огляд літературного твору.

Автор зазначає наступне: «**The Circle is a deft modern synthesis of Swiftian wit with Orwellian prognostication.** [...] The Circle is a work so germane to our times. [...] There is much to admire. The pages are full of **clever, plausible, unnerving ideas** that I suspect are being developed right now. [...] There are a few weaknesses. Eggers struggles here and there to balance **psychological plausibility** with **the outlandishness of his satirical flourishes**; he sometimes needs his characters to behave in ways that seem – certainly when you put the book down – to be wholly implausible. There is also a clumsy metaphorical scene where a shark eats all the other fish in the aquarium tank» [115]. Цей огляд, зокрема, можна назвати об'єктивним, неупередженим та чесним, бо автор розглядає ситуацію з двох боків, згадуючи як позитивні, так і негативні сторони.

Deutsche Welle – це німецька державна радіостанція та телеканал, яка мовить на закордоння. Deutsche Welle регулярно видає в ефір свої передачі ще з 3-го травня 1953. Зараз Deutsche Welle транслює радіо- й телепередачі, а також має свій веб-сайт тридцятьма мовами, зокрема й українською. Саме на веб-сайті і було опубліковано статтю, присвячену твору. 14.08.2014 було опубліковано рецензію, яка з різних боків оглядає твір. Журналіст відзначає, що роман «занадто, навіть некомфортно близький до інтернет-реальності». Про це свідчить заголовок самої статті: «**Dave Eggers' The Circle uncomfortably close to Internet reality**» [92].

Подано детальний аналіз сюжету роману, зазначено базові ідеї твору, зроблено висновок: «Using literary themes of death, love, sex and power, The Circle makes for an exciting read. And even though it is just fiction, *the reality created in the novel will resonate with readers.*». Автор також підкреслює алюзивність та інтертекстуальність ідей роману: «*The Circle is often mentioned in the same sentence as the two most famous horror scenarios depicted in 20th-century literature – Aldous Huxley's «Brave New World», about people*

who are bred, cloned and conditioned, and George Orwell's classic «1984» [92]. Тож, автор зазначає, що використовуючи літературні теми смерті, кохання, сексу та сили, *The Circle* захоплює читача. І хоча це лише вигадка, реальність, створена в романі, буде хвилювати читачів. Автор також підкреслює алюзивність та інтертекстуальність ідей роману, порівнюючи роман з двома найвідомішими сценаріями жахів, зображеними в літературі 20 століття, твором «Прекрасний новий світ» Олдоса Гакслі та класикою Джорджа Оруелла, «1984».

Таким чином, очевидно, що літературний твір був і залишається активним предметом вивчення і обговорення. Зокрема, в англomовному мережевому текстовому просторі йому приділяється велика увага. Кількість статей та оглядів невпинно росте і з кожним днем розширюється коло досліджень. Обговорення даного роману в контексті відео-оглядів буде подано в наступній частині.

2.6. Відео-репрезентація концепту

Сьогодні відеохостинг Youtube став найбільш популярною площадкою для розміщення відео-контенту. Так, сьогодні на сайт Youtube завантажується 300 годин відео щохвилини, його користувачі проводять на цьому сайті понад 4 млрд годин в місяць. За свої 13 років існування сервіс YouTube дійсно став найпопулярнішим відео хостингом. Майже кожен може безкоштовно завантажити на YouTube майже все, що завгодно, і отримати шанс залучити мільярд користувачів в місяць – будь то активісти, політики або поп-зірки.

YouTube був запущений в 2005 році в якості платформи для обміну відео і завантаження аматорського відео. Він створив ціле співтовариство творців, які ведуть канали, присвячені таким темам, як ігри, технічні огляди та краса. Тут також розміщуються новинні відеоролики і розважальні

програми, такі як музичні кліпи, трейлери до фільмів і відеоролики з нічних телевізійних шоу [12]. Беручи до уваги високу популярність даного хостингу, нами було обрано саме його з метою дослідження мультимедійної репрезентації досліджуваного концепту.

Розглянемо декілька відео з найбільшою кількістю переглядів, тобто найпопулярніші. Спочатку зазначимо, що відеоблогер – це людина, що є автором відеоблогу. Кожен блогер має нікнейм (скорочено нік) – це особисте, переважно, вигадане, ім'я, яким називають себе користувачі інтернету в різноманітних чатах, форумах, месенджерах тощо [52].

Англомовний відеоблогер The AtZ Show, що має близько 270 тисяч підписників, у 2017 поширив чотирнадцятихвилинне відео під назвою «THE CIRCLE (2017) Ending Explained», яке здобуло більше 500 000 переглядів [111]. Автор демонструє кадри з фільму-екранізації роману Дейва Еггерса The Circle, зазначаючи, що фільм полишив після себе більше питань, ніж відповідей. Дотримуючись за основної тенденції, даний відеоблогер також позначає, що приватність є ключовою і центральною проблемою як книги, так і фільму. Однак, він заявляє, що фільм залишає питання «Приватність або свобода?» без відповіді. Необхідно підкреслити, що в графі «коментарі до відео» найбільш популярним (більше 600 вподобань) є коментар, який відповідає на вищезазначене питання автора відео, і глядачі обирають свободу: «I would choose privacy 100%» [111]. Таким чином, на думку даного відеоблогера, приватність та свобода є взаємовиключними поняттями в обговорюваному творі, і кожен читач повинен обрати щось для себе.

Англомовна блогерка, що проживає в Сполучених Штатах Америки, Brittany Reads (укр. Британі читає) має 4,3 тисячі підписників. Основна діяльність каналу присвячена оглядам книг, особистій точці зору авторки, а також порівнянню оригінальних видань та їх екранізацій. Відео під назвою «SOCIAL MEDIA HELL | The Circle by Dave Eggers | Book Review», опубліковане 21 квітня 2017 року, одержало 7596 переглядів та 146 вподобань [107]. У відео-огляді авторка зазначає, що спочатку головна

героїня роману має репутацію так званої «*underdog*» (укр. невдаха). Перша частина відео повністю присвячена загальній характеристиці сюжету, основних ідей твору, однак, блогерка позначає першу частину як «*spoiler-free*», тобто така, що не розкриває ключових моментів твору, тим самим псуючи враження від прочитання. Британі зазначає деякі невідповідності сюжету, а саме той факт, що для головної героїні роману, Мей Холанд, було дуже легко отримати роботу в компанії The Circle, однак, вона не мала особливих навичок в даній області: «There`s no apparent reason for why this company would have wanted to hire her. [...] The only skill that she provides is that she can answer the phone, send e-mails and she knows how to use social media» [107].

Також, вона не погоджується з ідеєю твору, що «...коли за тобою стежать, ти поводишся краще», зазначаючи, що багато правопорушень та вбивств відбувалося під час прямих відео-трансляцій Facebook Live, які дозволяють спілкуватися з аудиторією в прямому ефірі, відповідати на питання і проводити віртуальні заходи [81]: «There`s been a huge rise in people who are very openly using social media to promote hate and to commit violent crimes» [107]. Ресипрокальність каналу, а саме взаємодія та комунікація автора відео та аудиторії вказує на динамічність сприйняття та інтерпретації досліджуваного концепту. Загалом, блогерка дає оцінку книзі 4 за п'ятибальною шкалою.

Наступне відео тієї ж авторки, Brittany Reads, що має назву «The Circle Book vs. Movie», було опубліковано 5 травня 2017 та отримало 8836 переглядів та 128 вподобань. Блогерка порівнює сюжет, важливі моменти та їх зображення у двох варіантах вираження ідей оригінального твору – у книзі самого Дейва Егерса та у однойменному фільмі Джеймса Понсольдта. Спочатку, Британі хвалить гру акторів та ідею авторів фільму додати коментарі людей, що переглядають її профіль у соціальній мережі, таким чином показуючи, що за нею постійно стежать; авторка підкріплює свою точку зору відеорядом з фільму: «I love that the film literally put comments

from May`s Circle account and her status ranks. [...] Overall, I thought that acting was really good» [112]. Що стосується різниці між фільмом та книгою, Британі поділяє точку зору, що неможливо повністю вмістити книгу, об`ємом в 500 сторінок у фільм, що триває 2 години. Так, присутня в оригінальному творі любовна лінія між головною героїнею Мей та Френсисом, майже повністю відсутня в екранізації: «Pretty much all of the romantic plotline was cut out of the film on Frances» [112].

Також, характер самої головної героїні відрізняється у книзі та в фільмі. На думку авторки, режисер зробив Мей більш «likeable», тобто «більш приємною, більш милою, імпонуючою», а також менш наївною та розумнішою: «They made Mae likeable: less naive, more intelligent. Pretty much in the book she is very easily manipulated» [112]. В книзі Мей набагато легше маніпулювати і вона більш захоплюється своєю «популярністю».

Іншим поворотом сюжету, що відрізняється, є смерть Мерсера. У фільмі це показано, як нещасний випадок, однак, в книзі це описано як суїцид: «About Mercer`s death – so that`s very different because in the film in was an accident, and in the book he commits suicide» [112]. Фільм акцентував увагу на цьому випадку і немов відзначив це критичною точкою, після якої Мей і розуміє всі наслідки високих технологій. Однак, книга підкреслює в даній сцені відсутність будь-якої емпатії, співчуття в Мей по відношенню до Мерсера. Що стосується закінчення фільму, то фільм дає більш позитивне закінчення, ніж книга: «The ending felt happier to watch. I left the theater happier than I felt after reading a book» [112]. Однак, блогерці бракує пояснення, як саме Мей себе почуває в кінці, більш особистості самої головної героїні [112].

Беручи до уваги переглянуті відео-огляди, можна зробити висновок, що загалом глядачам та читачам сподобались як фільм, так і книга, однак, є певні недоліки, а саме – недостатнє розкриття деталей характеру головного персонажа, головної героїні книги, Мей Холанд.

РОЗДІЛ 3

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Оскільки тема магістерської роботи – «Лінгвальна репрезентація концепту PRIVACY в англomовному мультимодальному дискурсі», передбачає виконання посадових обов'язків та проведення досліджень в сфері мовознавства у приміщенні офісу обладнаному персональними комп'ютерами (далі ПК) з візуальними дисплейними терміналами (далі ВДТ), тому нижче розглянемо заходи по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці і пожежної безпеки для офісного приміщення бюро перекладу.

3.1. Аналіз потенційних небезпек

На основі аналізу роботи існуючого обладнання і посадових обов'язків фахівця у приміщенні офісу бюро перекладу, обладнаному ПК з ВДТ, виявлені наступні небезпечні та шкідливі виробничі фактори, здатні привести до травм або ушкодження здоров'я працівників:

- можливість ураження електричним струмом, при виконанні посадових обов'язків внаслідок порушення правил з електробезпеки або помилкових дій персоналу, що може призвести до електротравм різного ступеню важкості або навіть до летального наслідку;
- механічне травмування внаслідок нераціонального розташування робочих місць, що є порушенням вимог ергономіки;
- підвищене нервово-психічне навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час

короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів та помилкових дій;

- оскільки робота користувача ПК вимагає тривалого статичного напруження м'язів спини, шиї, рук і ніг тому не раціональна або неправильна конструкція, організація та обладнання комп'ютеризованого робочого місця не забезпечує правильного та комфортного положення при роботі за комп'ютером, що може привести до швидкої втоми, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності та кістково-м'язовим порушенням;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до помилкових дій, погіршення зору або ефекту засліплення;

- незадовільні параметри мікроклімату в робочих приміщеннях (підвищена або знижена температура, вологість і рухливість повітря), у зв'язку з відсутністю, хибним вибором та використанням не якісних або нераціональних систем вентиляції, кондиціонування повітря, приводить до підвищеної стомлюваності, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності, а також може бути причиною простудних захворювань;

- неправильні або нераціональні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, внаслідок не своєчасного оповіщення, неякісної підготовки персоналу правилам дій в умовах надзвичайних ситуацій або якісної організації дій персоналу керівництвом, призводять до паніки, невиправданих травм та загибелі людей;

- можливість загоряння, в зв'язку з порушенням правил протипожежної безпеки, використанням несправного електрообладнання, або відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі, а як наслідок може бути причиною опіків та травм різного ступеню важкості або навіть летального наслідку, а також значних матеріальних збитків;

- шум на робочому місці через постійну роботу ПЕОМ, через розмови колег та шум, що проникає у приміщення зовні, а саме шум транспортних засобів та шум комунального обладнання; всі вищезазначені види шуму можуть негативно впливати на нервову систему, погіршити самопочуття людини, сповільнити розумовий процес, спричинити швидку втоми і розсіювання уваги і, як наслідок, помилки у роботі перекладача;

- монотонність праці в сполученні з підвищеною напругою уваги і зору обумовлені специфікою роботи перекладача.

Вищезазначені фактори можуть стати причиною швидкої втоми і негативно впливати на нервову діяльність.

3.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні стандартні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», «Правил улаштування електроустановок» (далі – «ПУЕ»), ДСТУ Б В.2.5-82:2016 «Електробезпека в будівлях і спорудах. Вимоги до захисних заходів від ураження електричним струмом», НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила будови електроустановок.

Електрообладнання спеціальних установок», НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні» та буде використовуватися згідно вимог НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» (далі – «ПБЕЕ»), НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів» (далі – «ПБЕЕС») та НПАОП 0.00-7.15-18 «Вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я працівників під час роботи з екранними пристроями».

Згідно «ПУЕ», за ступенем небезпеки ураження електрострумом, офісне приміщення належить до 1-го класу, тобто є приміщенням без підвищеної небезпеки, у якому відсутні умови, що створюють підвищену та особливу небезпеку.

Згідно частини 1.7 – «Заземлення і захисні заходи від ураження електричним струмом» – «ПУЕ», обладнання офісу має основну ізоляцію струмовідних частин, яка забезпечує захист від прямого дотику та подвійну, яка складається з основної та додаткової ізоляції, для забезпечення захисту від ураження електричним струмом у разі пошкодження основної ізоляції.

Відповідно до вимог п. 6.7.4. НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» усі доступні для доторкання металеві деталі електрообладнання у приміщенні з ПК, які можуть опинитись під напругою, у випадку пошкодження ізоляції, з'єднані з заземлюючим пристроєм.

Оскільки офісне приміщення за ступенем небезпеки ураження електрострумом належить до 1-го класу, тому відповідно до вимог п. 6.7.6 НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» та додатку №1 до НПАОП 40.1-1.01-97 «ПБЕЕ» користувачі ПК пройшли інструктаж з електробезпеки з оформленням в журналі інструктажу та мають I групу з електробезпеки.

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок нераціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-

обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$). Поверхня підлоги є рівною, неслизькою, з антистатичними властивостями.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Для запобігання кістково-м'язових порушень робочі місця користувачів ПК у офісному приміщенні відповідають ергономічним вимогам з урахуванням характеру і особливостей трудової діяльності згідно з ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин».

Висота робочої поверхні столу з ПК регулюється в межах 680-800 мм, а ширина і глибина – забезпечує можливість виконання операцій у зоні

досяжності моторного поля (рекомендовані розміри: ширина – 600-1400 мм, глибина – 800-1000 мм). Робочий стіл має простір для ніг висотою 600 мм, шириною – 500 мм, глибиною (на рівні колін) – 450 мм, на відстані витягнутої ноги – 650 мм.

3.3. Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці

Основними причинами недостатнього чи надмірного освітлення робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць відносно джерел освітлення.

Незадовільна освітленість робочого місця або робочої зони може бути причиною зниження продуктивності праці, виникненню виробничого травматизму та професійних захворювань. Недостатнє або надмірне освітлення – викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності та напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій та загальній втомі.

У офісному приміщенні, обладнаному ПК з екранним пристроєм (далі - «ЕП»), згідно ДСанПіН 3.3.2.007 – 98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДБН В.2.5-28-2018 «Природнє і штучне освітлення» передбачене природнє та штучне освітлення.

Природнє освітлення здійснюється крізь світлові прорізи, які орієнтовано на Південь, та забезпечують коефіцієнт природньої освітленості (КПО) не менш ніж 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють відблиски на поверхні екранів, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлено жалюзі.

Для визначення необхідної освітленості в приміщенні, згідно варіанту використовуємо наступні вихідні дані: довжина приміщення $A = 5$ м, ширина

$B = 4$ м, висота $H = 3,2$ м, співвідношення кольору стелі, стін та підлоги $\rho_{\text{ст.}} = 70\%$, $\rho_{\text{с.}} = 50\%$, $\rho_{\text{п.}} = 30\%$, висота робочої поверхні $h_p = 0,8$ м, освітлення $E_n = 300$ лк. Розраховуємо:

1. Кількість рядів освітлювачів у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L/h]}, \text{ шт}$$

де, B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта освітлювача.

$$N_p = \frac{4}{(3,2 - 0,8) \cdot 1,4} = 1,19 = 2 \text{ шт}$$

2. Максимально допустиму відстань між рядами освітлювачів:

$$L_{\text{max.}} = \frac{B}{N_p}, \text{ м}$$

де, B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів освітлювачів, шт.

$$L_{\text{max.}} = \frac{4}{2} = 2 \text{ м}$$

3. Значення індексу приміщення, що характеризує співвідношення розмірів освітлюваного приміщення та висоти розміщення освітлювачів:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}$$

де, A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{5 \cdot 4}{(3,2 - 0,8) \cdot (5 + 4)} = 0,93$$

4. Значення коефіцієнту використання світлового потоку η , створюваного освітлювачами обраного типу, обирається в залежності від виду джерела світла, типу обраного освітлювача, коефіцієнтів відбивання поверхонь приміщення та індексу приміщення. Для даного типу приміщення коефіцієнт η – становить 41% - 0,41.

5. Сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні:

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_n \cdot A \cdot B \cdot k \cdot z}{\eta}, \text{ лм}$$

де, E_n – рівень нормального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k – коефіцієнт запасу – 1,4;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості) – дорівнює 1,1;

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 5 \cdot 4 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,41} = 22536,59 \text{ лм}$$

6. Умовна загальна кількість освітлювачів у приміщенні:

$$N_{\text{св}}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\text{max}}^2}, \text{ шт}$$

де, A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max.}$ = максимально допустима відстань між рядами освітлювачів,
м.

$$N_{\text{св}}^* = \frac{5 \cdot 4}{2^2} = 5 \text{ шт}$$

7. Світловий потік умовного джерела світла:

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_{\text{л}}^*}, \text{ лм}$$

де, Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

$N_{\text{л}}^*$ - загальна кількість ламп в освітлювачі, що розраховується за формулою:

$$N_{\text{л}}^* = N_{\text{св}}^* \cdot n$$

де, n – кількість ламп у освітлювачі, шт.

$$N_{\text{л}}^* = 5 \cdot 4 = 20 \text{ шт, тоді:}$$

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{22536,59}{20} = 1126,83 \text{ лм}$$

8. Обираємо тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи $\Phi_{\text{л}}$, та знаходимо коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи $\Phi_{\text{л}}^*$ та фактичним світловим потоком обраної стандартної лампи $\Phi_{\text{л}}$). Для розрахунків обрано лампу виробництва фірми Osram, типу BASIC T8 зі світловим потоком 1050 лм, та потужністю 18 Вт:

$$m = \frac{\Phi_{\text{л}}^*}{\Phi_{\text{л}}}$$

$$m = \frac{1126,83}{1050} = 1,07$$

9. Оптимальна (фактична) кількість освітлювачів у приміщенні:

$$N_{\text{св.}} = N_{\text{св}}^* \cdot m, \text{ шт}$$

де, $N_{\text{св}}^*$ - умовна кількість освітлювачів у приміщенні, шт;

m – співвідношення між розрахунковим та фактичним світловим потоком обраної стандартної лампи.

$$N_{\text{св.}} = 5 \cdot 1,07 = 5,35 = 6 \text{ шт}$$

10. Фактична кількість ламп у приміщенні:

$$N_{\text{л.}} = N_{\text{св.}} \cdot n, \text{ шт}$$

де, $N_{\text{св.}}$ - оптимальна (фактична) кількість освітлювачів у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у освітлювачі, шт.

$$N_{\text{л.}} = 6 \cdot 4 = 24 \text{ шт}$$

11. Загальна розрахункова освітленість у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_{\text{л}} \cdot N_{\text{л}} \cdot \eta}{A \cdot B \cdot K_z \cdot Z}, \text{ лк}$$

де, $\Phi_{\text{л}}$ – фактичний світловий потік обраної стандартної лампи, лм;

$N_{\text{л}}$ - фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η - коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

K_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{1050 \cdot 24 \cdot 0,41}{5 \cdot 4 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 335,45 \text{ лк}$$

Виходячи з проведених розрахунків, загальна розрахункова освітленість для даного приміщення дорівнює $E_p = 335,45$ лк.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення, вентиляції та кондиціонування в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови для приміщенні з комп'ютеризованими робочими місцями – температура, відносна вологість та швидкість переміщення повітря цілком відповідають вимогам ДСН 3.3.6.042-99

«Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень». Роботи у приміщенні з ПК, належать до категорії Іб – легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;
- у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Відповідно до вимог ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування», з метою забезпечення оптимальних параметрів мікроклімату в офісному приміщенні обладнаному ПК з ЕП передбачена система централізованого водяного опалення з радіаторами, а на теплий період передбачений побутовий кондиціонер.

З метою забезпечення необхідного повітрообміну у приміщенні офісу передбачена система механічної припливно-витяжної вентиляції (методом рекуперації), яка забезпечує 3-кратний обмін повітря за годину.

Оптимальні рівні позитивних ($n+$) і негативних ($n-$) іонів у повітрі офісного приміщення з ЕП відповідають вимогам додатку 3 ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» і становить: $n+ = 1500-30000$ (шт. на 1 см^3); $n- = 3000-5000$ (шт. на 1 см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечують за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

Праця офісних працівників, зокрема перекладачів, характеризується високою інтенсивністю, виконанням великої кількості завдань, часто передбачає понаднормову роботу й пов'язана зі значним психологічним навантаженням. З появою високотехнологічних пристроїв і впровадженням їх у виробничий процес вимоги до рівня продуктивності праці офісних працівників постійно підвищуються: вони повинні виконувати більший обсяг

роботи за менший час. Більшу частину робочого часу вони перебувають на робочому місці в положенні сидячи і виконуючи однотипну роботу (монотонність праці). Суб'єктивне переживання монотонності праці проходить у формі фазного розгортання таких психічних станів, як перенасичення, зниження психічної активності, нудьга, апатія і байдуже ставлення до роботи, стомлення, сонливість.

З метою уникнення монотонності та підвищення ефективності праці, передбачено наступні заходи:

- введення раціональних режимів праці та відпочинку;
- правильна організація ритму і темпу роботи;
- чергування монотонних завдань;
- короткочасні, але регулярні перерви в роботі;
- організація фізичних вправ протягом регламентованих перерв;
- чергування роботи стоячи-сидячи;
- організація спеціальних приміщень психологічного розвантаження та відпочинку.

Виконання вищезазначених порад дозволить знизити монотонність праці, підвищить увагу працівників, знизить рівень напруженості, підвищить якість роботи та рівень задоволеності роботою.

3.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях

3.4.1. Заходи з пожежної безпеки

Заходи по забезпеченню пожежної безпеки для приміщення офісу обладнаного ПК з ВДТ розроблені відповідно до вимог НАПБ А.01.001-14 «Правил пожежної безпеки в Україні».

ДСТУ EN 2:2014 у повній відповідності до європейського першоджерела (EN 2:1992; EN 2:1992 / A1:2004) встановлює класи пожеж

залежно від матеріалу, тому пожежі, які можуть виникнути у офісних приміщеннях, позначається класом А – пожежа, що супроводжуються горінням твердих матеріалів, зазвичай органічного походження, під час горіння яких, як правило, утворюються тліючі вуглини.

Окрім цього, згідно з «Правилами експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225 / 31677, визначені пожежі класу Е – горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В.

Згідно зі стандартом ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорії приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною безпекою», приміщення та будинки характеризують за категоріями А, Б, В, Г та Д. Офісні приміщення відносять до категорії Д – «знижено пожежонебезпечні», оскільки мова йде про наявність негорючих речовин і / або матеріалів у холодному стані (за температури навколишнього середовища), тобто комп'ютерів та периферійної техніки, освітлювального обладнання та кліматизаторів.

Також, відповідно до «Правил експлуатації та типовим нормам належності вогнегасників» затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225 / 31677 на офісне приміщення, площа якого становить 20 м², слід передбачати 1 вогнегасник з величиною заряду вогнегасної речовини 3 кг.

3.4.2. Суб'єкти забезпечення цивільного захисту та основні принципи його здійснення

Цивільний захист забезпечується з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про основи національної безпеки України», суб'єктами, уповноваженими захищати населення, території, навколишнє

природне середовище і майно, згідно з вимогами цього Кодексу – у мирний час, а також в особливий період – в межах реалізації заходів держави щодо оборони України.

Координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері цивільного захисту в межах своїх повноважень здійснюють:

- 1) Рада національної безпеки і оборони України;
- 2) Кабінет Міністрів України.

Для координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, пов'язаної з техногенно-екологічною безпекою, захистом населення і територій, запобіганням і реагуванням на надзвичайні ситуації:

1) Кабінетом Міністрів України утворюється Державна комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

2) Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями утворюються регіональні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

3) районними державними адміністраціями, виконавчими органами міських рад, районними у містах та селищними радами утворюються місцеві комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій;

4) керівними органами підприємств, установ та організацій утворюються комісії з питань надзвичайних ситуацій.

Для координації робіт з ліквідації конкретної надзвичайної ситуації та її наслідків на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях утворюються спеціальні комісії з ліквідації надзвичайної ситуації. [Стаття 6 Кодексу цивільного захисту України]

Основні принципи здійснення цивільного захисту.

Цивільний захист здійснюється за такими основними принципами:

1) гарантування та забезпечення державою конституційних прав громадян на захист життя, здоров'я та власності;

- 2) комплексного підходу до вирішення завдань цивільного захисту;
- 3) пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян;
- 4) максимально можливого, економічно обґрунтованого зменшення ризику виникнення надзвичайних ситуацій;
- 5) централізації управління, єдиноначальності, підпорядкованості, статутної дисципліни Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, аварійно-рятувальних служб;
- 6) гласності, прозорості, вільного отримання та поширення публічної інформації про стан цивільного захисту, крім обмежень, встановлених законом;
- 7) добровільності – у разі залучення громадян до здійснення заходів цивільного захисту, пов'язаних з ризиком для їхнього життя і здоров'я;
- 8) відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за дотримання вимог законодавства з питань цивільного захисту;
- 9) виправданого ризику та відповідальності керівників сил цивільного захисту за забезпечення безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт [Стаття 7 Кодексу цивільного захисту України].

Робота лінгвіста, дослідника або перекладача, що часто працює за ПК, відноситься до категорії робіт пов'язаних з небезпечними і шкідливими умовами праці. У процесі праці на нього здійснюють вплив небезпечні і шкідливі виробничі фактори, як то, фізичні: підвищені рівні запилення повітря робочої зони; підвищений рівень шуму; підвищений або знижений рівень освітленості; підвищене значення напруги в електричному ланцюзі та ін.; психофізіологічні: напруга зору та уваги; інтелектуальні навантаження; тривалі статичні навантаження; монотонність праці; нераціональна організація робочого місця та ін.; біологічні: підвищений зміст у повітрі робочої зони мікроорганізмів. Тому для запобігання негативних наслідків слід обладнувати робочу зону відповідно зі встановленими правилами.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження виявлено: концепт – сучасний термін багатьох гуманітарних наук: мовознавства, літературознавства, філософії, лінгвістики, психології, культурології. Концепт розуміється як глобальна розумова одиниця, що представляє собою квант структурованого знання. Мовні засоби вираження концепту можуть бути різними: лексеми та фразеологічні одиниці; вільні словосполучення; речення; тексти і сукупності текстів – для експлікування складних, абстрактних чи індивідуально-авторських концептів. Ключові критерії виділення мовних засобів, що найчастіше маніфестують концепт – це частотність, достатня абстрактність і загальновідомість.

Дискурс є одним із рівнів ієрархічної системи тексту, його невід'ємною підсистемою, що, взаємодіючи з двома іншими підсистемами (макрознак і комунікант), надає тексту цілісності. На сучасному етапі дискурс як соціокультурний феномен став полівекторним за своїми виявами, складнішим за змістом і структурою побудови, тому, відповідно, і має семіотичний, логіко-семантичний, риторичний, психологічний, філософський та лінгвістичний аспекти вивчення. Дискурс у певному соціокультурному середовищі постає як певна взаємодія мислення та мови, що реалізується в мовленнєвому акті суб'єктів комунікації, які експлікують свої інтелектуальні можливості.

Приватність виступає як складна категорія, пов'язана з її сприйняттям людиною головним чином на підсвідомому рівні, і цей факт визначив методи її вивчення. Поняття приватності багатоаспектне і тому ми звернулися до ряду наук, в системі яких розглядається ця категорія. Приватність співвідноситься з поняттями «простір», «дистанція», «територія», а, отже, тісно пов'язана з понятійним апаратом проксемики. Приватність передбачає усвідомлення людиною самої себе, регулює міжособистісні відносини, тому обов'язково порушується в психологічних

дослідженнях. Виникнення приватності історично обумовлене соціальними факторами і характеризує відносини між особистістю і суспільством, що визначає зв'язок даного поняття з соціологічною наукою.

У рамках фреймового аналізу було змодельовано принципи структуризації та відображення людського досвіду та знань у семантиці мовних одиниць. За допомогою фреймової моделі було відтворено концепт **PRIVACY** в рамках досліджуваного твору. Проаналізовано англomовні онлайн-словники, присутні в них «related words» є основою фреймової репрезентації концепту. На прикладі роману *The Circle* здійснено аналіз складників концепту приватності на рівні макро- та мікроконтексту. Основна сюжетна лінія є базисом концепту приватності в макроконтексті роману. Було зазначено, що *The Circle* є метафорою інтернету загалом, а не однієї компанії. Головна ідея роману полягає в порушенні приватності особистого життя на всіх рівнях усіх героїв, тобто питання конфіденційності торкнулося тим чи іншим чином життя кожного з персонажів.

Приватність у мікроконтексті уособлює окремі лексичні одиниці. В процесі дослідження було визначено асоціативний ряд, що виникає при визначенні поняття приватності. Виявлено, що приватність безпосередньо пов'язується з 11 аспектами життя людини: особистість і особиста сфера; інші люди, суспільство; взаємини між людьми; стан самотності; свобода; інформації; секретність; територія, особиста територія; власність, особисті речі; право; порушення.

В ході проведеного дослідження частотності використання кожної з поданих лексико-семантичних груп було виявлено, що найчастотнішою є група, що ідентифікує людей та суспільство загалом. Така частотність обумовлена специфікою твору, тому що в центрі уваги *The Circle* є людина та її відношення з суспільством. Численність лексем даної групи складає 298 з 1700 проаналізованих одиниць.

До найменших груп належать лексеми з семантикою самотності, свободи та особистої території, а саме групи, що налічують 59, 36 та 35 слів

відповідно. Самотність та свобода заперечуються як такі та майже знаходяться під заборонаю в аналізованому творі, а особиста територія – відсутня, що й обумовило низку частотності використання слів цих лексико-семантичних груп.

Окремим важливим аспектом приватності та її порушення в контексті роману *The Circle* є використання маніпуляцій та непомітної примусовості. З лексичної точки зору, ця проблема знаходить відображення у використанні модальних дієслів присумового характеру, наприклад *should, must, have to*. З граматичної точки зору, використання пасивного стану дієслова, *Present Continious Passive Tense*, набуває значення знаходження від наглядом. Ця форма передбачає існування третьої сторони (*third party*), яка буде спостерігати за людиною, таким чином, порушуючи її право на приватне життя. Завдяки використанню дієслова *to be* головні постулати компанії сприймаються як щось беззаперечне, щось, що не піддається сумніву або спростуванню. Використання дієслова *to be* набуває характерності використання в цьому творі, за допомогою цієї конструкції вводяться багато ідей, що не повинні бути спростовані, що необхідно сприймати як факт.

Аналіз інформації наведених текстових блогів, онлайн-сторінок та онлайн-видань дозволив зробити висновок, що літературний твір був і залишається активним предметом вивчення і обговорення. Зокрема, в англomовному мережевому текстовпросторі йому приділяється велика увага. Кількість статей та оглядів невпинно росте і з кожним днем розширюється коло досліджень.

В процесі дослідження англomовних відео-оглядів було визначено, що загалом глядачам та читачам сподобались як екранізація роману, так і сама книга, однак, є певні недоліки, а саме – недостатнє розкриття деталей характеру головного персонажа, головної героїні книги, Мей Холанд. Частина відео-оглядів присвячена порівнянню книги та фільму, знаходженню подібностей та відмінностей. Читачам та глядачам залишилася незрозуміла кінцівка фільму, проте, як книга, так і фільм, змушують реципієнта

здуматися і переглянути свій погляд на соціальні мережі і проблему приватного життя загалом.

Отже, у перспективі цікавою для аналізу дослідників може бути тема приватності загалом. Як показав аналіз контенту, ця тема активно обговорюється у англomовних текстових та відеоблогах із різних галузей і має подальші перспективи розвитку та вивчення на межі наук лінгвістики, психології, юриспруденції та інших, зосереджуючись на подальших міждисциплінарних наукових розвідках.

SUMMARY

The relevance of the thesis is refers to to the increasing scientific interest in the communicative-pragmatic approach. In recent decades, the problem of the concept has not lost its relevance. In many works the concept is considered in various aspects: as a culturological phenomenon, philosophical concept and the concept of psycholinguistics, the object of analysis of cognitive linguistics and linguoculturology, literary term, closely related to the individual style of a particular author. The focus of modern linguistics considers the reflection of culture and history in languages. The role of language in the accumulation of cultural achievements is obvious and significant.

The concept, as an integral part of the national linguistic picture of the world, reflects the features features of historically formed linguistic and cultural communities and can be represented in the vision, perception and evaluation of an individual linguistic personality, which is an individual conceptualization. Individual conceptualization is embodied in the literary text of a particular author, a representative of a particular culture.

The concept of privacy is associated with issues of humanism, personal values, and human dignity. Respect for private space is an indicator of the society development level. Privacy protection is a basic human right in all developed countries, being an important feature of a democratic state governed by the rule of law.

The paper pays attention to the definitions of the concept, approaches to the study of this concept in the linguistic space, structural and semantic components of this concept. The analysis of these issues is based on the material of Dave Eggers' novel *The Circle*.

The object of research of our work is the concept of PRIVACY in terms of modern English-language multimodal discourse, namely the representation of the concept in Dave Eggers' novel *The Circle*, online publications, blogs, video reviews and other online, audio, video content privacy issue.

The subject of research is the structural and semantic features of the representation of the concept.

The aim of the paper is to study the peculiarities of presenting the elements of the concept of privacy in modern English-language multimodal discourse on the material of Dave Eggers' novel *The Circle*.

The concept is a modern term of many humanities: linguistics, literary criticism, philosophy, linguistics, psychology, cultural studies. The concept is understood as a global mental unit, which is a quantum of structured knowledge. Linguistic means of expression of the concept can be different: phraseological units; sentence; texts and sets of texts – to explain complex, abstract, or individual-author concepts. The key criteria for selecting the language tools that most often manifest the concept are frequency, sufficient abstractness, and general knowledge.

Discourse is one of the levels of the hierarchical system of the text, its integral subsystem, which, interacting with the other two subsystems (macro and communicator), gives the text integrity. Discourse in a certain socio-cultural environment appears as a certain interaction of thinking and language, which is realized in the speech act of the subjects of communication, who explain their intellectual capabilities.

Privacy acts as a complex category associated with its perception by man mainly at the subconscious level, and this fact has determined the methods of its study. The concept of privacy is multifaceted and therefore we turned different sciences, in the system of which this category is considered. Privacy is related to the concepts of «space», «distance», «territory», and, consequently, is closely related to proxemics. Privacy involves a person's awareness of himself, regulates interpersonal relationships, so it is necessarily violated in psychological research. The emergence of privacy is historically explained by social factors and characterizes the relationship between the individual and society, which determines the relationship of this concept with sociological science.

A frame is a typical situation associated with real psychological processes of perception, belongs to the deep layer of social consciousness, and is characterized

by the following features: schematic simplified, and rooted in the minds of members of society. Within the framework of frame analysis, the principles of structuring and reflecting human experience and knowledge in the semantics of language units were modeled. With the help of a frame model, the concept of PRIVACY was reproduced within the framework of the studied work.

The components of the concept of privacy at the level of macro and micro context were analyzed on the example of the novel *The Circle*. The main plotline is the basis of the concept of privacy in the macro context of the novel. It was noted that *The Circle* is a metaphor for the Internet in general, not just one company. Interference in the personal life of an individual affects everyone differently, however, in most cases the impact is negative.

Speaking of microcontext, we mean the level of individual lexical units. In the course of the research, an associative series was identified that arises when defining the concept of privacy. It was found that privacy is directly related to 12 aspects, each of which is supplemented by examples of tokens from the work under analysis. The study was conducted using technical means, namely automatic document search and counting. During the study of the frequency of use of each of the given lexical and semantic groups, it was found that the most frequent group is group number 2, which denotes people and society as a whole. This frequency is due to the specifics of the work because the focus of the *The Circle* is man and society as a whole. The number of units in this group is 298 out of 1700 analyzed units.

Another important aspect of privacy and its violation in the context of the novel *The Circle* is the use of manipulation. The use of the verb *to be* is characteristic of this work, with the help of this construction many ideas are introduced that should not be refuted, which should be taken as a fact.

Consequently, the problem of privacy in the work *The Circle* occupies a leading place. The problem of privacy and personal data is gaining more popularity, thus rising interest to the topic discussed.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики. Волгоград : Перемена, 1999. 247 с.
2. Англо-русский словарь / авт.-уклад. Мюллер В. К. М., 1991. 848 с.
3. Антология концептов / под ред. Карасика В. И., Стернина И. А. М. : Гнозис, 2007. 511 с.
4. Арутюнова Н. Д. Фактор адресата // Известия Академии наук СССР. М. : Наука, 1981. Т. 40, № 4. С. 356–357.
5. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж : Воронежский государственный университет, 1996. 104 с.
6. Баранов А. Н. Лингвистическая теория аргументации (когнитивный подход) : автореф. дис. д-ра филол. наук : [спец.] 10.02.01; 10.02.19 / АН СССР. Ин-т рус. яз. М., 1990. 48 с.
7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
8. Бенвенист Э. Общая лингвистика / пер. с фр. М. : Прогресс, 1975. 447 с.
9. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. М. : Русские словари, 1996. 416 с.
10. Власюк Н. Видеохостинг YOUTUBE: в чем популярность? : электрон. версія. URL : <https://marketer.ua/youtube-what-s-the-popularity/> (дата звернення: 22.12.2020).
11. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт. М. : ИТДГК «Гнозис», 2004. 236 с.
12. Воробьев В. В. Лингвокультурология (теория и методы). М. : Изд-во РУДН, 1997. 331 с.

13. Воробьева О. П. Реализация фактора адресата в художественном тексте в аспекте лингвокультурной традиции // Филологические науки. 1992. № 1. С. 59–66.
14. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира. К. : Издательско-полиграфический центр «Киевский университет», 2002. 293 с.
15. Гончарова Е. А. Медиальный аспект модуса формулирования текста как проблема стилистики // СТИЛЬ. Белград, 2008. Вып. 7. С. 11–30.
16. Грабовий П. Використання ресурсів корпусної лінгвістики в процесі підготовки фахівця з англійської мови // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2013 : електрон. версія. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpudpu_2013_1_8.pdf (дата звернення: 22.12.2020).
17. Гардіан (газета) // Вікіпедія : електрон. версія. URL : [https://uk.wikipedia.org/wiki/Гардіан_\(газета\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Гардіан_(газета)) (дата звернення: 22.12.2020).
18. Данильян О. Г., Тараненко В. М. Філософія : підручник : електрон. версія. URL : http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/1/09H2R9_2.htm (дата звернення: 22.12.2020).
19. Дейк Т. А. ван, Кинч В. Стратегии понимания связного текста // Новое в зарубежной лингвистике. М. : Прогресс, 1988. Вып. 23. С. 153–212.
20. Дейк Т. А. ван. К определению дискурса : електрон. версія. URL : <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm> (дата звернення: 22.12.2020).
21. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: типы фреймов // Вісник Черкаського ун-ту. Серія: Філологічні науки. Черкаси, 1999. Вип.11. С. 3–20.
22. Звегенцев В. А. О цельнооформленности единиц текста // Известия Академии наук СССР. М. : Наука, 1980. Т. 39. № 1. С.13–21.
23. Знаки української етнокультури : словник-довідник / авт.-уклад. Жайворонок В. В. К. : Довіра, 2006. 703 с.

24. Карасик В. И. Культурные доминанты в языке // Языковая личность: культурные концепты. Архангельск : Перемена, 1996. С. 3–16.
25. Карасик В. И. Семиотические типы концептов // Вопросы когнитивной лингвистики. 2012. Вып. 4. С. 5–11.
26. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
27. Касьян Л. А. Термин «концепт» в современной лингвистике: различные его толкования // Вестник Югорского государственного университета. 2010. Выпуск 2 (17). С. 50–53.
28. Козак С. В. Релевантність теорії фреймів у сучасній лінгвістиці // Науковий вісник Волинського держ. у-ту ім. Л. Українки. Розділ VIII. Когнітивна лінгвістика. Луцьк, 2007. Вып. 3. С. 257–260.
29. Комбинаторный словарь английского языка / авт.-уклад. Бенсон М., Бенсон Э., Илсон Р. М. : Русский язык, 1990. 536 с.
30. Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? М. : ИТДГК Гнозис, 2003. 375 с.
31. Краткий словарь когнитивных терминов / авт.-уклад. Е. С. Кубрякова. М. : Филологический факультет МГУ, 1997. 245 с.
32. Кубрякова Е. С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика, психология, когнитивная наука // Вопросы языкознания. 1994. Вып. 4. С. 34–38.
33. Кузнецова М. О. Вторинний англомовний художній текст як когнітивно-комунікативний феномен // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Філологічна. 2013. Вип. 38. : електрон. версія. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_38_63 (дата звернення: 22.12.2020).
34. Кузнецова М. О. Вторинний мультимодальний дискурс сучасної англомовної маскультури як феномен культури конвергенції // Psycholinguistics. 2019 : електрон. версія. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2019_25_2_9 (дата звернення: 22.12.2020).

35. Ладанова М. В. Репрезентація концепту «Приватність» у сучасному англomовному мультимедійному дискурсі (за романом «Сфера» Дейва Еггерса) // Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua* : матеріали XII Міжвишівської студентської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 06 грудня 2019 р.). Запоріжжя, 2020. С. 133–135.

36. Лазебна Н. В., Ладанова М. В. Відображення поняття «приватність» у текстовпросторі англomовного роману (за романом «Сфера» Дейва Еггерса) // ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2020. Гуманітарний факультет : збірник тез доповідей щорічн. наук.-практ. конф. серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів (м. Запоріжжя, 13–17 квітня 2020 р.). Запоріжжя, 2020. С. 108–110.

37. Лазебна Н., Ладанова М. Лінгвокогнітивний аспект репрезентації англomовного концепту PRIVACY (за романом Д. Еггерса «Сфера» / D. Eggers *The Circle*) // Актуальні питання гуманітарних наук : Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. Т. 3, № 27. С. 35–39.

38. Лазебна Н. В. Образність англomовного комп'ютерного текстовпростору. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 206 с.

39. Лингвистический энциклопедический словарь / авт.-уклад. Горелов И. Н. М. : Сов. энциклопедия, 1990. 446 с.

40. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка // Известия РАН. Сер. лит. и яз. М. : Наука, 1993. Т. 52, № 1. С. 3–9.

41. Літяга В. В. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2013. Вип. 46. С. 48–50

42. Ляпин С. Х. Концептология: к становлению подхода // Концепты. Научные труды Центроконцепта. Архангельск : Изд-во Поморского университета. 1997. Вып. 1. С. 11–35.

43. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М. : Гнозис, 2003. 280 с.

44. Маслова Ю. П. Проблема трактування дискурсу в сучасній лінгвістиці // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. 2012. Вип. 31. : електрон. версія. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_31_21 (дата звернення: 22.12.2020).

45. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособие. Минск : ТетраСистемс, 2008. 272 с.

46. Мацьків П. Концептосфера БОГ в українському мовному просторі. Дрогобич : Коло, 2007. 332 с.

47. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика. М. : Аспект-Пресс, 1996. 206 с.

48. Минский М. Фреймы для представления знаний. М. : Энергия, 1979. 151 с.

49. Миронова Н. Н. Дискурс-анализ оценочной семантики. М. : Тезаурус, 1997. 158 с.

50. Никонова Ж. В. Фреймовый анализ речевых актов (на материале немецкого языка): автореф. дис. д-ра филол. наук : [спец.] 10.02.04. Нижний Новгород, 2009. 41 с.

51. Нік // Вікіпедія : електрон. версія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Нік> (дата звернення: 22.12.2020).

52. Нургалеева Л. В. Эволюция мультимедийного дискурса с позиции интерсенсорного моделинга коммуникации. URL : <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/115876/1/НУРГАЛЕЕВА%3DЭВОЛЮЦИЯ%20МУЛЬТИМЕДИЙНОГО%20ДИСКУРСА.pdf> (дата звернення: 22.12.2020).

53. Нью-Йоркер // Вікіпедія : електрон. версія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Нью-Йоркер> (дата звернення: 22.12.2020).

54. Осадчий Н. А. Однокоренная лексика русских народных говоров: Фреймовая структура гнезда. М. : Книжн. дом «Либроком», 2009. 304 с.

55. Панкрац Ю. Г. Пропозициональные структуры и их роль в формировании языковых единиц разных уровней. Минск, 1992. 112 с.

56. Педагогическое речеведение: Словарь-справочник. Изд. 2-е, испр. и доп. / под ред. Т. А. Ладыженской, А. К. Михальской; сост. А. А. Князьков. М. : Флинта : Наука, 1998. 312 с.

57. Попова З. Д. Очерки по когнитивной лингвистике. Воронеж : Истоки, 2001. 192 с.

58. Приходченко О. О. Концептуальна опозиція ЖИТТЯ – СМЕРТЬ в готичній картині світу (на матеріалі англійськомовних романів про вампірів) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : [спец.] 10.02.04 / Запорізький національний університет, 2017. 267 с.

59. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

60. Прохвачева О. Лингвокультурный концепт «приватность». 2000 : электрон. версия. URL : <http://www.dissercat.com/content/lingvokulturnyi-kontsept-privatnost-na-materiale-amerikanskogo-varianta-angliiskogo-yazyka#ixzz3AMsvTYM> (дата звернення: 22.12.2020).

61. Радул С. Теоретичні аспекти дослідження дискурсу // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство). 2015 : электрон. версия. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2015_21_61 (дата звернення: 22.12.2020).

62. Розина Р. И. Человек и личность в языке // Логический анализ языка. Культурные концепты. М. : Наука, 1991. С. 52–56.

63. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология. Київ : Изд-во украин. фитосоциол. центра, 2000. 248 с.

64. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) : навч. пос. К. : Фітосоціоцентр, 1999. 148 с.

65. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.

66. Словарь синонимов русского языка / авт.-уклад. З. Е. Александрова. М. : Сов. Энциклопедия, 1986. 329 с.

67. Смирнов С. Приватность. М. : Права человека, 2002. 95 с.
68. Соколов А. Общая теория социальной коммуникации. ПБ. : Михайлов, 2002. 461 с.
69. Соколова М. Защита персональных данных он-лайн: основные понятия : электрон. версия. URL : https://www.researchgate.net/publication/281459597_Zasita_personalnyh_dannyh_onlajn_osnovnye_ponatia (дата звернення: 22.12.2020).
70. Становлення і розвиток правових основ та системи захисту персональних даних в Україні : монографія / ред.-упоряд. В. М. Брижко, В. Г. Пилипчук. К. : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2017. 226 с.
71. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и принцип Причинности // Язык и наука конца XX века. М. : РГГУ, 1995. С. 35–73
72. Степанов Ю. С. Концепт // Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования. М. : Школа «Языки русской культуры», 1997. С. 40–76.
73. Степанов Ю. С. Понятие // Лингвистический энциклопедический словарь. М. : Сов. энциклопедия, 1990. С. 383–385.
74. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : научное издание. Воронеж : Воронежский государственной университет, 2001. С. 58–65.
75. Стернин И. А. Описание лексического значения и принцип айсберга // Межвузовский сборник научных трудов. Воронеж: Воронежский государственный университет, 1985. С. 44–49.
76. Темнова Е. В. Современные подходы к изучению дискурса // Язык, сознание, коммуникация : сб. статей / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. М.: МАКС Пресс, 2004. Вып. 26. С. 24–33.
77. Толковый словарь живого великорусского языка / авт.-уклад. В. И. Даль М. : Терра, 1994. 816 с.
78. Толковый словарь русского языка / авт.-уклад. С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. М. : Азъ, 1994. 820 с.

79. Трансляции на Facebook : электрон. версія. URL : <https://www.facebook.com/formedia/solutions/facebook-live#:~:text=Трансляции%20на%20Facebook%20позволяют%20общаться,появятся%20в%20Лентах%20новостей%20аудитории> (дата звернення: 22.12.2020).

80. Убийко В. И. Концептосфера внутреннего мира человека в аспекте когнитивной лингвистики // Виноградовские чтения. Когнитивные и культуроведческие подходы к языковой семантики : тезисы докладов научной конференции. М., 1999. С. 52–53.

81. Харченко А. Правила жизни Марка Цукерберга : электрон. версія. URL : <https://ain.ua/2013/08/23/pravila-zhizni-marka-cukerberga-facebook/> (дата звернення: 22.12.2020).

82. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1987. 192 с.

83. Amazon.com: Review 1 : электрон. версія. URL : https://www.amazon.com/gp/customer-reviews/R21KEL5L4ZQVC5/ref=cm_cr_arp_d_viewpnt?ie=UTF8&ASIN=0385351399#R21KEL5L4ZQVC5 (дата звернення: 22.12.2020).

84. Amazon.com: Review 2 : электрон. версія. URL : https://www.amazon.com/gp/customer-reviews/R37EZSMH2KQ0JZ/ref=cm_cr_arp_d_viewpnt?ie=UTF8&ASIN=0385351399#R37EZSMH2KQ0JZ (дата звернення: 22.12.2020).

85. Amazon.com: Reviews : электрон. версія. URL : <https://www.amazon.com/The-Circle-Dave-Eggers/product-reviews/0385351399> (дата звернення: 22.12.2020).

86. Eggers D. The Circle. California : Knopf, 2013. 493 p.

87. English-Corpora.org : электрон. версія. URL : <https://www.english-corpora.org/> (дата звернення: 22.12.2020).

88. EPIC. Privacy and Human Rights 1999: An International Survey of Privacy Rights and Developments. Electronic Privacy Information Center, 1999. 197 p.
89. Calcutt D. Report of the Committee on Privacy and Related Matters, London : HMSO, 1990. 124 p.
90. Cambridge Dictionary. Meaning of privacy in English : електрон. версія. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/privacy?q=PRIVACY+> (дата звернення: 22.12.2020).
91. Bloustein E. J. Privacy as an aspect of human dignity: an answer to Dean Prosser // University Law Review. New York, 1964. Vol. 39. P. 962–1007.
92. Baker M. Corpora in translation studies. An overview and suggestions for future research // Target. 1995. P. 223–243.
93. Betancourt M. The Quiet Death of Privacy in The Circle : електрон. версія. URL : <https://electricliterature.com/the-quiet-death-of-privacy-in-the-circle/> (дата звернення: 22.12.2020).
94. Biber D. Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use. Cambridge : CUP, 1998. 214 p.
95. Dave Eggers' The Circle uncomfortably close to Internet reality : електрон. версія. URL : <https://www.dw.com/en/dave-eggers-the-circle-uncomfortably-close-to-internet-reality/a-17854470> (дата звернення: 22.12.2020).
96. Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm. Bd. 1. Berlin: Hirzel, 1854. 967 p.
97. Fahey T. Privacy and the Family: Conceptual and Empirical Reflections // Sociology. Vol. 29. November 1995. P. 687–702.
98. Gavison R. E. Privacy and the Limits of Law // The Yale Law Journal. 1980. Vol. 89. P. 421–471.
99. Gill A. J. Privacy dictionary: A linguistic taxonomy of privacy for content analysis // Conference: Proceedings of the International Conference on

Human Factors in Computing Systems (Canada, Vancouver, May 7-12, 2011).
Vancouver, 2011. P. 3227–3236.

100. Higgins D. Dick Higgins with an Appendix by Hannah Higgins // Leonardo. 2001. Vol. 34. № 1. С. 49–54.

101. Kinni T. How Creepy Is Your Company? : електрон. версія. URL : <https://www.strategy-business.com/blog/How-Creepy-Is-Your-Company?gko=ea307> (дата звернення: 22.12.2020).

102. Kalins–Wise D. The High Cost of the Hamptons // N. Y. : New York Magazine, 1968. P. 54–57.

103. Macmillan Dictionary. Meaning of privacy in English : електрон. версія. URL : <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/privacy> (дата звернення: 22.12.2020).

104. Rotten Tomatoes. The Circle : електрон. версія. URL : https://www.rottentomatoes.com/m/the_circle_2017 (дата звернення: 22.12.2020).

105. Searle R. Privacy Strikes Back, Dave Eggers The Circle and a Response to David Brin : електрон. версія. URL : <https://ieet.org/index.php/IEET2/more/searle20140311> (дата звернення: 22.12.2020).

106. SOCIAL MEDIA HELL | The Circle by Dave Eggers | Book Review : електрон. версія. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=XYleuU1zQ-c> (дата звернення: 22.12.2020).

107. The Free Dictionary: Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus : електрон. версія. URL : <https://www.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 22.12.2020).

108. The Guardian. Circle Dave Eggers Review : електрон. версія. URL : <https://www.theguardian.com/books/2013/oct/09/circle-dave-eggers-review> (дата звернення: 22.12.2020).

109. The New Yorker. Sharing is caring is sharing : електрон. версія. URL : <https://www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/sharing-is-caring-is-sharing> (дата звернення: 22.12.2020).

110. The Verge. The Circle Movie Review : електрон. версія. URL : <https://www.theverge.com/2017/4/28/15464118/the-circle-movie-review-emma-watson-tom-hanks-patton-oswalt> (дата звернення: 22.12.2020).

111. The Atlantic // Вікіпедія : електрон. версія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/The_Atlantic (дата звернення: 22.12.2020).

112. The Atlantic. The Circle Dave Eggers James Ponsoldt Review : електрон. версія. URL : <https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2017/04/the-circle-dave-eggers-james-ponsoldt-review/524667/> (дата звернення: 22.12.2020).

113. THE CIRCLE (2017) Ending Explained : електрон. версія. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=S8verLGuEXA> (дата звернення: 22.12.2020).

114. The Circle Book vs. Movie : електрон. версія. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=sN7QNSUJnRo&t> (дата звернення: 22.12.2020).

115. The Circle slammed as «ham-fisted», «dated», «bland» by critics : електрон. версія. URL : <https://ew.com/movies/2017/04/28/the-circle-reviews/> (дата звернення: 22.12.2020).

116. Wasihun B. Surveillance and Shame in Dave Eggers' The Circle // The Open Journal for the Study of Culture. 2018. Vol. 6 : електрон. версія. URL : <http://www.geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2018/13898/> (дата звернення: 22.12.2020).

117. Watson O. M. Proxemic Behavior. A Cross-Cultural Study. The Hague : Mouton, 1970. 130 p.

118. Webster's New World Dictionary of the American Language / ed. by D. B. Guralnik, 1986. 1692 p.

119. Westin A. Privacy and Freedom. London : The Bodley Head, 1970. 488 p.

120. Zuckerberg M. Bringing the World Closer Together : електрон. версія.
URL : <https://www.facebook.com/notes/mark-zuckerberg/bringing-the-world-closer-together/10154944663901634/> (дата звернення: 22.12.2020).

ДОДАТКИ**Додаток А**

**Стаття в міжвузівському збірнику «Актуальні питання
гуманітарних наук»**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
ISSN 2308-4863 (Online)

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ГУМАНІТАРНИХ НАУК:**

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка**

**HUMANITIES SCIENCE
CURRENT ISSUES:**

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

ВИПУСК 27. ТОМ 3
ISSUE 27. VOLUME 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 5 від 07.05.2020 р.)*

Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантук, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобицьк: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 27. Том 3. – 266 с.

Видання розраховане на тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогіки вищої школи, а також філології, мистецтвознавства, психології.

Редакційна колегія:

Пантук М.П. – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Душний А.І.** – співредактор, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка), член-кореспондент (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Дмитрів І.І.** – відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Андрєєв В.М.** – доктор історичних наук, професор, (Київський університет імені Бориса Грінченка); **Бермєє І.І.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка); **Галів М.Д.** – кандидат педагогічних наук, доцент, (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галик В.М.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гіжесяк Ян** – доктор габілітований, надзвичайний професор кафедри (Державна вища професійна школа); **Грищенко Г.З.** – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дутчак В.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Засць В.М.** – кандидат мистецтвознавства, заступник декана факультету народних інструментів (Національна музична академія України імені Петра Чайковського); **Зимомря І.М.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Іванишин П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Квас О.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Корсак Р.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Масненко В.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького); **Мафтин Н.В.** – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Машків П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Медведик Ю.Є.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Невмержицька О.В.** – доктор педагогічних наук, професор кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Оршанський Л.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Павлак Мірослав** – д. габ. з філології, професор, ректор Державної вищої професійної школи в Коніні (Польща); **Пагутя М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пантук Т.І.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Петренко О.М.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Печарський А.Я.** – доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Синкевич Н.Т.** – кандидат мистецтвознавства (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ситник О.М.** – доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); **Сташевська І.О.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з навчальної роботи (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Сташевський А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія інформації); **Стечик Ю.О.** – доктор історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Стрелачикова Марія** – доктор наук (doc. CSc., PhD.), (Академія мистецтв у Банській Бистриці); **Тельвак В.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Чик Д.Ч.** – доктор філологічних наук, доцент (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка); **Янишин Б.М.** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України); **Яремчук В.П.** – доктор історичних наук, професор (Національний університет «Острозька академія»)

Рецензенти:

Астаф'єв О.Г. – д.філол.н., проф. каф. теорії літ., компаратив. і літ. тв. ІФ КНУ ім. Т. Шевченка; **Паладка Г.М.** – д.пед.н., проф. каф. ф-но вик. та худ. культ. ІМ НПУ ім. М. Драгоманова; **Скотня Н.В.** – д.філос.н., проф., зав. каф. практ. психол., ректор ДДПУ ім. І. Франка.

Збірник індексується в міжнародній базі даних Index Copernicus International.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 – Хореографія, 025 – Музичне мистецтво, 026 – Сценічне мистецтво, 027 – Музеєзнавство, пам'яткознавство, 028 – Менеджмент соціокультурної діяльності).

Свідомство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» Серія КВ № 19906-9706Р від 14.05.2013 р.

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання
www.arphn-journal.in.ua

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

Засновник і видавець – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, співзасновники Гльницький В.І., Душний А.І., Зимомря І.М.

Адреса редакції: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 24, м. Дрогобицьк, обл. Львівська, 82100. тел.: (03244) 1-04-74, факс: (03244) 3-81-11, e-mail: info@arphn-journal.in.ua

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2020
© Пантук М.П., Душний А.І., Зимомря І.М., 2020

Лазебна Н., Ладанова М. Лінгвокогнітивний аспект репрезентації англomовного концепту...

УДК 821.111'373

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/27.203651>

Наталія ЛАЗЕБНА,

orcid.org/0000-0001-5886-693X

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та практики перекладу

Національного університету «Запорізька політехніка»

(Запоріжжя, Україна) natalialazebnaya@gmail.com

Марія ЛАДАНОВА,

orcid.org/0000-0003-2754-7615

студентка V курсу гуманітарного факультету

Національного університету «Запорізька політехніка»

(Запоріжжя, Україна) maryconverse35@gmail.com

ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ АНГЛОМОВНОГО КОНЦЕПТУ PRIVACY (ЗА РОМАНОМ Д. ЕГГЕРСА «СФЕРА» / D. EGGERS «THE CIRCLE»)

Досліджується лінгвокогнітивна репрезентація розвитку сфер приватного і публічного в контексті роману Д. Еггера «Сфера». Мета статті – проаналізувати концепт PRIVACY, знайти зв'язок з іншими науками та визначити його роль у творі. Глобалізація сучасного суспільства стирає межі приватності, розповсюдження персональних даних у мережі Інтернет без дозволу є нагальною проблемою сучасності. Схарактеризовано поняття в контексті картини світу, проаналізовано мовні засоби репрезентації цього поняття в макро- та мікроконтекстах, тобто на структурному та семантичному рівнях, доповнено цитатами із твору оригіналу, представлено сфери-джерела утворення споріднених понять із концептом PRIVACY. Виокремлено аспекти, що безпосередньо пов'язуються з досліджуваними поняттями, виявлено асоціативні ряди за групами, кожна з яких доповнена прикладами лексем із твору, що аналізується. Також проаналізовано можливе джерело виникнення асоціативних рядів, пов'язаних із концептом PRIVACY. Головна ідея роману «Сфера» полягає у порушенні приватності особистого життя на всіх рівнях кожного з героїв, тобто питання конфіденційності торкнулося тим чи іншим чином життя кожного з персонажів. Втручання в особисте життя індивіда впливає на всіх по-різному, однак найбільшого впливу є негативним. У роботі увагу приділено психологічним аспектам використання певних граматичних конструкцій, а саме прикладам, безпосередньо пов'язаним із порушенням приватності, психологічними маніпуляціями та підміною понять, а також причинам, якими це зумовлено. Дослідження було проведено за допомогою технічних засобів. Виявлено, що приватність посідає найважливіше місце в контексті аналізу роману, його висвітлено низкою асоціативних тематичних груп, які узагальнено в межах антропоцентричного фокусу сучасних лінгвістичних студій.

Ключові слова: приватність, порушення, сфера, особистість, публічність, конфіденційність, Інтернет.

Nataliia LAZEBNA,

orcid.org/0000-0001-5886-693X

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of Theory and Practice of Translation Department

National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

(Zaporizhzhia, Ukraine) natalialazebnaya@gmail.com

Mariia LADANOVA,

Student of the 5th year of the Humanities Department

National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

(Zaporizhzhia, Ukraine) maryconverse35@gmail.com

THE LINGUAL EXPRESSION OF THE PRIVACY CONCEPT (BASED ON THE D. EGGERS'S NOVEL "THE CIRCLE")

Linguocognitive representation of the private and public spheres development in the context of D. Eggers's novel "The Sphere" is investigated. The purpose of the article is to analyze the concept of PRIVACY, find a connection with other sciences and determine its role in the novel. The globalization of modern society is eliminating the boundaries of privacy, and

the illegal disclosing of personal data on the Internet is an urgent problem of today. The concept in the context of the world picture is in focus, the linguistic means of representation of the concept in macro and micro contexts are under consideration, that is, at the structural and semantic levels, based on the quotations from the original work, the spheres of formation sources of related concepts with the concept PRIVACY are presented. The main idea of "The Circle" novel is to violate the private life of each character at any level, that is, the question of confidence had an influence on the life of every individual directly or indirectly. Intrusion in a person's interior life may cause different effects, however, in most cases this impact is negative. The aspects that are directly related to the studied concept are distinguished and associative series are revealed by groups, each is supplemented by examples of quotes from the analyzed article. The possible source area of occurrence of associative series related to the PRIVACY concept has been analyzed. The attention is paid to the psychological aspects of the use of certain grammatical constructions, such as cases directly related to the violation of privacy, psychological manipulation and substitution, and the reasons for this. The study was conducted with the help of technical means. Privacy plays an important role in the context of the analysis of the novel, and has been highlighted by a number of associative thematic groups that are generalized within the anthropocentric focus of contemporary linguistic studies.

Key words: *privacy, intrusion, circle, personality, publicity, security, internet.*

Постановка проблеми. Серед безлічі виконуваних мовою функцій важливою є «картиноутворююча» функція національної мови, що полягає у формуванні у колективній мовній свідомості цілісного уявлення конкретного народу про світ, у формуванні його унікального «погляду» на світ. Картина світу – це створювана людиною спрощена заміна реального світу придуманою схемою. Національна специфіка в семантиці мови зумовлена насамперед екстралінгвістичними причинами – особливостями розвитку культури та історії народу, його способу життя, нормами поведінки в тому або іншому суспільстві, ідеологією. На формування картини світу впливають мова, традиції, природа та ландшафт, виховання та навчання та інші соціальні фактори. Різні народи володіють тими самими цінностями, але різною мірою.

Категорія приватності, яка лежить в основі цього дослідження, може бути віднесена до ряду загальнолюдських цінностей. Дійсно, нормальна життєдіяльність людини в суспільстві складається зі станів, що змінюють один одного, коли людина спілкується з іншими людьми і залишається наодинці з собою, відчуває захист і підтримку оточуючих і водночас володіє відносною свободою і незалежністю від інших людей і суспільства загалом. Приватність у її ціннісному розумінні виступає як ідеальний баланс між індивідуальним і соціальним аспектами життя людини. Це та кінцева мета, до якої кожне цивілізоване суспільство повинно прагнути, але втілення, реалізація цього ідеалу в конкретних культурно-історичних умовах залежить від багатьох причин. Оскільки кожне суспільство розвивається за своїми власними законами, значимість цього явища неоднакова в різних культурах.

Аналіз досліджень. Приватність була і залишається об'єктом дослідження багатьох наук, а саме психології, проксемики, соціології, юриспруденції, лінгвокультурології. Її вивченням

займалися низка вчених: Е. Альдерман, Т. Фейхі, Е. Ларсон, А. Вестін, Е. Гофман, О. Г. Прохвачева. Стаття також базується на дослідженні англomовних словників.

Мета статті полягає у вивченні особливостей представлення елементів концепту приватності у сучасному англomовному дискурсі на матеріалі роману Дейва Еггерса «Сфера», характеристиці концепту приватності як об'єкта лінгвістичного дослідження й аналізі структурних і семантичних складників поняття в романі «Сфера».

Виклад основного матеріалу. Той факт, що приватність виступає як складна категорія, пов'язана з її сприйняттям людиною головним чином на підсвідомому рівні, визначає і методи її вивчення. Поняття приватності багатоаспектне і відображене на структурному та семантичному рівнях твору Дейва Еггерса «Сфера». Основна сюжетна лінія є базисом концепту приватності в макроконтексті роману.

«Сфера» (англ. *The Circle*) – це науково-фантастичний роман із елементами антиутопії американського письменника. Книжка стала жорсткою сатирою на сучасний світ інформаційних технологій, соціальних мереж і споживчих відносин. Роман порівнюють із антиутопіями «1984» Джорджа Орвелла і «Який чудесний світ новий!» Олдоса Гакслі.

У «Сфері» дистопічні уяви Дейва Еггерса про сучасну культуру цифрового спостереження відображені у прозорих персонажах, тобто втілюють т. зв. «*gläserne Mensch*» («скляну людину»), і, здається, позбавлені будь-якого почуття конфіденційності. Самоспостереження доведено до крайньої межі. Однією з головних цілей «Сфери», однойменної технологічної компанії роману, є уникнення ганьби через радикальне публічне самовиявлення особистості, яке має призвести до повної прозорості.

У центрі уваги книги – універсальний образ гігантської ІТ-корпорації. «Сфера» знаходиться

не в Силіконовій долині – вона і є Силіконова долина. У книзі Еггерса «Сфера» названа «єдиною компанією, від якої справді щось залежить». Образ «Сфери» занадто універсальний, щоб бути кривим дзеркалом для Google, Apple або Facebook. «Сфера» – це метафора Інтернету загалом.

Ключовими постулатами компанії є: «Secrets are lies» («Таємниця – це брехня»), «Privacy is theft» («Приватність – це крадіжка»), «Sharing is caring» («Ділитися означає любити») (Eggers, 2013: 6). На цих «трьох китах» спочиває ідея прозорості суспільства. Якщо людина не робить нічого проти-законного, їй нема чого приховувати, вважають ідеологи цієї компанії. Коли приватне збігається з громадським, тоді люди будуть досконалішими, а саме досконале суспільство і є метою «Сфери».

Концепт «приватність» належить до розряду концептів, які, за визначенням Ю. С. Степанова, «плинуть над словами» (Степанов, 1990: 383–385), тобто виражаються у словах не експліцитно, а імпліцитно-асоціативно, що диктує й обрані напрями дослідження. Було визначено асоціативний ряд, що виникає при визначенні поняття приватності. Як наслідок, було з'ясовано, що приватність безпосередньо пов'язується з такими аспектами, кожен із яких доповнено прикладами лексем із аналізованого твору:

- 1) особистість і особиста сфера (person, personally, myself, himself, herself, one's business and concerns);
- 2) інші люди, суспільство (people, other people, others, society, community, neighborhood);
- 3) взаємини між людьми (confidence, trust, friendship, believe);
- 4) стан самотності (alone, isolated, loneliness, separation);
- 5) свобода (freedom, free);
- 6) інформація (information, public knowledge);
- 7) секретність (private, privacy, security, secrecy, safety);
- 8) територія, особиста територія (area, space, personal space);
- 9) власність, особисті речі (mine, my, own);
- 10) право (citizen, government, validation, right, decent, correct);
- 11) порушення (illegal, intruder, transparency, to be tracked, to be watched).

У ході проведеного дослідження частотності використання кожної з поданих лексико-семантичних груп було виявлено, що найчастотнішою групою є група під номером 2, яка позначає людей і суспільство загалом. Іншими словами, ефективним є антропоцентричне сфера-джерело. Опису лексичних значень або асоціативних рядів,

пов'язаних із концептом PRIVACY, сприяли також праці із логічної когнітивістики. Щоб описати когнітивний зміст досліджуваного концепту, потрібно виявити і схематично представити структуру класу ситуацій, у яких виникає певна асоціація: «Найменувати ситуацію (подію, факт), – зазначила О. Подлессова, – це означає називати і з'єднувати в одне структурне ціле, співвіднесення в свідомості з логічною пропозицією, є (станом, властивістю, ставленням) і його учасників». Отже, на думку Н. Лазебної, опис ситуації здійснюється за допомогою системи пропозицій (Лазебная, 2017). У центрі пропозиції перебуває семантичний предикат, до якого приєднані аргументи. Антропоцентричність концепту PRIVACY представлена на рис. 1.

Таблиця 1

Частотність використання лексем асоціативних рядів концепту PRIVACY

№	Назва лексико-семантичної групи	Кількість лексем
1.	Особистість і особиста сфера	271
2.	Інші люди, суспільство	298
3.	Взаємини між людьми	122
4.	Стан самотності	59
5.	Свобода	36
6.	Інформація	80
7.	Секретність	118
8.	Територія, особиста територія	35
9.	Власність, особисті речі	289
10.	Право	250
11.	Порушення	142
Загальна кількість проаналізованих лексем:		1 700

Рис. 1. Пропозитивно-семантична аргументація асоціативних рядів концепту PRIVACY

Можна говорити про те, що Агентом 1 утворення відповідних асоціацій є людина, яка існує в реальному світі, та її особистісні характеристики, діяльність, результати цієї діяльності та ін. Така частотність зумовлена специфікою твору, тому що в центрі уваги «Сфери» є людина та суспільство загалом. Численність лексем цієї групи складає

298 із 1 700 проаналізованих одиниць. До найменших груп належать лексеми із семантикою самотності, свободи й особистої території, а саме групи 4, 5, 8, що налічують 59, 36 і 35 слів відповідно. Варто зазначити, що самотність і свобода заперечуються як такі та майже заборонені в аналізованому творі, а особиста територія відсутня, що й зумовило низку частотності використання слів цих лексико-семантичних груп. На основі аналізу словників англійської мови було виявлено такі аспекти значення слів *privacy*, *private*. Словники англійської мови налічують до 9 значень прикметника «private» (Webster, 1968), які зводяться до наявності таких ознак: 1) той, що стосується певної людини; 2) знаходиться у власності; 3) окремий, ізольований; 4) належить до певної групи; 5) неофіційний, недержавний; 6) потайний; 7) секретний, таємний, конфіденційний.

Відзначимо, що, за даними словників, іменник «privacy» стосується прикметника «private», і це реалізується в таких контекстах, як «private meeting, private space» (Бенсон, Ілсон, 1990). Таким чином, можна скласти первинний список понять, які асоціюються із приватними даними: особистість і взаємини між людьми, свобода, інтимність, самотність, секретність, власність.

Окремим важливим аспектом приватності та її порушення в контексті роману «Сфера» є використання маніпуляцій і непомітної примусовості. «Сфера» та всі її компоненти поступово впроваджуються в життя головної героїні, Мей, і руйнують її уклад життя. З лексичного погляду ця проблема відображена у використанні модальних дієслів примусового характеру, наприклад, *should*, *must*, *have to*:

- «All that happens *must* be known.
- «...» Everyone *should* have a right to know everything, and *should* have the tools to know anything.
- With TruYou, to set up a profile, you *have to* be a real person, with a real address».

Розберемо детальніше приклади, безпосередньо пов'язані з порушенням приватності, психологічними маніпуляціями та підміною понять.

«Do you behave better or worse when you're *being watched*? – Better. Without a doubt. – When you're *alone, unwatched, unaccountable*, what happens? – ...I do things I don't want to do. I lie.» (Eggers, 2013: 164). У цих прикладах використовується пасивний стан дієслова, Present Continuous Passive Tense: *being watched* – знаходишся під наглядом, за тобою наглядають; прикметники *alone, unwatched, unaccountable* – одна, за тобою не спостерігають, не підзвітна. Ці форми передбачають існування третьої сторони (third party), яка буде спостерігати за людиною, таким чином, порушуючи її право на приватне життя. Цю частину діалогу можна загалом схарактеризувати як безпосередній приклад психологічного тиску на людину і маніпуляції.

Як вже було зазначено вище, гаслами корпорації «Сфера» є три речення: «*Secrets are lies. Sharing is caring. Privacy is theft*» (Eggers, 2013: 6). Завдяки використанню дієслова *to be* – бути – у формах *are* та *is* ці постулати сприймаються як щось беззаперечне, щось, що не піддається сумніву або спростуванню. Таким чином, досягається психологічний тиск на людину та підміна звичних понять тими, що вигідні корпорації. Використання дієслова *to be* набуває характерності використання в цьому творі, за допомогою цієї конструкції вводяться багато ідей, які не повинні бути спростовані, що необхідно сприймати як факт. Так, фразою «You're either transparent or you're not» людину ставлять у жорсткі рамки, примушують робити так, а не інакше.

Висновки. Отже, мовне позначення приватності може бути представлено у вигляді фрейму, який формується за рахунок понять, що асоціюються із приватними даними. До них належать поняття, котрі частково є синонімами приватних даних (свобода, секретність, інтимність, самотність, власність), а також ті, які включають у себе приватність як важливу характеристику: наприклад, особистість і міжособистісні відносини. Найчастотнішим є використання групи понять, що позначає людей і суспільство. Це зумовлено специфікою твору й антропоцентричною парадигмою сучасних лінгвістичних студій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воркачев С. Г. Концепт как «зонтиковый термин». Язык. Сознание. Коммуникация. Московский гос. ун-т. Филологический факультет. Москва : Макс-пресс, 2003. С. 5–12.
2. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира. Киев : Издательско-полиграфический центр «Киевский университет», 2002. 293 с.
3. Комбинаторный словарь английского языка / авт.-уклад. Бенсон М., Бенсон Э., Илсон Р. Москва : Русский язык, 1990. 536 с.
4. Лазебна Н. В. Образність англomовного комп'ютерного текстопростору. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 206 с.
5. Степанов Ю. С. Понятие. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва : Сов. энциклопедия, 1990. С. 383–385.

Лазебна Н., Ладанова М. Лінгвокогнітивний аспект репрезентації англомовного концепту-

6. Толковый словарь русского языка / авт.-уклад. Ожегов С. И., Шведова Н.Ю. Москва : «Азъ», 1994. 820 с.
7. Eggers D. The Circle. California: Knopf, 2013. 493 с.
8. Webster's New World Dictionary of the American Language. Ed. B. Guralnik. Simon and Schuster, 1986. 1692 p.

REFERENCES

1. Vorkachev S. G. Konzept kak "zontikovyj termin" [Concept as an "umbellike term"]. Language. Cognition. Communication. Moscow State University. Philological faculty, Moskva: Maks-press, 2003. pp. 5–12. [in Russian].
2. Golubovskaya I. A. Etnicheckie ocobennocti yazykovih kartin mira [Ethnical peculiarities of linguistic worldviews]. Kiev: Publishing and polygraphic center "Kyiv University", 2002. 293 p. [in Russian].
3. Kombinatornyj clovar' anglijskogo yazyka [The BBI Combinatory Dictionary of English] / avt.-uklad. Bencon M., Bencon E., Ilcon R. Moskva: Russkij yazyk, 1990. 536 p. [in Russian].
4. Lazebna, N. V. Obraznist' anglomovnogo komp'yuternogo tekstoprostoru [Imagery in English computer textspace]. Zaporizhzhya: ZNTU, 2017. 206 p. [in Ukrainian].
5. Stepanov Yu. C. Ponyatie. *Lingvisticheckij enciklopedicheckij slovar'* [Linguistic encyclopaedical dictionary]. Moskva: Soviet encyclopedia, 1990. pp. 383–385. [in Russian].
6. Tolkovyj clovar' russkogo yazyka [Defining dictionary of Russian language] / author. Ozhegov C. I., Shvedova N. Yu. Moskva : "Az", 1994. 820 p. [in Russian].
7. Eggers D. The Circle. California: Knopf, 2013. 493 p. [in English].
8. Webster's New World Dictionary of the American Language. Ed. B. Guralnik. Simon and Schuster, 1986. 1692 p. [in English].

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ

Василіса БОНДАРЕНКО. Історична спадщина теорії міжнародних систем Мортон Каплана.....	4
Наталія ДОРОНІНА. Реорганізація навчальної і наукової роботи на філологічному факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка у 1955–1960 рр.....	9

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Сергій КУЦЕНКО. Художня інтерпретація фольклорного танцю.....	15
Mustafa MAMMADOV. Novatority in the creation of Ramiz Mirishli.....	20

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Аліна КОРОЛЬОВА, Ганна КОСТЕНКО. Роль мовлення персонажа у становленні його образу (на прикладі роману Емілії Бронте «Буремний перевал»).....	24
Наталія КОРОЛЬОВА. Метафорична портретизація образу: гендерний аспект (на матеріалі романів “A Game of Thrones”, “Die Herren von Winterfell” та “Das Erbe von Winterfell”).....	30
Наталія ЛАЗЕБНА, Марія ЛАДАНОВА. Лінгвокогнітивний аспект репрезентації англomовного концепту PRIVACY (за романом Д. Еггера «Сфера» / D. Eggers «The circle»).....	35
Діана ЛАРЧЕНКО. Особливості письмових та усних запозичень у японській телевізійній рекламі.....	40
Ольга ЛЕВКОВСЬКА, Наталія МОІСЄЄВА. Види мовної гри в рекламних текстах німецьких брендів та особливості їх перекладу.....	45
Тетяна ЛЕВЧЕНКО. Стилистично знижена лексика у мові засобів масової комунікації.....	50
Олександр ЛЕМЕШКО. Структурні характеристики англomовних військових термінів.....	55
Ольга ЛІСОВСЬКА. Антропоцентризм поезії українського ренесансу.....	60
Евеліна ЛУЧКО. Трансформація античного міфу про Гіперіона у романі Дена Сіммонса «Гіперіон».....	67
Ліна МАЄВСЬКА, Ірина РУДНЄВА. Новотвори у сучасних мовах.....	73
Марія МАРТИНОВА, Ганна КОСТЕНКО. Авторський стиль Кіплінга у збірці «Книга джунглів» та особливості його передачі в україномовних перекладах.....	79
Світлана МАРТОС. Ергонімі благодійної сфери Херсонщини.....	85
Ірина НАКАШИДЗЕ. Жанр пісні у творчості Яра Славутича.....	90

ПЕДАГОГІКА

Valentyna KOVALENKO. Means to increase the innovation-information culture level of intending foreign language teachers.....	96
Олександр КОВАЛЕНКО. Особливості підготовки фахівців туристичного супроводу (гідів-екскурсоводів) у країнах Європейського Союзу.....	102
Тетяна КОВАЛЬ. Виховання молодших школярів засобами української народної пісні в умовах Нової української школи.....	107
Тетяна КОВАЛЬОВА. Відбір та розробка ESP-матеріалів для підготовки майбутніх слідчих та експертів-криміналістів.....	112
Тетяна КОЖУШКІНА. Дієвість форм позааудиторної роботи у процесі формування культури міжособистісної взаємодії студентів педагогічного коледжу.....	117
Микола КОЗЯР, Валерій КРІВЦОВ, Леся ШКІЦА. Обернена задача як засіб отримання додаткової інформації про зв'язки між величинами вихідної задачі.....	122
Людмила КОКОРІНА, Маргарита ЛІТУНОВА. Комунікативно спрямовані методи і прийоми навчання граматики англійської мови.....	128

Додаток Б
Тези доповіді на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки – 2020»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2020.
Гуманітарний факультет

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів

13–17 квітня 2020 року

Електронне видання комбінованого
використовування на DVD-ROM

м. Запоріжжя

<i>Костенко Г. М., Корольова А. О.</i> Спотворення авторського стилю при перекладі (на прикладі роману Е. Бронте «Буремний перевал»).....	104
<i>Гура Н. П., Халецька Ю. С.</i> Лінгвостилістичні особливості мови патентів	105
<i>Бондаренко О. М., Овчинникова К. В.</i> Граматичні трансформації при перекладі текстів з української мови на англійську.....	107
<i>Лазебна Н. В., Ладанова М. В.</i> Відображення поняття «приватність» у текстовпросторі англomовного роману (за романом «Сфера» Дейва Еггерса)	108
<i>Лазебна Н. В., Андрієнко К. В.</i> Міждисциплінарність англomовних текстів із галузі штучного інтелекту.....	110
<i>Хавкіна О. М., Шакун В. С.</i> Структурні особливості Професіонізмів у сучасній англійській мові.....	112
<i>Куш Е. О., Осуховська Г. С.</i> Етнофобізми американського варіанта англійської мови на позначення корінного населення США.....	113
<i>Хавкіна О. М., Павленко М. В.</i> Способи відтворення англomовних фразеологізмів транспортної семантики українською мовою.....	114
<i>Хавкіна О. М., Полякова А. Р.</i> Особливості перекладу текстів реклами парфумів	116
<i>Куш Е. О., Сизоненко А. О.</i> Поняття «дискурс» vs. «текст» у сучасній лінгвістиці.....	118

СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВСТВО»

<i>Турчина Л. В., Сахно О. В.</i> ТанDEM визначних українських митців доби Розстріляного Відродження: Микола Хвильовий ТА Олександр Довженко.....	121
<i>Чумаченко О. А.</i> Постать В. І. Омельченка в історії АТ «Мотор Січ».....	123

Граматична трансформація може бути повною або частковою залежно від того, чи змінюється структура пропозиції повністю або частково. Зазвичай, коли замінюються головні члени речення, відбувається повна трансформація, якщо ж замінюються лише другорядні – часткова. Крім заміни членів речення можуть замінюватися і частини мови. Найчастіше це відбувається одночасно.

Головною причиною застосування граматичних трансформацій при перекладі різного роду текстів, зокрема з української на англійську, є значні відмінності в граматичній будові зазначених мов (вони відносяться до різних гілок сім'ї індоєвропейських мов). Граматична заміна як особливий спосіб перекладу передбачає вживання у перекладі інших форм з одночасною відмовою від використання форм, аналогічних вихідним. Варто зазначити, що при порівнянні граматичних категорій, форм англійської й української мови слід мати на увазі наступні явища: відсутність тієї чи іншої категорії в одній із мов; частковий збіг; повний збіг. Наприклад, в українській мові, у порівнянні з англійською, відсутні такі граматичні категорії, як артикль чи герундій, інфінітивні й дієприкметникові комплекси, абсолютна номінативна конструкція, також існує часткова розбіжність категорії числа, часткова розбіжність у формах пасивної конструкції, неповний збіг форм інфінітива і дієприкметника, деякі розходження у вираженні модальності. Тож граматичні трансформації зумовлюються різними причинами – як граматичного, так і лексичного характеру. Аналіз граматичних трансформацій при перекладі науково-технічної літератури дає підстави стверджувати, що в тексті перекладу найчастіше зустрічаються такі види граматичних трансформацій, як заміна типу речення, заміни частин мови, заміна типу присудка, заміна відмінку, заміна пасивного стану дієслова на активний, тощо. Перестановки слів у тексті перекладу, в першу чергу, зумовлені синтаксичними особливостями мови перекладу. Отже, на підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що проблема граматичних трансформацій продовжує залишатися актуальною.

УДК 821.111'373

Лазебна Н. В.¹, Ладанова М. В.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-319м НУ «Запорізька політехніка»

ВІДОБРАЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРИВАТНІСТЬ» У ТЕКСТОПРОСТОРІ АНГЛОМОВНОГО РОМАНУ (ЗА РОМАНОМ «СФЕРА» ДЕЙВА ЕГГЕРСА)

Право на приватність та Інтернет – два явища, які з'явилися у двадцятому столітті і зобов'язані йому своїм народженням. Перше з'явилося

раніше, на початку століття. Друге – на півстоліття пізніше, і, як молодше, спробувало похитнути старше, звести приватність мешканців кібернетичного простору – користувачів Інтернет – нанівець.

У 2013 році Дейв Еггерс написав роман «Сфера», в якому демонструється світ надрозвинених інформаційних технологій.

Об'єктом дослідження роботи є поняття «Приватність» в аспекті сучасного англomовного текстопростору. Говорячи про ідею приватності в романі Дейва Еггерса, варто зазначити, що основна сюжетна лінія є основою концепту приватності в романі. В центрі уваги книги знаходиться збірний та узагальнений образ великої IT-корпорації. Ключовими тезами компанії є: «Таємниця – це брехня», «Приватність – це крадіжка», «Ділитися означає любити» («*Secrets are lies*», «*Privacy is theft*», «*Sharing is caring*» [3, с. 168]). Основна ідея роману полягає в порушенні приватності особистого життя на всіх рівнях усіх героїв, тобто питання конфіденційності торкнулося тим чи іншим чином життя кожного з персонажів. Втручання в особисте життя індивідуума впливає на всіх по-різному, однак, у більшості випадків вплив є негативним.

Було виділено ряд ідей, що асоціюються з досліджуваним поняттям приватності. Кожен з цих рядів доповнено прикладами лексем з твору, що аналізується: *особистість і особиста сфера* (personally, person, myself, himself, herself); *інші люди, суспільство* (people, others, other people, society); *взаємини між людьми* (confidence, trust, friendship, believe); *стан самотності* (alone, isolated, loneliness, separation); *свобода* (freedom, free); *інформація* (information, public knowledge); *секретність* (private, privacy, security, secrecy, safety); *територія, особиста територія* (area, space, personal space); *власність, особисті речі* (mine, my, own); *право* (citizen, government, validation, right, decent, correct); *порушення* (illegal, intruder, transparency, to be tracked, to be watched). Зазначимо, що найчастотнішою групою є група під номером 2, що позначає людей та суспільство загалом. Така частотність обумовлена специфікою твору, тому що в центрі уваги «Сфери» є людина та суспільство загалом. Численність лексем даної групи складає 298 з 1700 проаналізованих одиниць.

В наступних розробках планується дослідження репрезентації даного поняття в мультимедійній сфері, а саме визначити лексичні маркери концепту приватності у романі Дейва Еггерса «Сфера» і виокремити особливості їх репрезентації в мультимедійному просторі, зокрема в обговореннях цього твору, відео-відгуках, рецензіях та конференціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учебное пособие для вузов [Текст] / В. А. Маслова. – Минск : ТетраСистемс, 2008. – 272 с.

Додаток В

Тези доповіді на щорічній науково-практичній конференції «Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua*»

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Різдвяні студентські наукові читання: *Vita in lingua*

**Матеріали XII Міжвишівської студентської науково-практичної
конференції (06 грудня 2019 р., м. Запоріжжя)**

Запоріжжя – 2020

Єліссєва П. В. <i>Лінгвальні особливості англомовного дискурсу цифрового мистецтва</i> (к.ф.н., доц. Лазєбна Н. В.).....	114
Івашенко О. С. <i>Особливості вмотивованості імен супергероїв англійськомовних коміксів (на матеріалі коміксів Marvel, Dc)</i> (к.ф.н., доц. Веремчук Е. О.).....	116
Карасєвич Г. О. <i>Специфіка англійськомовних фразеологізмів з міфонімічними компонентами та їхній трансьомінативний потенціал в англійській мові</i> (к.ф.н., доц. Веремчук Е. О.).....	118
Карнаух О. В. <i>Особливості вживання стилістично зниженої лексики в анімаційному фільмі Е. Адамсона і В. Джонсон «Shrek»</i> (к.ф.н., доц. Шама І. М.).....	120
Кіслухіна Д. Є. <i>Організація комунікативного акту «вибачення»</i> (к.ф.н., доц. Козлова Т. О.).....	122
Ковальчук П. С. <i>Особливості словотвору лексичних одиниць на позначення живої природи у йоркширському діалекті британського варіанту англійської мови</i> (к.ф.н., доц. Лужаниця О. І.).....	124
Корнюшина Н. С. <i>Образна репрезентація простору в американських похідних історіях біля вогнища</i> (д.ф.н., проф. Козлова Т. О.).....	126
Костанянц В. <i>Концептуалізація емоційних станів в англійських фразеології та пареміях</i> (д.ф.н., доцент Галуцьких І. А.).....	128
Котельникова Ю. С. <i>Лексичні засоби формування гендерних стереотипів у творах сучасних австралійських письменників</i> (д.ф.н., проф. Козлова Т. О.).....	129
Кривошеїна А. О. <i>Лінгвостилістична специфіка промов Терези Мей</i> (д.ф.н., проф. Єнікєєва С. М.).....	131
Ладанова М. В. <i>Репрезентація концепту «Приватність» у сучасному англомовному мультимедійному дискурсі (за романом «Сфера» Дейва Еггерса)</i> (к.ф.н., доц. Лазєбна Н. В.).....	133
Лега М. С. <i>Макроструктура лінгвоконцепту AMBITION в англомовній картині світу</i> (к.ф.н., доц. Шевчук О. В.).....	135
Лемешко А. М. <i>Специфіка використання фразеологізмів у детективних творах Дж. С. Флетчера</i> (к.ф.н., доц. Голуб Ю. І.).....	137
Литвина О. М. <i>Валентнісний потенціал соматичних фразем в англійській мові</i> (д.ф.н., проф. Козлова Т. О.).....	139
Ломейко К. А. <i>Мовні особливості пейзажних описів у циклі повістей К. С. Льюїса «Хроніки Нарнії»</i> (к.ф.н., доц. Голуб Ю. І.).....	141
Любас К. Г. <i>Зіставний аналіз фразеологізмів з колоративним компонентом в германських та слов'янських мовах</i> (д.ф.н., проф. Козлова Т. О.).....	143

May T. PM's statement to the House of Commons: 15 January 2019a. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-to-the-house-of-commons-15-january-2019>.

May T. PM's statement to the House of Commons on Brexit: 12 February 2019b. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/pms-statement-to-the-house-of-commons-on-brexit-12-february-2019>.

May T. Riots: Theresa May's speech on 11 August 2011. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/riots-theresa-mays-speech-on-11-august-2011>.

ЛАДАНОВА М.В.

(Національний університет «Запорізька Політехніка»)

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПРИВАТНІСТЬ» У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МУЛЬТИМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ (ЗА РОМАНОМ «СФЕРА» ДЕЙВА ЕГГЕРСА)

Останнім часом відбувається осмислення необхідності приватності і проблем, пов'язаних з порушенням особистих кордонів. У 2013 році Дейв Еггерс написав надалі екранізований роман «Сфера», в якому демонструється світ розвинених інформаційних технологій. Об'єктом дослідження роботи є концепт «Приватність» в аспекті сучасного англомовного мультимедійного дискурсу.

Говорячи про ідею приватності в романі Дейва Еггерса, неможливо оминати основну сюжетну лінію, яка і є базисом концепту приватності в макроконтексті роману. В центрі уваги книги знаходиться універсальний образ гігантської ІТ-корпорації. Ключовими постулатами компанії є: «Таємниця – це брехня», «Приватність – це крадіжка», «Ділитися означає любити» («Secrets are lies», «Privacy is theft», «Sharing is caring» [Eggers 2013, с. 168]). Головна ідея роману полягає в порушенні приватності особистого життя на всіх рівнях усіх героїв, тобто питання конфіденційності торкнулося тим чи іншим чином життя

кожного з персонажів. Втручання в особисте життя індивідуума впливає на всіх по-різному, однак, у більшості випадків вплив є негативним.

В процесі дослідження було визначено асоціативний ряд, що виникає при визначенні поняття приватності. Приватність безпосередньо пов'язується з наступними аспектами, кожен з яких доповнено прикладами лексем з твору, що аналізується: *особистість і особиста сфера* (person, personally, myself, himself, herself, one's business and concerns); *інші люди, суспільство* (people, other people, others, society, community, neighborhood); *взаємини між людьми* (confidence, trust, friendship, believe); *стан самотності* (alone, isolated, loneliness, separation); *свобода* (freedom, free); *інформація* (information, public knowledge); *секретність* (private, privacy, security, secrecy, safety); *територія, особиста територія* (area, space, personal space); *власність, особисті речі* (mine, my, own); *право* (citizen, government, validation, right, decent, correct); *порушення* (illegal, intruder, transparency, to be tracked, to be watched).

Дослідження було проведено за допомогою технічних засобів, а саме автоматичного пошуку у документі та підрахунку. Найчастотнішою групою є група під номером 2, що позначає людей та суспільство загалом. Така частотність обумовлена специфікою твору, тому що в центрі уваги «Сфери» є людина та суспільство загалом. Численність лексем даної групи складає 298 з 1700 проаналізованих одиниць.

У подальшому дослідженні планується виокремити лексичні маркери концепту приватності у романі Дейва Еггерса «Сфера» і як вони репрезентуються у мультимедійному просторі, а саме в обговореннях цього твору, відео-відгуках, рецензіях та конференціях.

Література

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
2. Краткий словарь когнитивных терминов. / авт.-уклад. Кубрякова Е. С. М. : Филологический факультет МГУ, 1997. 245 с.